

A VÁCI PIARISTA
GIMNÁZIUM
HŐSI HALOTTAI

AZ ELSŐ
VILÁGHÁBORÚBAN

A VÁCI PIARISTA GIMNÁZIUM
HŐSI HALOTTAI
AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN

A VÁCI PIARISTA GIMNÁZIUM HŐSI HALOTTAI AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN

összeállították
a gimnázium diákjai

szerkesztette és a bevezetőt írta
IVONY ISTVÁN

VÁCI PIARISTA ISKOLA
PIARISTA REND MAGYAR TARTOMÁNYA
VÁC
2025

Az életrajzok szerzői:

Acsay János: Gelencsér Bíborka
Andreánszky I.: Medgyasszay Lőrinc
Aschher Rezső: Wágner Vendel
Baintner Sándor: Medgyasszay Lőrinc
Bárdos Ernő: Hostyinszki Mátyás
Berchtold Antal: Medgyasszay Lőrinc
Billik József: Ivony István
Blau Sándor: Berekvölgyi Barna
Bossányi Zoltán: Urbán Luca
Buczkó Gábor: Kovács Berill
Bunyata László: Cserhádi Áron
Csernus Miklós: Palotás Adri
Dobos Sándor: Barati Blanka
Döcskal Tivadar: Gábriell Korina
Drexler Ferenc: Ivony István
Gossmann Antal: Lackó Emma
Graser József: Keller Balázs
Grosschmid László: Bihari Lilla
Guretzky Artur: Cserhádi Áron
Helcz Gyula: Benedek Mátyás
Heyne Tivadar: Benedek Mátyás
Hidasi Ferenc: Belec Bálint
Hochmayer Béla: Palotás Adri
Hornung Gyula: Dankai Ferenc
Horváth Béla: Belec Bálint
Horváth Gyula: Ivony István
Kárász Gyula: Keller Balázs

Koch Imre: Wágner Vendel
Lexa Károly: Báji-Patay Mihály
Mayer Károly: Jaczó Lilla
Menzyk Ferenc: Ivony István
Millmann Aladár: Gábriell Korina
Muslay Sándor: Gelencsér Bíborka
Nagy István: Medgyasszay Lőrinc
Nasinszky Béla: Kovács Berill
Novotny Károly: Bihari Lilla
Obermayer Béla: Bihari Lilla
Olaj Gyula: Hostyinszki Mátyás
Piacsek Ferenc: Györffy Lőrinc
Pintér Zoltán: Györffy Lőrinc
Pochmajer András: Barati Blanka
Rajcsich László: Varga Álmos
Remes Sándor: Lackó Emma
Seidl Miklós: Ivony István
Simák József: Dankai Ferenc
Snapp Lajos: Báji-Patay Mihály
Szamek László: Varga Álmos
Székely Gyula: Cserhádi Áron
Sztelmach József: Laczkó Emma
Szuhovszky István: Jaczó Lilla
Takách István: Berekvölgyi Barna
Tarnai Sándor: Ivony István
Tárnoky Mihály: Varga Álmos
Urbán János: Urbán Luca

A címlapon:

Felül: A váci piarista gimnázium, 1918/1919, színezett képeslap, Spitz Gizella
tőzsde kiadása (Piarista Múzeum)

Alul: Első világháborús lövészárók (fortepan.hu, utólag színezve).

A hátlapon:

A váci piarista gimnázium hősi emlékműve, 1941/1942 (Piarista Múzeum)

Műszaki szerkesztés:

Koltai András

Kiadta a Váci Piarista Iskola és a Piarista Rend Magyar Tartománya

Felelős kiadó: Ivony István igazgató

ISBN 978-615-5934-43-8

TARTALOM

Bevezető	5
Az emléktábla története	8
Életrajzok	19
Acsay János	20
liptószentandrásai báró Andreánszky István.....	22
Ascher Rezső	25
balassagyarmati Baintner Sándor	27
Bárdos Ernő Béla	30
gróf Berchtold Antal	36
Billik József	39
Blau Sándor	41
nagybossányi és kisprónai Bossányi Zoltán.....	43
Buczko Gábor	46
Bunyata Lajos László.....	48
Csernus Miklós	51
Dobos Sándor	54
Docskal Tivadar	56
Drexler Ferenc	59
Gossmann Antal	61
Graser József.....	63
Grosschmid László.....	65
Kornitzi báró Guretzky Artúr	68
Helcz Gyula János	70
Heyne Tivadar	75
Hidasi Ferenc.....	77
Hochmayer Béla.....	78
Hornung Gyula.....	82
Horváth Béla.....	90
Horváth Gyula.....	92
Kárász Gyula.....	93
Koch Imre.....	95
Lexa Károly	97
Mayer Károly	100
Menzyk Ferenc.....	103
Millmann Aladár	109
borosjenői Muslay Sándor	113
Nagy István.....	118

Nasinszky Béla Adalbert	121
Novotny Károly	123
Obermayer Béla	125
Olaj Gyula	127
Piacsek Ferenc.....	129
Dr. Pintér Zoltán.....	131
Pochmájer András	135
Rajcsich (Rajcsics) László.....	137
Dr. Remes Sándor	139
Seidl Miklós	143
Simák József.....	146
Snapp Lajos.....	150
Szamek László.....	153
Székely (Szottfried) Gyula	156
Sztelmach József.....	158
Szuchovszky István.....	160
Takách István	163
Tarnai Sándor	166
Tárnoky Mihály Árpád	168
Urbán János	170
Zárszó	172

BEVEZETŐ

Amikor először beléptem a váci Piarista Gimnázium kapuján (1999) már találkoztam az emléktáblával. Akkoriban a „zöld kapu” volt a főbejárat, mivel az épület megosztott volt a gépipari technikummal. A kapu mögött a falon volt látható az emléktábla, mellette a II. világháborús hősökkel és a két tábla között egy fakereszt. Kíváncsian olvastam a neveket...

Évekkel később, fiatal tanárként érdeklődve hallgattam az „öregdiákok” visszaemlékezéseit. Itt Bánhidi László, Szalay István, Pénzes Gyula, Orosz Tamás, mint az egykori cserkészcsapat tagjai meséltek az iskola múltjáról is. Itt hallhattam először azt a történetet, hogy a ballagó diákok a virágaikat az emlékműnél és a főtéren található emlékműnél helyezték el, illetve, hogy hősök napi megemlékezések keretében idézték fel a Nagy Háborúban el-esett hőöket.

Majd állandó figyelemmel követtem a tábla sorsát. Az utóbbi években rendszeresen tartottunk Hősök napi megemlékezést május utolsó vasárnapját megelőző pénteken az emléktáblák előtt. Ez megfelel az országgyűlés által hozott 2001. évi LXIII. törvénycikkkel, mely a „magyar hősök emlékének megörökítéséről és a Magyar Hősök Emlékünnepéről” rendelkezik.

Éveken át dédelgettem azt a tervet, hogy megismerjem a nevek mögött rejtőző embereket, az ő élettörténetüket. Erre a 2023/2024-es tanévben kerülhetett sor, amikor a történelem fakultációra előkészítő úgynevezett 10++ keretében, egy huszonhárom fős csoport került az irányításom alá. Az előző évben, érdeklődésüknek megfelelően, az első és második világháború történetével ismerkedtek meg. Gondoltam, a legjobb számukra is, ha személyesebbé válik a történelem.

Magam régen nem foglalkoztam „tudományosabb” jelleggel a történelemmel, ezért csak a saját korábbi tapasztalataimra támaszkodva kezdtem hozzá az adatgyűjtéshez. Ebbe vontam be a diákokat. Először a célokat rögzítettük. Így három nagy területre koncentráltunk egy-egy ember életéből.

Első lépésben a családját igyekeztünk felderíteni. Ebben a születési adatait, szüleit, lakhelyét, rokonait igyekeztünk feltérképezni. Ebben a Vác Város Levéltárában őrzött gimnáziumi törzskönyvek,¹ a Váci Püspöki és Káptalani Levéltár által digitalizált plébániai anyakönyvek, a Familysearch weboldal és OSZK gyászjelentés-gyűjteménye voltak segítségünkre.

¹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Tanulók nyilvántartása (Névkönyvek).

Második lépésben a fiatalok iskolai és civil életét igyekeztünk kideríteni. Ebben iskolánk értesítői² és a helyi, illetve országos újságok voltak segítségünkre. Ezeket az Arcanum vagy a Hungaricana felületről gyűjtöttük.

Harmadik lépésben a hősök katonai pályafutását igyekeztünk követni. Ebben a Magyar Nemzeti Levéltár által közzétett *A magyar katona áldozatvállalása a Nagy Háborúban*, illetve a Hadtörténeti Intézet és Múzeum *Katonahőseink* (<https://katonahoseink.militaria.hu/>) című weboldalai voltak a fő támaszaink.

Mindenkiről egy-egy adatlapot nyitottunk, amelyre minden információt, melyet az adott személyről találtunk, felvezettünk. Ezeket egy közös meghajtón gyűjtöttük. Ide fényképek, tablók, személyes papírok kerültek forrásmegjelöléssel, hogy bármikor visszakereshető legyen minden információ.

A tanév folyamán minden diák két ember emlékét kutatta. Ez 46 főt tett ki. Magam 8 hőst követtem. Mint vezetőtanár szembesültem, hogy amikor ellenőriztem a diákok munkáját, bizony sokszor rossz nyomon jártak. De ezek korrigálásánál fontos támasz volt a pontos forrásmegjelölés. Az is segítette a munkánkat, hogy a városi levéltár vezetője, Horváth Ferenc igazgató úr, megosztotta velünk saját eddigi gyűjtését.

Az összegyűjtött adatokat rendszerezve, folyó szövegbe kellett a diákoknak szerkeszteniük, lábjegyzet készítésével. Az így elkészült szövegeket a nyáron rendszereztem és ellenőriztem. Ebből készült el ez a mű.

A tanulók megtanulták a kutatás alapjait, azokat a felületeket, melyeken elindulhattak, a módszertant, az információk összekapcsolását, a kooperatív munkát, a következtetést, problémamegoldó gondolkodást és a forráskritikát. Mindezt játszva, az általuk jobban ismert informatikai eszközökkel. Mint később kiderült, ez összhangban van a piarista rend által jelenleg preferált performatív tanulással. De, ami szerintem fontosabb, megismerhették azt a fiataalt, aki száz egynéhány évvel korábban előttük járt ugyan ebbe az iskolába. A nevek mögül előléptek az emberek. Így amikor

² A váci piarista gimnázium év végi nyomtatott értesítői (1938-tól miniszteri rendelkezésre évkönyvei) címüket tekintve számos változatban jelentek meg. A korszakban előforduló címek: 1877-1895: Értesítő a kegyes-tanítórendiek Váczi (Nagy-) Főgymnasiumáról. – 1896-1907: Váczi Kegyes-Tanító Rendi Kath. Főgymnasium értesítője. – 1908-1923: Kegyes-Tanítórendiek Váczi Főgimnáziumának értesítője. – 1924-1928: Kegyes-Tanítórendiek Váczi Gimnáziumának értesítője. – 1929-1931: Váci Kegyes-tanítórendi Gimnázium értesítője. – 1932-1938: Magyar Kegyes-tanítórend Váci Gimnáziumának értesítője. – 1939-1942: Magyar Kegyes-tanítórend Váci Gimnáziumának évkönyve. – 1943-1947: Váci Kegyes-tanítórendi Gimnázium évkönyve. – 1948: Váci Piarista Kollégium Gimnáziumának, Kalazanti Szt. József Általános Iskolájának és a Dolgozók Gimnáziumának évkönyve (így kellett volna megjelennie, de az utolsó, 1948. évi évkönyv nem jelent meg, azt csak Juhász Ghábor rekonstruálta a kéziratok és anyakönyvek alapján, és tette közzé 2023-ban). Az alábbiakban egységesen az értesítőként megjelent utolsó címváltozatot használjuk.

elmennek a tábla előtt, és rápillantanak az ismerős nevekre, már nem idegenként tekintenek rájuk. Van, akiről a versei, aranysarkantyúja, cserkészvezetői élete, hivatali pályája, szerencséje vagy szerencsétlensége, hősiessége eszükbe juthat.

Talán szívükbe vésték a tábla üzenetét:

„Szent Hazánk! Megfizettük mind, mivel csak tartozánk.”³

³ Vörösmarty Mihály: Fóti dal (1842)

AZ EMLÉKTÁBLA TÖRTÉNETE

A Nagy Háború utolsó évében a Főgimnázium már megmozdult, hogy el-esett hős fiainak méltó emléket állítson. Erről tanúskodnak a Váci Hírlap cikkei. Jótékonyági hangversennyel igyekeztek anyagi alapot teremteni egy emléktáblára. 1918. április 20-án szombat este hat órakor tartották a Kúria szálló nagytermében. Belépőjegy 5 Korona volt, a páholy öt személyre 25 Korona.⁴ Magáról a műsorról így számolt be a Váci Hírlap:

„A múlt évi február hó 3-án tartott hangverseny után, melyről az elragadtatás hangján emlékeztünk meg, valóságos meglepetés volt a folyó hó 20-án tartott hangversenyre kibocsátott műsor, amelyhez fűződött reményeink nem várt és nem hitt mértékben messze felülszárnyalta maga az előadás.

A műsor akármelyik budapesti hangversenyteremnek is díszére válhatna, olyan ízléssel összeállított, klasszikus értékű, magas nivójú számokból állott. És a gimnázium mesteri kezekkel vezetett ifjúsága a mérésznek látszó feladatot játszi könnyűséggel, nagy művésziességgel oldotta meg.

1. Offenbach: Orfeus nyitány. Előadta a zenekar. A világ legfőbb bemaszóbb Offenbachjának e gyönyörűen lejátszott darabja már az első számnál meghódította a közönséget, mely ettől kezdve az utolsóig a legnagyobb mértékben bámulattal figyelte és élvezte végig az előadást.

2. Kiss Menyhért „Feriké”-jét szavalta Bruzda J. 2. o. t., aki már a tavalyi hangversenyen is gyönyörködtetett bennünket. Az egy esztendei jutalmat szorgalmazzuk most. Hangja még jobb, még színesebb, mint tavaly volt, a szavak sok helyen gyönyörű hanghullámokban törnek elő. A kis Bruzda végtelenül kedves volt.

3. Egressy: A haldokló leány. Előadta az énekkar. Bravúros megoldás. Bertalan művész karmesterpálcájának nyoma ott van minden zeneproduktumon.

4. Kohne H: Hegedűverseny. Játsozták: Árvay L., Holczbauer B., Paskai E. 7. o. t. és Virágvölgyi B. 4. o. t. A nehéz darab próbára tett volna nagyobb játékosokat is. A szorgalom sok mindent pótol. A közönség szép tapssal honorálta őket.

5. a) Beethoven: „Isten dicsősége” és [b]) Erkel: „Imá”-ja, énekelte az énekkar[!zenekar] kíséretével az énekkar. A kettős betanítás újabb zenei alkotása Bertalan és Wolkóber karnagyoknak. Igazán nem hittük, hogy vidéki hangversenyen vagyunk és pláne diákhangversenyen.

⁴ Váci Hírlap 1918 (32. évf.) 1918-04-07 / 15. szám; Váci Hírlap 1918 (32. évf.) 1918-04-14 / 16. szám

6. a) Mendelssohn: Nászinduló a Szentivánéji álomból. Játszotta a zenekar oly pompásan, hogy képzeletünkben már egy hangversenyénél nagyobb szabású előadás fordult meg. – b) Wolkeber János siketnéma intézeti tanár „Pietas”-át játszották ezután. Ez a sokoldalú, nagyképességű ember, akinél a váciak közül agilisabb, értékesebb társadalmi tényezőt alig ismerünk, újabb zenei alkotásával elragadott. Az ifjúság lelkesedéssel és megértéssel játszotta az értékes darabot.

7. Karászi „Furfangos cigányát” szavalta a kis Huber M. 1. o. f. kedvesen. Sok-sok tapsot kapott érte.

8. a) Abt: „Az estharang”, b) Humperdinck „A kis manó”-ját énekelte az énekkar, ha lehetett, még jobban belemelegedve és nagyobb lelkesedéssel, mint az előbbi számokat.

9. Honor-Buchnertől a „Harangokból ágyúk” című melodramát szavalta Hrabovszky O. 7. o. t., zongorán kísérte Geiger J. 8. o. t. és halkan az ajtók mögött az énekkar. A legszebb számok egyike volt ez. A háborús, megkapó téma, mely belemarkolt mindnyájunk szívébe és vitt bennünket a szerző gondolatain, a harcterek borzalmasságain keresztül Isten zsámolyához – gyönyörűen illeszkedett bele a fényes műsorba. Az énekkar kísérete diszkrétan fonta körül a szavaló és különösen a művész zongorakísérő előadását.

10. Az utolsó szám az ének- és zenekaré volt, Müller „Csatadalát” adták elő. Sok iskola termében hallottuk már ezt a darabot, de ilyen lelkesítően, ilyen zenei tudással még sohasem.

Ünnepelt a közönség, amint az est lélekemelő, fényes ünnepély volt. Réges-régen nem ment haza a közönség olyan nagy meglepéssel, mint erről az estéről, amely minden szépért és minden nemesért lelkesedni tudót tökéletesen kielégített. Ünnepelte a közönség a Pistás és a Melodráma zenei szerzőit, akiket szintén hatalmas tapsokkal éljenzett.

De meg kell adnunk, hogy az oroszlanrész újra csak Bertalan István⁵, Wolkóber János⁶ és Pesovár Ambrus⁷ tanárokat illeti. Bertalan az énekek óriási munkát igénylő, fényesnek bizonyult betanításáért, Wolkóber a zenedarabok fáradtságos és nehéz begyakorlásáért és Pesovár az általános rendezésért kapták jutalmul ezt a magas színvonalú estét, amelynél nagyobb jutalmat nemes szívük nem is kívánhat. Igazán szerencsés az a gimnázium, melynek ilyen tanárai vannak. Míg a harctereken Clio a

⁵ Bertalan István piarista tanár, 1913–1919 között a váci főgimnázium énektanára. 1930 őszén halt meg, de ekkor már nem volt a rend tagja. Nő emberként, de tanárként működött a kiskunhalasi református gimnáziumban.

⁶ Wolkóber János (1880–1951) zeneszerző, gyógypedagógus, hegedű művésze, tanár. A deákvári elemi iskola szervezője. Cserkész.

⁷ Pesovár Ambrus piarista tanár aki 1910-ben került Vácra. Magyar, latin és német tanár. 1925-ben a budapesti iskolába helyezték.

világhistóriát írja, addig a váci piarista főgimnázium tanárai idehaza a szépművészet s az irodalom történetét csinálják.

dr. Csongor Gergely

A Kúria nagytermét egészen betöltő, előkelő közönség szívesen járult hozzá az erkölcsi támogatáson kívül az anyagiakkal is a sikerhez, mert szép összeg jutott az emlékeztetés est jövedelméből a nemes cél – a váci főgimnázium hősi halottainak emléktáblája – javára.”

De sajnos a történelem viharai közbeszólottak. Elvesztett háború, forradalmak, majd a következő évek nehézségei feledésbe vitték az emléktábla ügyét. Majd 1924-ben a háború kitörésének tizedik évfordulójára ismét elővették. A Váci Hírlap 1924. augusztus 3-i száma így írt:

„Hősi halottaink emléke: A világégés szörnyű emlékei tolulnak fel ismét a hadüzenet tizedik évfordulóján. Véres képek vonulnak el szemeink előtt s mintha az árnyak felelősségre vonásról beszélnének. Igen, mi volt eskünek hangzó ígérete a nemzetnek hősei iránt? Nem feledkezünk meg rólatok, gyermekeiteknek, asszonyaitoknak hűséges istápolói leszünk! A véres harc elült. A hadiözvegyek, árvák társadalmi segítségre szorulnak, hogy tengethessék életüket. A tizedik évfordulón pedig nem is tudja már a Csonka ország, hány fia pusztult el a világháborúban. Csak néhány város és község tett még eleget annak a parancsoló kötelességnek, hogy hősi halottainak emléket állítson. Vác is a hálátlanok seregében áll. A váci iskolatársak szövetsége iparkodik most a mulasztás egy részét pótolni s a főgimnázium hősi halottainak emlékét kívánja megörökíteni. Az emlékezés eljárhat majd a gimnáziumba virrasztani, de hol fogják őrizni Vác város többi sok száz hősi halottjának emlékét? A tizedik évforduló a város közönségét és vezetőit figyelmezteti a mulasztásra! Ne fordítsuk el szemünket, hanem szenteljük meg azok emlékét, kik életüket adták a hálátlan utódokért!”

A tábla megvalósítását az Iskolatársak Szövetsége karolta fel, mely a városi közvéleményhez fordult támogatásért.

„Az Iskolatársak Szövetségének felhívása a következőket mondja:

A „Váci Hírlap” 1924. évi 29., valamint 30-i számaiból Vác város nagyközönsége már értesülést szerzett a „Váci Iskolatársak Szövetségeinek június 24-én tartott közgyűlésén hozott ama nemes elhatározásáról, hogy:

1. a Hazáért becsülettel elesett volt váci diákok emléktábláját valláskülönbségre való tekintet nélkül elkészítteti,
2. hogy az ősi nemes intézetnél a legutóbbi időben több éven át volt nagynevű igazgatójának, néhai Halmi Lászlónak arcképét megfesteti,
3. hogy mindkettőt ünnepélyes keretek között leleplezi,

4. hogy felkéri tagjait és a szövetség ügye iránt jóindulatúlag érdeklődők nagy táborát valóban nemes s a múlt tradícióihoz hű cselekvések megvalósíthatásának elősegítésére,

5. hogy az ősz folyamán Vácon kultúrnapot tart, s ekkor osztja ki a főgimnázium ifjúsága között azokat az adományokat, melyek még a múlt, a szövetség első évi működése alatt e célra a szövetség pénztárához érkeztek.

Tekintettel arra azonban, hogy a legtakarékosabb számítások szerint is ezek a költségek több milliót fognak igénybe venni, az emlékműveknek pedig még időben való megrendelése és elkészíttetése a siker érdekében már kívánatos lenne, ezúttal az elnökség és a választmány nevében azon tiszteletteljes kérelemmel fordulok Vác város megértő és áldozatkész nagyközönségéhez, szíveskedjék lehetővé tenni a szövetségnek céljai mielőbbi megvalósítását s anyagi tehetségéhez mérten adományaival járuljon hozzá mindenki ebben költségeink fedezéséhez

A pénzbeli adományok akár a szerkesztőség útján, akár a főgimnázium igazgatósága, akár pedig *Tápay István dr.* miniszteri tanácsos és *Inczédy József dr.* bankfőtitkár viselő, a szövetség pénztárnokai útján juttathatók a szövetség pénztárához.

Ezúttal egyben, valláskülönbség nélkül tisztelettel felkérünk mindenkit, ki oly hozzátartozójáról, rokonáról, ismerőséről, barátjáról tud, ki valaha és bármily ideig is a váci főgimnáziumban járt, de a világháborúban, vagy a gyászos emlékü kommunizmus alatt a Hazáért becsülettel hősi halált halt, vagy végleg eltűnt, hogy ezt a körülményt akár a főgimnázium igazgatósága útján, akár pedig közvetlenül a szövetség irodájával, (Budapest, Nyár utca 13) a pontos adatok ismertetése mellett velünk mielőbb közölni szíveskedjék.

Abban a biztos tudatban, hogy a szövetség ebbeli kérő és hívó szava a nemes város nagyközönségénél megértésre talál, vagyok Vác város hazafias és áldozatkész nagyközönségének kiváló tisztelettel az elnökség és a választmány nevében:

*Dr. Szűcs István*⁸
miniszteri tanácsos, a szövetség elnöke”

Újabb hangverseny segítette a gyűjtést, melyről a Váci Hírlap 1924. november 23-i számában olvashatunk:

„Iskolatársak a hősök emlékére. A váci iskolatársak egyesületének hangversenyét nem előzte meg az az agitáció, mely ilyenkor mindig előljár a siker érdekében. Máskép nem is tudjuk elképzelni, hogy amikor a

⁸ Dr. Szűcs István (1867–1953) politikus, Apponyi Albert titkára, Klebelsberg Kuno államtitkára, országgyűlési képviselő.

főgimnázium hősi halottainak emléktáblájáról van szó, egy terem hangversenyre meg ne teljék! Akik szombaton ott voltak, gyönyörű est emlékével távoztak, akik nem vettek részt, sajnálhatják mulasztásukat. *Darnay István*⁹ ritkán hallatja nagyokkal egy nívón álló zenetudását. Igazi, nemes élvezet volt zongorajátéka, a közönség nagyon hálás volt érte. *Kolossváry Mihály*¹⁰ ünnepi beszédét, hogy gyönyörű gondolatait a város határain is túl hallják meg, lapunk más helyén közöljük. *Roósz Emil* hegedűjével állt a pódiumra és *Schoeplin Emil dr.* és fia kísérték zongorán. Ami szív és melegség egy hegedűből áradhat, azt mind adta a művész, kinek nagy sikere volt. Ugyanily kedves elismerés jutott *Kaczvinszky Emil* úrnak, ki gordonkáján játszott gyönyörűen. *Borsody Ferenc* már gimnazista korában kedvence volt a közönségnek, a szavalásnak most is oly nagy művésze, hogy boldogan hallgatták, s alig akarták az emelvényről leengedni. Bevezetőül és befejezésül a főgimnázium énekkara *Rassovszky Gyula* tanár vezetése mellett szerepelt szeretetteljes fogadtatásban. Igazán nívós, gyönyörű hangverseny emlékét örökítheti meg az iskolatársak egyesülete évtörténetében!”

1925-ben pedig felgyorsultak az események. Váci Hírlap, 1925. február 15-i szám:

„A Váci Iskolatársak Szövetsége legutóbbi választmányi gyűlését Szűcs István miniszteri tanácsos, elnök vezetése alatt Vácon, a főgimnáziumban tartotta meg, hogy régi kegyeletes elhatározását, a főgimnázium hősi halottainak emléktáblát állítson. Az elnökség kész tervekkel állt a választmány elé, mely azt teljes egészében elfogadta. Az emléktáblát, melyet a Szödy Szilárd főiskolai tanár, szobrászművész tervez, *műköből 2x2 méteres alapon állítják fel, erre jön a ruszkicai márványból készült lap, amelyen aranybetűkkel írják fel a hősök neveit. Fenn és lenn a magyar címer és a piarista rend címere, egy görög és egy magyar felirat fogja díszíteni.* A leleplezési ünnepélyt az egész város társadalmának jelenlétében május 24-re tervezik, amikor éves közgyűlését is megtartja a szövetség.

A főgimnázium igazgatósága eddig a következő hősi halottairól tud, kik a világháború alatt elesetek a hazáért:

Br. Andreánszky István, Ascher Rezső, Bárdos Ernő, Blau Sándor, Baintner Sándor, Buczkó Gábor, Csernus Mihály, Dobos Sándor, Drexler Ferenc, Gottschall Gyula, Graser József, Grosschmidt József, Heyne Tivadar, Helcz Gyula, Hidassi Ferenc, Hornung Gyula, *Hufnágel Sándor*, Kárász Gyula, *Kósa Jenő*, Menzyk Ferenc, Muslay Sándor, Nagy István, Nasinszky Béla, Novotny Károly, Obermeyer Béla, Pintér Zoltán, Piacsek István, dr. Remes Sándor, Rajcsik László, Schnapp Lajos, Simák József, Szamek

⁹ Darnay István, a Váci Gyümölcserértékesítő és Szeszfőző igazgatója

¹⁰ Kolossváry Mihály (1867–1947) pápai prelátus, kanonok, címzetes püspök

László, Székely Gyula, Szuhovszky István, Sztelmach József. A proletárdiktatúra áldozata: Hornyik Károly.

Felhasználjuk az alkalmat és tolmácsoljuk az intézet igazgatóságának és a váci iskolatársak szövetségének kérését mindenkire, hogy aki tud oly hősről, ki a váci főgimnázium tanulója volt, ha csak rövid egy-két évig is, de a trianoni békekötés napjáig harctéren, vagy kórházban adta életét a hazáért, nevét jelentse be az igazgatóságnál, hogy azt az emléktáblán megörökíthessék.”

A felsorolt nevek közül nem szerepel a végleges táblán Hufnágel Sándor, Kósa Jenő, és Hornyik Károly. A döntés, amiért ők kimaradtak, különféle. Kósa Jenő és Hornyik Károly a proletárdiktatúra idején haltak meg, nem a világháborúban. Hufnágel Sándor két évig járt hozzánk, mely alatt az első osztályt végezte el. Erkölcstelen magatartás miatt elhagyta az iskolánkat.

Váci Hírlap, 1925. március 29-i szám:

„44 hősi halottja van a váci főgimnáziumnak. Az iskolatársak kegyeletének látható megörökítése már nem késik sokáig, a váci iskolatársak egyesülete jövő hónapban felállítja a váci főgimnáziumban hősi halottainak emléktábláját. A főgimnázium emléktáblájára felveendő hősi halottak névsorát az elnökség kedden tartott értekezletén véglegesen a következőkben állapította meg:

Andreánszky István báró; Baintner Sándor; Bárdos Ernő; Berchtold Antal gróf; Billik József; Blau Sándor; Bossányi Zoltán; Buczkó Gábor; Bunyata László; Csernus Miklós; Dobos Sándor; Docskai Tivadar; Drexler Ferenc; Graser József; Grosschmid László; Guretzky Artur báró; Helc Gyula; Heyne Tivadar; Hidasi Ferenc; Hornung Gyula; Kárász Gyula; Lexa Károly; Menzyk Ferenc; Millmann Aladár; Muslay Sándor; Nasinszky Béla; Novotny Károly; Obermayer Béla; Olaj Gyula; Piacsek Ferenc; Pintér Zoltán; Pochmájer András; Rajcsich László; Remes Sándor dr.; Simák József; Snapp Lajos; Szamek László; Székely Gyula; Sztelmach József; Szuhovszky István; Takách István; Tarnai Sándor; Tárnoky Mihály; Urbán János.

Bejelentették még: Ascher Rezsőt, mint eltűntet, de nevét csak az esetben veszik fel, ha holtta nyilvánítás megtörtént. Hornyik Károly és Kósa Jenő neveit, mint akik a proletárdiktatúra hősi halottai, nem vehették fel, mert szigorúan csak az 1914–1918 években elesettek neveit örökítik meg. Végül bejelentették még: *Bakos (keresztneve ismeretlen)*, *Band Ferenc*, *Horváth Béla*, *Horváth Gyula*, *Nagy István* neveit, kiknél megállapítani részint a pontos nevet, részint pedig azt, hogy több éven át a főgimnázium tanulói voltak-e, nem sikerült. Ezúton kérnek fel tehát mindenkit, hogy ha valakinek a fent közölt névsort illetőleg észrevétele van, azt az Iskolatársak Egyesületének elnökségével hivatalos adatokkal

igazoltan, vagy a főgimnázium igazgatóságával legkésőbb április hó 5-ig tudatni szíveskedjék.”

A felsoroltak között Száhovszky valójában Szuchovszky István. Ő így szerepel. Band Ferenc egy évig volt magántanuló az iskolánkban, 1902/03-as tanévben. Horváth Béla és Gyula valamint Nagy István felkerültek a táblára. Az elkészült táblán már szerepel Acsay János; Gossman Antal; Hochmayer Béla; Koch Imre; Mayer Károly; Seidl Miklós. A névsorba állított nevek között Horváth Gyula és Seidl Miklós neve biztosan az elkészülte után került fel, mert nincsenek a névsorban, illetve a végére vannak illesztve. A vésnőközt dicséri, hogy nem feltűnő ez a módosítás. Seidl Miklós azonban nem halt hősi halált. Lehet, hogy kellett egy név, mely kiegyensúlyozza a táblát Horváth Gyula utólagos felvétele miatt.

Váci Hírlap, 1925. május 24.

„Ők, ötvennégyen! Haló poraikat emésztik a gyorsan pergő esztendő, de emléküket most már némán is beszélő kegyelet őrzi a főgimnáziumunk bejárata alatt. A város emlékezését megelőzte a váci diákszövetség, mely annyiszor megmutatta már ragaszkodását az alma materhez és oly szeretettel gondol a tudományt adó intézetre, mint abból kikerülő társakra. A szeretet fogja össze ezt az egyesülést és a fájó szeretet alított időtlen időig emléket a váci főgimnázium hősi halottainak. Ötvennégy nevet őríz az az emléktábla, melyet ma leplez le a kegyelet. Szörnyű adó, ha elgondoljuk, hogy a váci intézet évente négyszáz diákot nevel, szörnyű percent – csonka Magyarországért. Ezekből és ezért a bánáságért adni ekkora munkás életet – ezt az isteni gondviselés sem engedheti, ez a névsor is türelmetlenül várja a feltámadást! A főbejárat baloldalán áll a kegyelet emléke. *Fenn a piarista címer, lenn a magyar korona az ősi kardon. Ezek szürke műköből készültek, középen azonban fehér márványon az ötvennégy váci diákhős neve aranybetűkkel felírva.* A borongós sötét dacára is kell, hogy azt, aki gimnáziumunk kapuját átlépi, megkapja a kegyelet beszédes emléke s a jövő generációja egyszer sem mehet el előtte, hogy szívében meg ne hajoljon azok előtt, kik a hazaszeretetre, a kötelességtudás életet adó példájára figyelmeztetnek.

Templomi ünnepéllyel kezdődik a mai nap délelőtt 7.11 órakor, utána az intézeti zászló alatt a következő rendben lesz a felvonulás a leplezéshez: A menet élén a cserkészcsapat halad. Utána a gimnáziumi ifjúság, majd az Iskolatársak Egyesülete. Ehhez csatlakoznak a hősi halottak hozzátartozói. Az ifjúság a kapubejárat előtt négyszöget formál, melynek belső oldalát a cserkészek által vont kordon képezi. Ezen csak egy helyen lehet átmenni, a hatóságok fejének és egyéb notabilitásoknak. A helybeli egyesületek küldöttsége is csak abban az esetben mehet be a kapun, ha koszorút helyez az emléktáblára. A gimnáziumi ifjúság mögött az elemi iskolák (a tornaterem irányában), a polgári iskola

(háttal a Dunának) és a bőripari iskola (háttal a Székesegyház tér felé) helyezkedik el. Ezek előtt foglal helyet a helyőrség küldöttsége. Ez tehát kapubejárattal szemben a fasor előtt áll fel, egyéb testületek a katonaság mögött, a fasorban. Az ünnepély után kellő rendben megtekinthető az emléktábla, de csak az iskolák tisztelgése után. Kijáratul a torlódás elkerülésére a másik ajtó szolgál. A tábla egész nap megtekinthető.”

Magáról a szentelésről a Váci Hírlap május 27-i száma számol be részletesen. Ünnepi szentmise után

„A főgimnázium főbejárata előtt ekkorra már ezernyi közönség. A tized-része sem fér be az ünnepély színhelyére, az emléktábla elé, ahol máris nagy a zsúfoltság. Az egyik részen a hősi halott diákok hozzátartozói könnyes szemekkel. Odébb küldöttségek, a nemzeti hadsereg tagjai, a püspök¹¹, Schandl Miklós asszisztens, a piarista rendfőnök képviselője, az alispán, a honvédelmi miniszter képviselője, Degré Miklós, a kir. ítélőtábla alelnöke, Párdány dr. fővárosi orvos, a budapesti piarista diákszövetség képviselői. Máskor oly tágas a főgimnázium hatalmas kapualja, melyet Schmidt Ferenc ügyes keze most ecsetjével kápolnaszerűen képzett ki. Az emléktábla örökzölddel körülvéve, előtte koszorúk és virágok halma, melyekből kivirít egy-egy díszes szalag aranyfeliratával.

Az énekkar a bejárat előtt énekli a Hiszekegyet, majd a kis emelvényen megjelenik Szűcs István miniszteri tanácsos, a diákszövetség páratlan népszerűségű elnöke és a mai nap méltatását nemes szavakban végzi. [...] Utána Preszly Elemér főispán, a szövetség ünnepi szónoka messze hallható remek beszéde következik. [...] Most a fájó, szép hangulathoz simul Sajó Sándor gyönyörű költeménye és méltó előadóra talál Csömör Andrásban, aki teljesen átérezte hallgatóival a szerző megérző gondolatait. Révai József dr. igazgató az intézet nevében vette át az emléktáblát. [...]

Ezután Kruttschnitt Aurél ezredes, a honvédelmi miniszter képviselője hódolt nemes szavakkal a hősök emlékének, majd az ifjúság vonult el hódoló menetben az emléktábla előtt s nyomában a nagy közönség jött azt hosszú soroltban megtekinteni és néhány pillanatnyi kegyeletes emlékezést szentelni a hős váci diákoknak. [...]

Bár az emléktábla talpát elborították a koszorúk virágai és örökzöldejei, az elismerés és hála adójával még sokan adósak maradtak. Koszorúkat küldöttek: Vác város közönsége – Vitézi Szék – A m. kir. 1 sz. kerékpáros zászlóalj – Szepesiek váci asztaltársasága – özv. Buczkó Gáborné – Urban Jánosné – Hadiárvák m. kir. bőripari szakiskolája. – Csokrot helyezett el a MANSz váci csoportja és Buczkó Gáborné.

¹¹ Hanauer Árpád István váci püspök 1919–1942

A táblánál rendszeresek voltak a megemlékezések.

„A főgimnázium kegyelete hősi halott diákjai iránt Halottak napjára a főgimnázium hősi halottainak nevét őrző emléktáblára gyönyörű koszorú került nemzeti színű szalagokkal. Azok a szülők, testvérek hozták, kiknek hősi halottjaik idegenben fekszenek s itt, a főgimnáziumban áldoztak nemes emléküknél. Az ünnepi gyászmise után a diákság tanáraik vezetése alatt az emlékmű elé vonultak és az énekkar Nagy Vince tanár vezetése alatt két szép éneket adott elő, egy kis deák szavalt, végül Rasovszky Kálmán, a történelem tanára mondott remek apoteózist a főgimnázium hősi halottairól, kik iránt az ifjúság kegyelete sohasem fog megszűnni.”¹²

Hősök napján, osztálytalálkozó alkalmával, Iskolatársak Szövetségi ülésein stb. A második világháború után, amikor államosították az iskolánkat, a tábláról és az emlékműről egyelőre nem találtam konkrét információt. Az azonban bizonyos, hogy eltávolították, az emlékművet szétrombolták. Kövei és így Szódy Szilárd alkotása felszámolódott. A neveket tartalmazó tábla azonban fennmaradt. Évtizedekig valahol egy raktárban várta feltámadását.

„A piaristák 1991-ben visszakapták egyelőre a régi épületet, ott újra indult a tanítás és 1992-ben megalakult, és újra kezdte működését a Magyar Piarista Diákszövetség váci csoportja. Első elnöke Dr. Vajta Gábor, a piaristákhoz való elkötelezettsége és fáradhatatlan tenni akarása nagy lendülettel indította be a diákszövetségi munkát. Ennek volt egyik eredménye az iskolazászló elkészítése és a gimnáziumnak való átadása 1995-ben. Ebben a munkában elévülhetetlen érdemei vannak Harmos Béla diáktársunknak. Ezt követte az elhatározás, hogy a II. világháború és 56 áldozatainak emlékére állítsuk fel a második emléktáblát. A Diákszövetség Bánhidi László, Korda Szabolcs és Kettner Henrik vezetésével hónapokon keresztül gyűjtötte a neveket és adatokat. Végül összeállt a névsor és a piaristák gödi műhelyében elkészült a tábla. Ezen döbbenetes módon már 64 név szerepel. Szíven üti az embert, mikor olvasva a névsort, köztük kortársat, ismert barátot talál. Ez az új tábla és az I. világháborús tábla ismét a régi gimnázium előcsarnokában, egy fakereszt két oldalán került falra. Az avatásra 1996. október 22-én került sor. Az avatóbeszédet Dr. Vajta Gábor mondta, majd Sellei Zoltán előadóművész, váci piarista öregdiák versmondása következett. A táblákat Kőváry Károly igazgató úr szentelte meg. Az ünnepséget a piarista himnusz éneklésével zártuk.”¹³

¹² Váci Hírlap 1925. nov. 4. (81. szám)

¹³ Orosz Tamás öregdiák visszaemlékezése az 2016. május 29-i ünnepségen.

Amikor diákklub helyiség lett a zöld kapubejáratból, a táblákat leszerelték, és pár évig a D épület raktárában várták jobb sorsukat. 2016. május 29-én kerültek a jelenlegi helyükre. Ekkor szentmisét mutatott be a hősök lelki üdvéért Futó Béla igazgató, majd ünnepség keretében beszédet mondott Fördös Attila polgármester és Orosz Tamás öregdiák. A táblát Dr. Beer Miklós váci megyéspüspök szentelte meg.

ÉLETRAJZOK

ACSAY JÁNOS

1897–1916

Acsay Mihály telkes gazda és Rákóczy Julianna, római katolikus vallású szülők, akik 1880. január 28-án házasodtak,¹ tizenhárom gyermeke közül, a negyedik legfiatalabbként született Vácott, 1897. január 11-én. Családjuk a Tabán utca 34. szám alatt lakott.²

Testvérei: Borbála; Mária; Erzsébet; Ferenc; Julianna; József Péter; Veronika; Anna; Mihály; Márton; Katalin és Teréz.

Gimnáziumi tanulmányait 1908-ban kezdte iskolánkban. Az értesítő tanúsága szerint osztálytársa volt Dobos Sándornak, aki szintén elesett a háborúban.³ 1914. május 14-én kimaradt a VI. osztályból.⁴ Tanulmányait a mosonmagyaróvári piarista gimnáziumban folytatta, ahol testvérébátyja, Acsay József piarista szerzetesneként dolgozott.⁵ Az értesítő szerint azonban itt is kimaradt a VI. osztályból, feltételezhetően a háború kirobbanása miatt. A tanulmányi eredménye közepesnek volt mondható.

Önkéntesként vonult be a cs. és kir. 32. gyalogezredbe a háború kirobbanásakor. 1915-ben megsebesült⁶ az Északi harctéren majd Jolsva városába⁷ került lőtt sebbel kórházba.⁸ Erről a Katonahőseink oldal is említést

¹ Vác-Felsővárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 1879–1924, 6. lap, 8. sorszám

² Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

³ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1908.

⁴ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1913

⁵ Kegyes-Tanítórendiek Magyaróvári Gimnáziumának értesítője 1915. – Acsay József (1890–1918) piarista, hittan, történelem és latin tanár Nyitrán hunyt el 1918. szept. 28-án spanyolnáthában. Vö. Léh István, *A Magyar Piarista Rendtartomány történeti névtára* 1666–1997, s. a. rend. Koltai András, Budapest, 1998, 34.

⁶ Hírek a sebesültekről és betegekről 1915-06-05 / 413. szám

⁷ Gömör és Kishont vármegyében, ma Szlovákia Besztercebányai kerületében.

⁸ Sebesülésről említést tesz a Kegyes-Tanítórendiek Magyaróvári Gimnáziumának értesítője 1916, 9.

tesz, sebesültként említi a 3. században. A Váci Hírlapban így üzent bajtársaiával 1915 októberében:

„A 90. számú tábori posta levelet hozott nekünk, melyben Józsa Lajos, Solti Lajos, Genzö Ferenc, Jakuják Béla, Szalay András, Kovács István, Acsay János és Dudás Ernő váci származású 32. gyalogezred béli katonák arra kérik a Váci Hírlapot, hogy tolmácsoljuk nyilvánosan, jól érzik magukat, jó egészséget kívánnak családjuknak, rokonaiknak ismerőseiknek, jóbarátaiknak és kedves városunk minden polgárának.”⁹

A Váci Hírlap így számol be hősi haláláról:

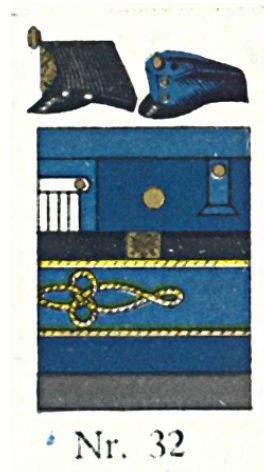
„Acsay János önkéntes március 3-án az orosz fronton hirtelen vérhányástól meglepve, a hazáért csendesen elhunyt. A hősi halált halt ifjú, mint a magyaróvári főgimnázium tanulója önként jelentkezett hadi szolgálatra s már több mint egy éve a harctéren küzdött. Holttestét halála helyén az ottani temetőben, külön megjelölt sírba helyezték örök nyugalomra. Lelki üdvéért most hétfőn reggel 8 órakor mondatnak gyászmisét a helybeli szent Ferenc-rendiek templomában bánatos szülei.”¹⁰

Tragor Ignác pedig ezt írja róla:

„Kiképzése után nyomban az orosz harctérre indították. 1916-ban a lövészárokokban vesevérzést kapott és március 3-án egy leMBERGI katonai kórházban meghalt.”¹¹

Katonahőseink weboldal vesztességi esetként is nyilvántartja az örvezetőt a 3. századból, aki *Lembergben meghalt 1916. március 3-án*. Eltemetési helynek Lemberget adva meg.

Testvére, Ferenc is elesett a háborúban. Erről Tragor Ignác így tudósít: „született Vácon 1886 szeptemberében. Mindjárt a mozgósításkor vonult be a cs. és kir. 32. gyalogezredhez. Négy hónapig küzdött az oroszok ellen a Kárpátokban. 1914 december elején egy őrzőjárat alkalmával hősi halált halt.”¹²

⁹ Váci Hírlap 1915-10-10 / 74. szám

¹⁰ Váci Hírlap 1916-03-26 / 13. szám

¹¹ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914-1918-ban*, Vác, 1933.

¹² Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914-1918-ban*, Vác, 1933.

LIPTÓSZENTANDRÁSI BÁRÓ ANDREÁNSZKY ISTVÁN

1893–1916

1893. augusztus 25-én született Alsópetényben.²⁶ Apja lip-tószentandrás-i Andreánszky Gábor;²⁷ anyja rudnói és divékújfalusi Rudnay Lenke,²⁸ római katolikus szülők első gyermeke. Testvérei Gábor;²⁹ Lenke³⁰ és Sándor.³¹

A gimnázium értesítői³² szerint I és II. osztályt, mint magántanuló végez-te, majd III. osztálytól aktív tagja az iskolai közösségnek. Színdarab-ban szerepel, kiemelkedik szabadkézi rajzban, illetve kitűnő tanuló. 1907-ben a „Szeplőtelen Fogantatás-ról elnevezett és szent Imre pártfo-gása alatt álló Mária-kongregáció, szept. hó 22-én megtartott választó gyűlésén Consultornak választották az akkor V. osztályos tanulót”.³³

Hetedik osztályos korában felolvassa saját művét a március 15-i műsor keretében, mely a Széchényi és az ifjúsági sorompómozgalom címet viselte. Érettségi évében február 2-án ünnepi beszédet mond Kalazanci Szt. József ünnepén, majd június 4-én az évzáró ünnepélyen, mint az önképzőkör fő-jegyzője. Erről így ír a Váci Hírlap: „A vasárnapi ünnepélyen ifj. báró And-reánszky István tette ezt igen talpraesett, kedves beszédben, melynek föl-emelő, majd a búcsúzás méla érzését visszatükröztető akkordjai egy

²⁶ Nézsa, Kereszteltek anyakönyve

²⁷ Andreánszky Gábor (Bécs, Ausztria, 1848. jún. 23.–Alsópetény, 1908. máj. 19.) or-szágyűlési képviselő, főrendiházi tag, kétszer nősült, első felesége bártfai Glatz Matild 1883-ban özvegyen hagyta, másodszor Rudnay Lenkét vette nőül.

²⁸ Rudnay Lenke (Váchartyán, 1866. július 13– Bánk, 1947. január 20) Ld. www.geni.com/

²⁹ Andreánszky Gábor (Alsópetény, 1895. aug. 1.– Budapest, 1967. nov. 20.) váci pia-rista diák, 1914. szept. bevonult, az orosz és olasz fronton harcolt; 1918. nov. 5–1919. nov. 29. olasz hadifogságban volt; ősnövénytanász, egyetemi tanár (Magyar Katolikus Lexikon és a Magyar Kegyestanítórend Váci Gimnáziumának értesítője).

³⁰ Andreánszky Lenke (Budapest, 1897. febr. 23.–Vác, 1987. máj. 13) (www.geni.com)

³¹ Andreánszky Sándor (Alsópetény 1898 júl. 10.–Kétybodony 1949 jan. 12.) Ld. www.geni.com

³² Magyar Kegyestanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1903–1910.

³³ Zászlónk 1907-11-15 / 3. szám

ambiciózus, fejlődő nemes lélek frappáns megnyilatkozásai voltak.”³⁴ Az Önképzőkör pályázatai között a Hittan tételben „A magyar királyok és magyar nép Mária tiszteletéről” írt értekezést, mellyel a beérkezett két pályamunka közül a jutalmat megnyerte. Ez akkor 15 Korona volt. A tanév végén jelesre érettségizett.

Tanulmányait a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem Államtudományi Karán folytatta.³⁵ A Matematikai és Physikai Társulat rendes tagjává választotta. Az egyet lapja közli a lakcímét is: Budapest, IV., Borz u. II., I. em. Ajánlók Fejér L., Fekete M.³⁶

1916 tavaszán önkéntesként vonult be a brassói császári és királyi 2. huszárezredhez. A kiképzés után harctéri szolgálatra jelentkezett, ahol szakasziparancsnoki beosztást kapott. Ezredparancsnoka szerint minden nehé feladatra önként vállalkozott. Kérdemelte a II. osztályú, majd az I. osztályú Ezüst Vitézségi Érmét is. Utóbbi, a „Nagy Ezüstöt” Károly trónörökös személyesen tűzte a mellére. Andreánszky mint tartalékos hadnagy vett részt a Dnyeszter menti harcokban. 1916. szeptember 5-én a galíciai Halicsnál, erős ellenséges ágyútűzben, századát rohamra vezetve halt hősi halált.³⁷

Haláláról így számol be a Pesti Hírlap:

„Báró ifjabb Andreánszky István, huszárhadnagy, a nagy és kis vitézségi érem tulajdonosa, október 5-én az északi harctéren egy roham alkalmával, kötelességének önfeláldozó teljesítése közben, vitézül küzdve, hősi halált halt. Ezredparancsnoka abban a levélben, melyet a családhoz intézett, ezeket írja: „Pisztollyal kezében, eskadrona élén, ágyúdörgés és tüzes harc közben menekülésre kényszerítette az ellenséget. Ebben a pillanatban találta őt a golyó és elesett, mint a vitézség és hősiesség ragyogó mintaképe” ... Az ifjú hősnek annak idején a trónörökös maga tűzte a mellére a nagy ezüst vitézségi érmét. Fia volt néhai báró Andreánszky Gábor országgyűlési képviselőnek és mostohafia báró Andreánszky István, nyugalmazott államtitkárnak. Édesanyja Rudnay Lenke, nagyanyja özvegy Rudnay Józsefné, az Országos Nőképző Egyesület elnöknője, a harctéren levő huszárhadnagy öccse, azonkívül két testvére, Lenke és Sándor gyászolja. Holttestét hazahozzák, és Alsópetényben a családi sírboltban helyezik végső nyugalomra.”³⁸

A király a harmadosztályú katonai érdemkereszttel tüntette ki az északi harctéren hősi halált halt ifj. báró Andreánszky István tartalékos huszárhadnagyot, írta a Váci Hírlap.³⁹

³⁴ Váci Hírlap 1911-06-07 / 44. szám

³⁵ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1912–1913.

³⁶ Mathematikai és Physikai Lapok 23. (1914), 5. füzet

³⁷ <http://www.hungarianarmedforces.com/hosoknaptara/2016/160905.htm>

³⁸ Pesti Hírlap 1916. október (38. évf.) 1916-10-17 / 289. szám

³⁹ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-01-06 / 1. szám

„A hozzáfűzött reményeket ugyan nem válthatta be, de tiszta férfias jelleme, nemes gondolkozása, erős akaratereje, önzetlen égő hazaszeretete, minden jóért való lelkesedése ragyogó példaképen lebeghet minden magyar ifjú előtt. Lelke tisztán szállt vissza az egek Urához.”⁴⁰

Nr. 2

Cs. és kir. 2. huszárezred uniformisa és alakulat jelvénye

⁴⁰ Idézet a gyászjelentéséből

ASCHER REZSŐ

1897–1915

1897. február 13-án született Aranyosmaróton (Bars megye), apa Ascher Samu borkereskedő,⁴¹ testvére Janka⁴² és Hugó.⁴³ Az izraelita családnak Aranyosmaróton üzlete volt. Rezső elemi iskoláját az aranyosmaróti elemi iskolában végezte.⁴⁴ A váci Piarista Gimnáziumba 1905–1913 között járt, ahol a jeles és jó tanulók közé tartozott. VII. osztályos korában a Calasanzius Önképző kör alkönyvtárosa.⁴⁵ Az értesítő tanúsága szerint szavalóversenyi dícséretet kap. Ez megismétlődik az érettségi évében 1914-ban. Érettségi bejegyzése: Jól értette. Iskolai éve alatt Rezső kollégista vagy albérlő volt a városban, ugyanis a család lakhelye Aranyosmarót volt.

Az 1914-15-ös tanévben orvostanhallgató a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen.⁴⁶

Katonai életéről viszonylag keveset tudunk. Nevét az adatbázisokban sebesültként találtuk. Eszerint egyévi címzetes őrzetű a 26. gyalogezred 4. szakaszában.⁴⁷ A gyalogezred Háborús Emlékkönyvében név szerint nem található. Haláláról közelebbi információ nem áll rendelkezésre. Osztályának tízéves érettségi találkozójáról a Váci Hírlap beszámolt:

„A tíz éve érettségizettek találkozója. Közvetlenül a háború kitörése előtt ment szét a váci főgimnáziumból egy sereg ifjú boldogan, az érettségi bizonyítvánnyal zsebükben. Ezek most, július 5-én találkozóra jöttek össze a kedves alma mater fala; között. Megjelentek: Éder Zoltán dr. városi aljegyző, Dömény József állampénztári tiszt, Gégei Dezső főhadnagy, Galbos István adófelügyelői tiszt, Láng Jenő dr., orvos, Nagy László dr., ügyvéd, Pomozy Gyula fegyintézeti tiszt, Pullmann Károly dr.,

⁴¹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

⁴² „Sternfeld Aladár, Szegeden eljegyezte Ascher Samu leányát, Jankát, Aranyos-Marótról”: Pesti Hírlap 1909 (31. évf.) 1909-06-24 / 148. szám

⁴³ „Aranyosmarótról jelentik: Ascher Samu, aranyosmaróti borkereskedőhöz e hó 9-én félig ittas állapotban beállított Martinecz Alajos, kitért földmives abból a célból, hogy talpbőrt vásároljon. Az ittas Martinecz alkudozás közben összeszólalkozott a kereskedő Hugó nevű fiával s távozás közben az üzlet üvegajtáját beverte. Ascher Hugó utána indult és követelte a kár megtérítését. Martinecz azonban fizetés helyett kést húzott elő és a fia védelmére siető Ascher Samut jobb kezén három helyen megszúrta. Átadták a csendőrségnek”: Prágai Magyar Hírlap, 1925. (4. évf.) 1925-02-13 / 35. (778.) szám. – Hugó eljegyezte Müller Juliskát Zalaegerszegről: Prágai Magyar Hírlap, 1931 (10. évf.) 1931-04-01 / 76. szám

⁴⁴ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

⁴⁵ Magyar Kegyeztetőrend Váci Gimnáziumának értesítője 1913–1914.

⁴⁶ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem. almanachja, 1914–1915 Hallgatók névsora Orvostanhallgató 1914

⁴⁷ <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/a-magyar-katona-aldozatval-lalasa-a-nagy-haboruban/adatlap/0F4C08C7A02B2041010389469ABA1D4E>

ügyvédjelölt, Radványi Géza orvosszigorló és Reiser László építész. Az ünnepi misét Révai József dr., igazgató mondotta, azután a volt diákok régi osztályukba vonultak s mindenki elfoglalta ott helyét. Megjelentek ott a főgimnázium igazgatója, Rozs Lajos, Vincze László, Haris Béla, az érettségizettek volt tanárai és Nagy László tíz. mondott könnyekig megható szép beszédet a szeretésről és háláról tanáraik és az intézet iránt. A legnagyobb szeretettel emlékezett meg Károlyi János dr. osztályfőnökről, ki betegsége miatt nem láthatta viszont növendékeit. Két helyet az osztályban virágkoszorúk öleltek át: *Ascher Rezsőjét és Rajcsich Lászlóét*. Ők az osztály hősi halottai, az előbbi az orosz harctéren esett el, az utóbbi repülőgéppel az oláh fronton zuhant le. Mindkettő jelesen érett volt s néhány hónapra rá a halott.”⁴⁸

Az emléktábla előkészítő bizottsága bejelentette nevét: Ascher Rezsőt, mint eltűntet, de nevét csak az esetben veszik fel, ha holtta nyilvánítása megtörtént.⁴⁹ Valószínűleg holtta is nyilvánították, mert az 1925. május 25-én felszentelt emléktáblán szerepel a neve.

A cs. és kir. Schreiber Viktor nevét viselő 26. gyalogezred jelvénye

⁴⁸ Váci Hírlap: Váci Hírlap 1924 (38. évf.) 1924-07-13 / 30. szám

⁴⁹ Váci Hírlap 1925 (39. évf.) 1925-03-29 / 24. szám

BALASSAGYARMATI BAINTNER SÁNDOR

1882–1915

Balassagyarmaton született 1882. november 10-én,⁵⁰ Baintner Ottó közbirtokos és Pokorny Cornélia, katolikus szülők harmadik gyermekeként.

Baintner (Balassagyarmati) B. Ottó a balassagyarmati Népbank igazgatója s első nejétől Pokorny Nellitől származó fiai Ferencz gazdasági akadémiai tanár, Ernő honvédhuszárkapitány és Sándor huszárfőhadnagy, valamint második nejétől Rozváczi Omazta Ilonától származó leánya, Magda 1909. okt. 28-án nyertek címeres nemeslevelet Balassagyarmati előnévvel.

Címer: Veressel és kékkel hasítva; elül természetes szikla csúcsára helyezett leveles, aranykoronán veres nyelvét kiöltő repülésre kész koronás barna sas; hátul zöld pázsitból egymás mellett kiemelkedő két arany búzaszál, a jobboldalt három, a baloldali egy kalásszal; a felső balsarokban sugárzó arany nap. Sisakdísz: a Paizs béli sas. Takaró: kék-arany, veres-ezüst.⁵¹

Iskolai tanulmányait a balassagyarmati Állami Községi Polgári Iskolában kezdte 1892-ben, ahol három tanévet töltött jó eredménnyel.⁵² Majd a mosonmagyaróvári Piarista Gimnáziumban végezte a IV. osztályt, változó eredménnyel.⁵³ Az ötödik és hatodik osztályt a Pozsonyi Evangélikus Líceumban.⁵⁴

Iskolánkban az 1898-as értesítő említi először, mint hetedik osztályos tanulót. Jó és közepes eredményekkel végezte a VII és a VIII. osztályt 1899-ben. Ezek szerint két tanévet, 1897-1899 között tanult a gimnáziumunkban. Testvérét, Baintner Ernőt 1896 áprilisában helyezték Vácra, mint

⁵⁰ Balassagyarmati plébánia kereszteltek anyakönyve

⁵¹ Reiszig Ede, *Nógrád vármegye nemes családai*, in *Nógrád vármegye*, szerk. Borovszky Samu (Magyarország vármegyéi és városai).

⁵² Balassagyarmati Állami Községi Polgári Iskola értesítője 1892-94

⁵³ Kegyes Tanítórendiek Mosonmagyaróvári Gimnáziumának értesítője 1895/96.

⁵⁴ Pozsonyi Evangélikus Lyceum értesítője 1896/1897

Baintner, a 6-ik huszárezred kapitánya, aki a háború alatt rangemelés és kiüntetést kapott, az északi harctéren, Galíciában Bieriasowicénél, • kilenc hónapi odaadó és fáradhatatlan küzdelem után a hazáért dicső halált halt. *Halálát felesége, Újfalussy Veronika és édesatyja, balassagyarmati Baintner Ottó és kiterjedt rokonsága gyászolja.*”

A m. kir. 6. honvéd huszárezred

Alakulatának neve, melyben elesett: Királyi zalaegerszegi 6. Honvéd Huszárezred, mely 1913-ban alakult a volt váci 6. huszárezred törzséből, továbbá a 7. és 8. huszárezred 1-1 osztályából. Hajtóka színe hamuszürke, gomb színe sárga, csákó színe sötétkék, atilla színe sötétkék.

A huszárezred 1914. augusztus 13-tól az összeomlásig végig az orosz fronton küzdött. 1914. augusztus 17-én részt vett a gorodoki halálrohamban, itt elvesztette harcos létszámának felét. A lemergi csata után – szeptember első felében – a 2. hadsereg visszavonulását fedezte. Október folyamán a Kárpátok előterében, majd november elejétől 1915 februárjáig a kárpáti hágók védelmében harcolt. *Februártól a Galíciában és Bukovinában lévő német déli hadsereg alárendeltségébe került Stanislaw⁶¹ körzetében.* 1915. június

⁵⁵ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctérisebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 7.

⁵⁶ Budapesti Közlöny 1903. aug. 18, 2.

⁵⁷ Budapesti Közlöny 1909. május 1.

⁵⁸ Budapesti Közlöny 1914.10.23 2.

⁵⁹ Budapesti Közlöny 1914. november 13. 265. szám

⁶⁰ Budapesti Hírlap 1915. május 25. 9–10.

⁶¹ Ivano-Frankivszk (németül: Stanislaw) város Nyugat-Ukrajnában.

főhadnagyot a 19. honvéd lovasdandárhoz.⁵⁵ Katonai pályára lépett, ahol szépen ívelt a karrierje: 1903 augusztusában hadnagynak nevezik ki a Cs. és Kir. közös hadseregben a lovasságnál,⁵⁶ 1909 májusában főhadnagy a Cs. és Kir. aradi 12. huszárezredben.⁵⁷ A háború alatt érdemeiért, 1914-ben legfelső dicső elismerést⁵⁸ kapott, majd novemberben századossá léptették elő.⁵⁹ Katonahőseink weboldal nyilvántartása szerint 1915. máj. 3-án esett el Galíciában.

A Budapesti Hírlap⁶⁰ a következőképpen számolt be haláláról:

„Balassagyarmati Baintner Sándor,

elején már az osztrák–magyar 7. hadsereg kötelékében elfoglalta a Dnyeszter melletti Zaleszcykot, 1916. elejéig ebben az állásban maradt. A Bruszilov-offenzíva idején a 7. hadsereg visszavonulását fedezte, augusztus közepén Stanislautól északra foglalt állást. A megváltozott körülményekre való tekintettel változó mértékben gyalogos alakulattá szervezték át a huszárezredek túlnyomó többségét, így a 6. huszárezredet is. Szeptember elejétől Bukovina keleti részén, Vatra Dornei térségében védekezett. 1917 júliusától a visszavonuló oroszokat üldözte, a Moldva völgyében elfoglalta az Arsita-Capi hegytömböt. Október 25-től a Bisztrica völgyében állomásozott a román különbékéig. 1918. április 15-től Ukrajnába helyezték át az ezredet, itt – újra lovas alakulatként – a jekatyerinoszlavi (ma Dnyepropetrovsk) kormányzóságban megszállási és vasútbiztosítási feladatokat látott el. 1918 novemberében az ezred tagjai kisebb csoportokra szakadva jutottak haza.⁶²

A hadtörténelem galíciai tavaszi hadjárat néven foglalja össze azokat a történéseket, amelyek a przemysli öv vár maradványainak visszafoglalását (is) eredményezték. A hadjárat célja nem kevesebb, mint az orosz haderő kiszorítása volt a Monarchia területéről, illetve az, hogy Olaszországot és Romániát egy nagyobb arányú győzelemmel elretentsék az Antant oldalán való hadba lépéstől. A Conrad von Hötzendorf gyalogsági tábornok, a cs. és kir. vezérkar főnöke által készített terv szerint a támadást a Gorlice–Jaslo vonalon kellett megindítani. A közös osztrák–magyar–német offenzíva eredménye átbillentette Przemyśl mérlegét. A hadjárat bevezető hadművelete a német August von Mackensen vezérezredes seregcsoportjának 1915. május 2–5-i támadása volt, amely a magyar katonák hősiességét hirdető gorlicei áttörésként került a történelemkönyvek lapjaira.⁶³

Az emléktáblánkon kezdettől fogva szerepeltetik.⁶⁴

⁶² Lugosi József–Kiss Gábor: *Volt egyszer egy huszárezred*, Budapest–Zalaegerszeg, 2009.

⁶³ Ravasz István: *Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914–1945*, Nagykovácsi, 2003, 21. – <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/2vhSzakkonyv-magyarok-a-ii-vilaghaboruban-2/magyarország-es-a-magyar-ki-ralyi-honvedseg-a-xx-szazadi-vilaghaboruban-1914-1945-BB49/>

⁶⁴ Váci Hírlap 1925-02-15 / 12. szám; 1925-03-29 / 24. szám; 1925-05-24 / 38. szám

BÁRDOS ERNŐ BÉLA

1878–1914

1878. augusztus 21-én született Peszéradacson,⁶⁵ keresztelésére Tatárszentgyörgyön került sor augusztus 25-én. Az itteni anyakönyvi bejegyzésből kiderül, hogy Brettschneider Prokop és Csadek Leopoldina⁶⁶ római katolikus szülők törvényes gyermeke.⁶⁷ Az anyakönyv tartalmaz egy bejegyzést a névmagyarosításról. Így lett Brettschneiderből Bárdos.⁶⁸ Két fiútestvére volt: Gyula és Rezső.⁶⁹

Követve iskolai tanulmányait, megállapíthatjuk, hogy hányattott életet élt. Eredeti nevén az 1898/99-es tanévig követhetjük, majd új nevén találjuk. 1890/91-es tanévben a Budapesti Piarista Gimnáziumban találjuk a III.B osztályban, ahol közepes tanuló.⁷⁰ A következő három tanévet Kecskeméti Piarista Gimnáziumban tölti változó eredménnyel. Mint diák, hozzájárult a természetföldrajz szertár gyarapodásához.⁷¹ Az 1894/95-ös tanév Vácott találja, de itt az év folyamán kimaradt.⁷² A következő két tanévről nem található adat, valószínűleg nem folytatott tanulmányokat, mert 1897/98-as tanévben VII. osztályos tanuló a Késmárki Evangélikus Líceumban, mint magántanuló. Itt még az eredeti nevén szerepel és biztos, hogy ő, mert szerepeltetik születési helyét és

⁶⁵ Peszéradacs Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei település 1872-ben jött létre jött létre addig Gyónhoz tartozó Adacs és Peszér pusztákból. 1949-ben különvált két településre Kunadacs és Kunpeszér néven

⁶⁶ Csadek Leopoldina (1844.12.13–1911. május Vác)

⁶⁷ Tatárszentgyörgyi plébánia Kereszteltek anyakönyve, 31. lap, 61. bejegyzés.

⁶⁸ 10.430/1898-as számú m. kir. belügyminiszteri rendelettel

⁶⁹ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-05-31 / 42. szám Gyula fegyintézeti tiszt, Rezső főgimnáziumi tanár

⁷⁰ Kegyes Tanítórendiek Budapesti Főgimnáziumának értesítője az 1890/91, 284.

⁷¹ Kegyes Tanítórend Kecskeméti Főgimnáziumának értesítője 1891-1894.

⁷² Magyar Kegyes Tanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1894/95, 82.

idejét, valamint vallását.⁷³ A következő tanévben már Bárdos Ernőként találjuk újra Vácott, ahol ismét kimaradt,⁷⁴ majd 1900-ban, mint a gimnázium magántanulója érettségi vizsgát tett.⁷⁵ Tanulmányai alatt elvesztette édesapját, mert a váci törzskönyvi bejegyzés gyámként özvegy édesanyját jelöli meg.

Az időközben felnőtté váló hősünk 1895. május 16-án a városházán napidíjasként vállalt munkát. Aktívan dolgozott, így lépkedve fel a munkahelelyi ranglétrán. Mi sem bizonyítja jobban, minthogy 1899-ben kiadónak, 1903-ban fogalmazónak, 1907-ben pedig tanácsosnak választják.⁷⁶ Munkája mellett joghallgató a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen⁷⁷ 1900–1902 között.

Vác városának igen aktív alakja. Része volt a Váci Sportegyesületnek négyvezősként. Mint versenyző, 1905-ben indult. A Magyar Evezős Egyesületek Országos Szövetségének Örökös vándordíját (díj alapítva 1897-ben) 3 társával nyerte el. A dalegylet tagja, sőt a választmányának tagja. A Váci Hírlap éveken keresztül említi a nevét számos kontextusban.

⁷³ Késmárki Evangélikus Líceum értesítője 1897/98, 62.

⁷⁴ Magyar Kegyeztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1898/99, 116.

⁷⁵ Magyar Kegyeztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1899/1900, 123.

⁷⁶ Vác város levéltárának hivatali adatai Bárdos Ernő neve alatt 1895–1914

⁷⁷ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1900–1901

1899 májusától önkéntes katona.⁷⁸ Szolgálatát a cs. és kir. 32. gyalogezredben látta el. A 35 éves Ernő 1914. július 26-án, mint népfelkelő hadnagy vonult be, ezúttal a m. kir. 17. népfelkelő gyalogezredhez.⁷⁹ Onnan a szerb hadszíntérre vezénylik a III. zászlóaljban. Levelet írt haza, ami a Váci Hírlapban megjelenik:

„Kedves soraitokat igen köszönöm, nagyon jólesik, ha hazulról egy-egy sort kapok. Az Isten háta mögött járunk. Nem írhatok semmit, mert nem szabad. Csúnya, ádáz, hideg éjjelek vannak, már öt nap óta szántókon és erdőben alszunk. Az éjjel 1300 méternyi magasságban gyönyörű fenyvesekben táboroztunk. Reggelre azonban kopogott a sátor tető a lehülés következtében de azért már megyünk a „meleg” felé és a mi fő népünk rettentő szerbevő kedvében van. Írjatok egy-egy sort! Bárdos Ernő sztkv. h. hadnagy”⁸⁰

A harcok során szolgálataért a III. osztályú katonai érdemkereszttel is kitüntették. Végül 1914. szeptember 11-én a Dugó-hegy délnyugati kapujánál az ezred éppen zuhogó esőben éjjelezett, amikor Rozanj felől érkező tüzéségi tűz, illetve az ezt követő vaklárma lövöldözést váltott ki. Az elkeseredett küzdelemben harcoló hadnagy halálos sérülést kapott. Lyuboviánál halt bele a találatába. Testét a Boszniában fekvő Brotunácon temették el.

„A fűtőtűznél gyorsabban száguldott a városon keresztül tegnap délután. Bárdos Ernő városi tanácsos, tart. hadnagy elesett! Az emberek nem akartak a váratlanul jött hírnek hitelt adni: egymást kérdezték, mintha várták volna a cáfolatot: igaz Bárdos halála? Ott van fenn, a városházán a sürgöny. Csiszár Zsigmond, a 109 számú népfelkelő zászlóalj vonatosztályának parancsnoka jelenti: Bárdos Ernő hadnagy a ljuboviai ütközetben elesett, ma délután temetjük Bratinácon. A sürgönyt szombaton délelőtt 11 órakor adták fel, délután fél háromkor már itt volt.

Ljubovia szerb határközség a Drina mellett, Bratinác azonban Boszniában fekszik, úgy látszik, a hős katona holttestét áthozták idegenből. Mindenütt, hova a híre ment Bárdos halálának, őszinte és igaz részvétet keltett. Jóakaró, meleg szívű barát volt egész lelkével, szívével. Ebben a városban elmondhatta, hogy nagyon kevés ellensége van, mert szerették. Nagy tehetségű, munkás tisztviselője volt városának és a díjnokoságból ernyedetlen szorgalommal küzdötte fel magát kora fiatalon a tanácsosi állásba. Most került a népfelkelőkörbe s az első mozgósítási napon vitték. Eleinte Kaposvárt volt oktató tiszt, és múlt hónap közepén ment le ezredével Szarajevóba, innen hat napig gyalogoltak a szerb határra. A messze földön is ugyanaz a figyelmes, jóbarát volt: mindenkinek írt egy-két kedves sort. Utolsó levele

⁷⁸ Váci Hírlap 1899 (13. évf.) 1899-05-21 / 21. szám 4.

⁷⁹ HL 303/75

⁸⁰ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-09-02 / 66. szám

Lapszám: 87
Vezeték száma: 409

TÁVIRAT.

Károli László
Jugara VACZ

1914. évi... hó... nap... óra... perc... másodperc...
Tovább...
szertelen... hó... nap...

A távirat...
felvétel...
A távirat...
felvétel...
pénztári szám...
szó...
hó és nap...
óra...
perc...
másodperc...
Hivatalos megjegyzések...

Bárdos Ernő hadvezér a Szibériában
jelenkorban elcsúszta a déli
3 órákor kezelték Borsán
Ciszár Krizmond
hadvezér a 109. népf.
dandár vezérletében Rózsó völgység
parancsnoka

Kézirat:
völgység kites 120 ezer író miatt
olvasatlan.

Kérvebirtok távirat.

Post. Magyar Kir. Hivatal
77

e hó 5-ikéről kelt s nővéréhez írja, hogy a sok húst megunták, egy kis édeséget küldjön neki. Az utóbbi hetekben zászlóaljsegédtiszt volt, lovon járt. Elképzelhetjük, hogy a daliás tiszt mily kitűnő célpont volt a szerb ellenségnek. A megrettenés és részvét órájában búcsúzzunk a hős katonától. Lelke azonban köztünk lesz s tiszteletben, szeretetben fogjuk tartani mindannyian!”⁸¹

Szepessy László⁸² a következőképpen ismerteti Bárdos halálát:

„Bárdos zászlóaljának kellett elfoglalnia Dugó hegyet. Elöl az őrnagy, Krauss Emánuel, egy tetőtől talpig kedves úriember, utána, mint zászlóaljsegédtiszt Ernő. Már hajnalodott, mikor hallottuk a puskák ropogását, a srappellek zúgását és láttuk, hogy a zászlóalj a kopár hegy felét már megmásztá és minden poklon keresztül halad előre. Amint a bakák

⁸¹ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-09-13 / 69. szám

⁸² Szepessy László (1880–1915) magyar, latin, görög, irodalom tanár

beszélnek, Krauss őrnagy kezében zászló volt és pedig nemzeti színű. Én, aki a külsőségeknek olyan bolondja vagyok, vettem tíz koronáért Sarajevóban és Srebrenicán áldotta meg azt a papunk. – Hol a zászlónk? kiáltotta az őrnagy – ide, előre fiúk velem! és a következő pillanatban egy golyó fúrta át a bátran előre törő hős nyakát. Elbukott a zászlóval. Bárdos a nyomában volt s rögtön felkapta a szent zászlót, magasra emelte, egy kicsit féloldalt fordult és zúgott a szava: – Utánam fiaim, a zászló után! Ámde ismét célba vették a vezért: a szerb golyó Bárdost a has táján érte el s a bátor katona összerogyott.”⁸³

Utóéletéről leginkább a korabeli újságokból tudunk. Ami bizonyos, hogy Vácott gyászmisét tartottak neki február 18-án a székesegyházban. Ezt követően a hivatal gyűjtést indított 1915-ben a hamvai hazaszállítására, melyhez többen hozzájárultak. Érdemkeresztjét és személyes tárgyait testvéreinek kézbesítették, ami arra enged minket következtetni, hogy a háború előtt nem volt se élettársa, se felesége. Továbbá megjelent még ebben az évben Szepessy Lászlónak egy, a Bárdos Ernőhöz írt és halálát feldolgozó verse is.⁸⁴

Bárdos Ernő

Szálfatermet. Hogyha látod,
Megkorhan a bátorságod.
Ólomlépte dobbanása
Pillérverő csattanása.
Sasmadaré tekintete:
Fitymálva néz a földre le.
Virtus szobra, csupa erő,
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

A századja él-hal érte.
Ettől felhős épp a képe:
Tűzbefutó bátorsága
Századnak is sírját ássa...
Hogy ő elvész, tudja bizton,
Csak századja megmaradjon!
Mit tegyen hát? Terveket szó
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Víg századja, ha ő lépdél,
Nézi öntelt büszkeséggel.
Hogyha „Vigyázz!”-t zendül ajka,
Az Isten is meghallhatja.
Pedig ott a felhőkön túl
Más a dolog... háború dúl;
Komorul, mint vészes felhő,
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Parancs zendül... színes tervek
Szürke porban lenn hevernek.
Parancs zendül: kiszemelve
Támadásra az éj leple.
Talpra készen egy század áll,
Parancsnoka egy sziklaszál,
Félpercet se vesztegető.
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

⁸³ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-09-23 / 72. szám

⁸⁴ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-18 / 79. szám

Hallgatnak most a szerb ágyúk.
Ne legyen új szóalásuk!
Sűrög-forog hát az ezred.
Nincs, ki félne. Nincs, ki reszket.
Csak egy század reszket csupán
Örömében a harc után:
Az, kit vezet a vakmerő,
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Tábornok úr elé állva
Bárdos hadnagy azt ajánlja:
Míg felkészül ez az ezred,
Megszalasztja ő a szerbet.
„Ha oly nagy a merészsége,
Nosza rajta, vigye végbe!”
– „Század, indulj!” – S a legelső
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Néma éj van. Minden csendes.
Madár alszik. Légy sem repdes.
Nem csattan a szellő csókja.
Föld a békét most álmodja.
Halkan, bújva, mint a tolvaj.
Mint a hazaküldött sóhaj.
Hős századját viszi elő
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Bokor zörren. Fegyver dörren.
Fut az álom csatás pörben.
Ágyú bömböl. És a földről
Alvó szerbet földörömből.
Kard megvillan. Csend elillan.
Küzd a magyar holtodiglan.
„Tűz!” vezényel a rettentő.
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Egy pillanat... s a szerb látja,
Jeruzsálem pusztulása.
Ami itten reája vár,
S fut, ront, repül, mint a madár,
De nem így a vitézebbje.
Tüzet ont, míg hagyja sebje,
Amíg nincs ott a szerverő,
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Fekete éj meg van ölve.
Piros vére hull a földre.
Fürge hajnal vitézsége
Vérszín zászlót tűz az égre.
Dugó-hegyen leng a párja.
Háromszínű büszke szárnya;
Ott a század, a harcnyerő,
Csak egy nincs ott: Bárdos Ernő.

Tábornok úr dicsérgethet:
E századba nem ver lelket.
A szerb ágyúk elfoglalva.
De hadnagyuk meg van halva.
Ily szép hajnal tán sohse volt.
De őnekik gyászba borult.
Század szeme egy könnyeső
Teéretted: Bárdos Ernő.

Ezüst Drina tündérvölgye
Ködfátyollal van befödve.
E ködfátyol szemfödele,
Ki a szemét most hunyta le...
Cserkoszorús hegyek orma
Borúl e bús sírhalomra,
Alatta egy csendben fekvő,
A hadnagy úr: Bárdos Ernő.

Szepessy László

GRÓF BERCHTOLD ANTAL

1895–1915

Berchtold Antal ungerschützi Berchtold nemesi család leszármazottja. A család gyökerei egészen az 1500-as évszázadig nyúlnak vissza. A családnak Nagyorosziban volt birtoka és kastélya. Távoli rokona Leopold von Berchtold, magyar külügyminiszter.

Édesapja Berchtold Miklós⁸⁵ Teheránban volt követségi attasé, édesanyja, D’Erp de Holt et Baerto Germaine bárónő⁸⁶ pedig ugyanott a belga követ leánya volt. 1893-ban Teheránban házasodtak össze. Berchtold Antal is 1895. ápr. 15-én Teheránban született, testvére nem volt.

Gimnáziumi tanulmányait 1904-ben Vácott kezdte. Az értesítő tanúsága szerint kitűnt szabadkézi rajzban.⁸⁷ 1907-es és 1908-as értesítők magántanulónként tartották nyilván, mint közepes tanulót.

Az 1909–10. iskolai év folyamán főigazgatói engedély alapján magántanulónként vizsgázik a VII. kerületi Magyar Kir. Állami Gimnáziumban Budapesten.⁸⁸ Ugyanígy a következő (VI. oszt 1910–11)⁸⁹ tanévben is. Érdekesség, hogy a Wágner Manó Magángimnázium Rákospalotán a diákjai közt említi, mint magántanulót az 1911–12-es tanévben,⁹⁰ de 1913-ban a VIII. kerületi Magyar Kir. Állami Zrínyi Miklós Gimnáziumban tett érettségit, mint évis-métlő diák.⁹¹

Kitűnő sportoló, lovas volt, és nagy kedvelője a falkavadászatnak.⁹² Csak apanázból élt, de az apai jusson megyebizottsági taggá lett, mint virilista.⁹³ Édesapja halála (1911) után ő lett a Berchtold birtokok ura. Így fogadhatta

⁸⁵ Berchtold Miklós (*Nagyorosi 1862–1911).

⁸⁶ D’Erp de Holt et Baerto Germaine (*Genf, 1870).

⁸⁷ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1905

⁸⁸ Budapest VII. kerületi Magyar Királyi Állami Gimnázium értesítője 1909, 130.

⁸⁹ Budapest VII. kerületi Magyar Királyi Állami Gimnázium értesítője 1910, 152.

⁹⁰ Wágner Manó Magángimnázium értesítője (Rákospalota) 1911

⁹¹ Budapest VIII. kerületi Magyar Kir. Állami Zrínyi Miklós Gimnázium, 1912, 161.

⁹² Budapesti Hírlap 1915 (35. évf.) 1915-10-30 / 302. szám

⁹³ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-07-19 / 55. szám

például Csernoch János⁹⁴ hercegprímást nagyorosi birtokán, amikor az érsek Balassagyarmaton bérált.⁹⁵ A kor bulvársajtója mindig hölgyek társágában mutatja be.

Huszárönkéntesként vonult be a császári és királyi 13. Jász-Kun Huszárezredbe, mert édesapja is ott szolgált korábban ezredesként. Ő maga zászlósként, illetve hadnagyként szolgált, nagybányai Horthy István alatt. Az ezredével együtt az északi harctérre vezényelték. 1914-ben visszatért Vádra. Egy ároknál a lóva felbukott és maga alá temette. Három bordája összetört és sebesültként tért haza a birtokra. Miután meggyógyult, visszatért a harctérre. Itt a következő hőstett is a nevéhez kapcsolódik, mely halála előtt nem sokkal történt, 1915. szeptember 13-án:

„Gróf Berchtold Antal zászlós. Kitüntetése: bronz vitézségi érem. A Nowy Staw-i ütközetben parancs nélkül a következő legénységből álló járőrrel – 9 fő – az előnyomulás folyamán a fedezéke előtt levő Nowy Staw faluba, mint első nyomultak be. Bátor előnyomulásuk folytán 50 foglyot ejtettek és az ellenséget a falu mögötti állásaikba űzték.”⁹⁶

1915. okt. 23-án halt meg Volhínában egy Kukli nevű falu mellett.

„Horthy ezredes csoportja a hajnali szürkületben egy kisebb támadást vert vissza. Az ezt követő átcsoportosítás alatt az 1. század parancsot kapott, hogy az előbb említett, a németektől elhagyott árkot, melyet ők azért ürítettek ki, hogy a lengyelek segítségére siessenek, szállja meg. Az 1. század óvatosan ment előre, az árokból tüzet kapott. Az ellenség ugyanis időközben megszállta volt ezt az árkot. Az 1. század megrohmozta az állást és azt el is foglalta, de a támadásnál gróf Berchtold hadnagy, Melczer zászlós és több emberünk elesett. Novák százados, Kiss Bálint zászlós, Osváth szakaszvezető és sok emberünk megsebesült. A súlyosan sebesült Novák századost sem tudtuk visszahozni és így fogságba került. A századok gyülekezőjénél még 14 emberünk hiányzott.”⁹⁷

A holttestét csak három nappal később, okt. 26-án találták meg.

„Perge őrmester jelentette, hogy megtalálták gróf Berchtold és Melczer holttestét. Melczernek fejlődés, Berchtoldnak haslövés okozta halálát. Ezt a két kiváló katonát, fiatal tisztjeink legjobbjai közül való jó barátot, egymás mellett temettük el a Kukli-i temetőben.”⁹⁸

⁹⁴ Csernoch János (1852–1927) esztergomi érsek, bíboros-hercegprímás

⁹⁵ Az Ujság, 1913-09-07 / 213. szám 11.

⁹⁶ Dernyey György: A cs. és kir. Jász-kun 13. huszárezred története 1859–1918 (1941) II. Rész. A 13. huszárezred a világháborúban 311–312.

⁹⁷ Dernyey György: A cs. és kir. Jász-kun 13. huszárezred története 1859–1918 (1941) II. Rész. A 13. huszárezred a világháborúban 198.

⁹⁸ Dernyey György: A cs. és kir. Jász-kun 13. huszárezred története 1859–1918 (1941) II. Rész. A 13. huszárezred a világháborúban 200.

I. és II. osztályú vitézségi éremet és bronz vitézségi éremet kapott.⁹⁹ A holttestét nem szállították haza.

Huszárok utolsó útja. Gróf Berchtold Antal és Melczér István koporsói¹⁰⁰

⁹⁹ Dernyey György: A cs. és kir. Jász-kun 13. huszárezred története 1859–1918 (1941) II. Rész. A 13. huszárezred a világháborúban 318.

¹⁰⁰ <https://dka.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=68440&fbclid>

BILLIK JÓZSEF

1889–1914

1889. március 10-én született Nógrád községben, Billik Károly (kovács) és Marosi Etel (ág. vall.) szülők gyermekeként. Lakásuk Nógrád 102.¹⁰¹

A család átköltözött Diósjenőre. Az itteni háborús emlékművön szerepel a neve, illetve a szülők, amikor hirdetésben keresték fiukat, értesítési címnak Diósjenőt adták meg.

1901–1909 között volt iskolánk tanulója. III. osztályos korában az intézetben kezelt Szikara- és Midlarcsek-féle alap kamataiból részesült.¹⁰² Tanulmányai során kiemelkedő teljesítményt nyújtott gyorsírás¹⁰³ és műének¹⁰⁴ tantárgyakból. VII. osztályos korában zenekar alakult 14 taggal, melyben együtt zenélt Hocmajer Bélával és Lexa Károllyal. A zenekar nyilvánosan fellépett az Imre és a Kalazanti ünnepségen, március 15-én és a diákhangversenyen. A betanult és előadott darabok a következők: Beethoven: Isten dicsősége, Voigt: Bölcsődal, Tavaszi álom, Reggeli dal, Bixner: Francia négyes (2. szám), Kán: Szerenád a Tisza-ház előtt (vonósnégyes), Eisenberg: Ave Maria, Reinwarth: Intermezzo, Haydn: Gyermekszimfónia, Malier: Batthyány induló. Az énekekhez és a zenekarokhoz szükséges zongorakiséretet Lexa Károly játszotta. A zenekart Schüssler Albert vezette. A zenekarban József a basszust énekelte.¹⁰⁵ 1909-ben együtt érettségizett a hősök közül Lexa Károllyal és Tarnai Sándorral.

Felnőtt életében irodai gyakornok volt. Erről tanúskodik az általa feladott hirdetés: „Érettségizett, *három évi irodai gyakorlattal* bíró fiatal egyén, ki a német nyelvet is bírja, alkalmazást keres. Czim: Billik József, Diósjenő.”¹⁰⁶ Később már segédjegyzői állást keres: „Segédjegyző. Okleveles, 25 éves nőtlen egyén alkalmazást keres. Czim: Billik József, Diósjenő (Nógrád m.).”¹⁰⁷

Katonai alakulata a császári és királyi 32. gyalogezred 2. százada, ahol hadapród őrmesterként szolgált. Az ezred a háború eleje óta harcolt a balkáni harctéren, majd az északi harctérre vezényelték. Itt biztosan jelen volt az uzsoki-hágónál az előretörésben. 1914. október 14-22-e között zajlott a kiszji magaslat védelme.

„Október 21-én a hadseregparancsnokság elrendelte a támadást ... A csak rövid tüzéségi előkészítő tűz után nagy lendülettel végrehajtott

¹⁰¹ Nógrádi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 109. lap

¹⁰² Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1903–1904, 11.

¹⁰³ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1904; 1905.

¹⁰⁴ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1905.

¹⁰⁵ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1907–1908, 141.

¹⁰⁶ Magyar Közigazgatás, 1912 (30. évf.) 1912-07-07 / 27. szám

¹⁰⁷ Magyar Közigazgatás, 1914 (32. évf.) 1914-07-12 / 28. szám

támadás igen szép kezdetleges sikert ért el József főherceg csoportjánál – a Félix-dandár betört az oroszoknak két egymás mögötti állásába –, de estig az oroszok ismét visszafoglalták eredeti állásaikat, a szomszéd csoportok azonban egyáltalán nem jutottak előre.

A támadás 14 órára volt kitűzve. De tíz perccel előbb orosz támadás kezdődött Zvor felől a Liszyj magaslat ellen, mely ezredünk IV. zászlóalját kissé visszaszorította. Ezt a támadást két órával később általános orosz roham követte, de ez már nem járt sikerrel, sőt a saját ellentámadás egy órai tusa után ismét helyreállította az előbbi helyzetet a magaslaton. Embereink több géppuskát is zsákmányoltak és 370 foglyot ejtettek.”¹⁰⁸

Itt tűnt el József, akit szülei kerestettek a Budapesti Hírlap hasábjain:

„(Ki tud róla?) Billik József hadapródőrmestert (32-ik gyalogezred, 2. század) 1914. október 21-én látták utoljára Sztari Szambornál egy esti rohamban. Szülei kérik azokat, akik tudnak valamit róla, közöljék velük e címen: Billik Károly, Diósjenő, Nógrád megye.”¹⁰⁹

A Váci Hírlap is beszámolt haláláról. Azt írták, hogy másodjegyző Zsély településen és a 32. gyalogezredben szolgált.¹¹⁰

Vitam et sanguinem!

¹⁰⁸ Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 32. gyalogezrednek története, szerk. Tinódi Varga Sándor, Budapest, 1930, 171.

¹⁰⁹ Budapesti Hírlap 1916-06-04 / 155. szám 17.

¹¹⁰ Váci Hírlap 1915. (29. évf.) 1915-02-24 / 16. szám, 2.

BLAU SÁNDOR

1895–1915

1895. május 21-én született Vácott,¹¹¹ apja Blau József vámtiszt,¹¹² anyja Stekler Hanny.¹¹³ Izraelita vallású, a Rádi út 9. sz. alatt laktak. 1904–1910 között piarista diák. VI. osztály után nincs említés róla.

A VI. kerületi magy. kir. állami főgimnázium 1911-i értesítőjében viszont szerepel a VII. osztályban, de itt van egy másik Blau Sándor is. Így id. és ifj. jelzésekkel látják el őket. De a VIII. osztályban már csak egy Blau Sándor van.¹¹⁴ Az Izraelita legényegylet 1913-ban előadott *Kuruzsló* című darabjában szerepelt,¹¹⁵ 1914-ben a doktor úr című darabban játszik. Itt is megdicserik.¹¹⁶

A m. kir. budapesti 1. honvéd gyalogezred 9. századában szolgált mint hadapród őrmester. A kárpáti harcokban megsebesült, Vácott ápolták: „Blau Sándor, Korp., k. u. LIR. Nr. 1, Vác, 1895, Ruhr, Vereinsspital in Vác.”¹¹⁷

„Blau Sándor honvéd hadapród őrmester, Blau vámos fia, a déli harctérről jött értesítés szerint, az olaszok fogságába esett. Blau Sándor már végigharcolta a kárpáti csatákat és súlyos sebekkel került haza, a vöröskereszt kórházba. Mikor felépült, egy menetszázaddal a déli harctérre került, részt vett a világ egyik legnagyobb csatájában, a görzi ütközetben és miként Borbély anyakönyvvezetőnek írták, *mindvégig hősiiesen küzdve került az olaszok kezébe. Ő az első, akiről tudunk, hogy váci fiúk közül olasz fogságba esett.*”¹¹⁸

„A napokban egy tábori lap jött a déli harctérről, mely tudatta, hogy Blau Sándor zászlós az olaszok fogságába került. Az értesítést Sebők József, az első honvédgyalogezred tartalékos hadnagya, Neu Samu volt váci gyáros veje küldte. ...”¹¹⁹

Tragor Ignác erről így írt:

„Blau Sándor 20 éves izraelita vallású joghallgató, mint az 1. honvédgyalogezred tartalékos hadapród őrmestere vonult be a mozgósításkor

¹¹¹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

¹¹² Blau József (1855–1924). Vö. Kormos Szilvia: *A váci zsidó temető*, Budapest 2010, 151.

¹¹³ Blau Etel nagykorúsítása: Vác Város Levéltára, V.94: Vác Város Árvaszékének iratai, b: Iratok, 871/1922.

¹¹⁴ Budapest VI. kerületi Magy. Kir. Állami Főgimnázium értesítője

¹¹⁵ Váci Hírlap 1913-01-12 / 3. szám 2; Váci Hírlap 1913-01-29 / 8. szám

¹¹⁶ Váci Hírlap 1914-02-18 / 13. szám

¹¹⁷ Hírek a sebesültekről és betegekről, 1915-02-24 / 316. szám

¹¹⁸ Váci Hírlap 1915-08-01 / 58. szám

¹¹⁹ Váci Hírlap 1915-08-08 / 60. szám

és végigküzdötte a kárpáti harcokat. 1915 januárjában súlyos sebekkel került haza a vöröskereszt kórházába. Mikor felépült, mint zászlós került egy menetszázaddal az olasz harctérre és 1915 július hó folyamán egyik görcki ütközetben olasz hadifogságba esett. Valószínűleg meghalt.”¹²⁰

Kiegészítés

„Herfert Sándor törzsőrmester szemtanúja volt, amikor Blau Sándort *lasszóval ejtették foglyul* az olaszok.”¹²¹

„De július 5-ikén derék csapataink összességének magatartása az antik hősiesség sokat megcsodált nagyságán is felülemelkedett. Egy egész olasz hadsereg sokszoros túlerejével sem tudta Görz és Monfalcone közötti gyöngye vonalainkat megingatni.

A csata elérte tetőpontját, sőt túl is haladta azt, de az olaszoknak csak súlyos veszteségeket hozott, anélkül hogy a legkisebb eredményt is el tudták volna érni.

Hogy mennyire mi győztünk, mi sem mutatta jobban, minthogy az olaszok pihenésre vágytak és a nagy emberáldozatok után úgyszólván teljesen kimerülve hagyták abba támadásaikat! Még olasz lapok is gúnyosan emlékeztek meg a sikertelen támadásról.”¹²²

A második Isonzói csata 1915. július 8. és augusztus 7. között tartott. Ebben a csatában tűnhetett el Sándor.

Sírfelirata:

„Ein verhängnisvolles Unglück (!) entriß ihn den seinigen die ihn ewig betrauern.
Egy végzetes szerencsétlenség ragadta el, akit övéi örökké gyászolnak.”¹²³

¹²⁰ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 15.

¹²¹ Pestmegye, vácz és környéke politikai társadalmi közigazgatási és közgazdasági hetilap, 1916. január 6. 4. évf. 2. szám 3.

¹²² A nagy háború írásban és képen. 3. [köt.]: az olasz háború, p. 96.

¹²³ Kormos Szilvia: *A váci Zsidó Temető*, Budapest, 2010.

NAGYBOSSÁNYI ÉS KISPRÓNAI BOSSÁNYI ZOLTÁN

1883–1917

Sopronban született 1883. május 31-én, római katolikus családba. Apja Nagybossányi és Kisprónai Bossányi Gyula földbirtokos. Anyja Jakabffy Júlia. Vácott a Hattyú utca 1. sz alatt laktak.¹²⁴

A család leszármazottja a Majthényi családnak.¹²⁵ Testvérek: Olga nővére, László öccse.¹²⁶ Régi törzsökös család, mely a Divék ős nemzetségből (de genere) származik több rokon-ágazattal együtt.

Iskolánkba a szegedi Piarista Gimnáziumból érkezett 1896-ban. Ott korábban magántanuló volt, itt pedig a IV. osztály tanulója lett, ahol osztálytársa volt Heyne Tivadar, Simák József. Tanulmányai alatt kiemelkedett gyorsírás és műének tantárgyból. 1901-ben érettségizett és katonai pályára készült.¹²⁷

„Bossányi Zoltán helyben érettségizett ifjú, miután a héten budapesti m. kir. honvéd Ludovika Akadémia föllvételi vizsgáját sikeresen letette, szeptember 20-án vonult be az intézetbe mint I. évfolyambeli növendék.”¹²⁸

1904. aug. 10-vel a császári és királyi 15. huszárezredbe osztották be, mint hadnagyot a 34. rangszámmal.¹²⁹ Állomáshelye Miskolc volt. Ezrede az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadseregének egyik huszárezredként lett felállítva. Az ezredtörzs helyőrsége Gyöngyösön volt. Az ezredre jellemző volt a sötétkék hajtóka, sárga színű gomb, a csákó színe pedig hamuszürke volt.¹³⁰

¹²⁴ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

¹²⁵ Szerémi és Ernyey József: A Majthényiek és a Felvidék Történelmi és Genealógiai Tanulmány 1912. 42-43.

¹²⁶ Édesapja gyászjelentése

¹²⁷ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1900–1901

¹²⁸ Váci Hírlap 1901 (15. évf.) 1901-09-22 / 39. szám 6.

¹²⁹ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1904 (31. évf.) 1904-08-18 / 35. szám, 191.

¹³⁰ RKMh 1904 aug. 18. 31 évf. 35. sz. 191. Katonahőseink.hu

Miskolcon 1905. augusztus 3-án rendezett huszártisztí lóversenyen 5000 méteres vadászversenyen győzelmet aratott Bárány nevű lovával.¹³¹ 1909. november 1-től főhadnagyi kinevezést kapott.¹³² 1914. júniusában meglátogatta a huszárezredet Ferenc Salvator főherceg, ki- nek fogadásában részt vett Bossányi Zoltán is.¹³³ 1915. március 1-től százados volt.¹³⁴

A cs. és kir. 15. huszárezred helye a háborúban:

A m. kir. kassai 39. honvéd gyaloghadosztályt az 1914. augusztus 4-i általános mozgósításkor állították össze és a keleti hadszíntérre szállították, ahol a 4. hadsereg VI. hadtestébe került. Augusztus 26. és szeptember 1. között Tarnawatkánál esett át a tűzkeresztségen. Rövid visszavonulás után a II. hadtest kötelékében részt vett az október 4-én indult támadásban, s 7-én elérte Wislokát, 12-én a San folyót. Az 1. hadsereg veresége miatt azonban vissza kellett húzódnia Krakkóba. December 7-ig a várost védte, majd átirányították Limanowa térségébe. A limanowai csatában kiharcolt december 11-12-i győzelem után Dobrotynig tört előre, majd ott állásba vezényelték.

1915. április 24-én a német Mackensen-seregcsoporthoz osztották be. Részes volt a május 2-i gorlicei áttörésnek és az üldözésnek, amelybe Jaroslaw térségében kapcsolódott be május 15-től. 20-28-án átkelt a San folyón, és június 9-én Zolkiewig jutott. Július végén átcsoportosították Cholm körzetébe. Augusztus 26-án ott volt Breszt-Litovszk elfoglalásánál. 28-án rövid időre a német Déli Hadsereg alárendeltségébe került. Szeptember 14-17-én már újra az osztrák-magyar VI. hadtest kötelékében harcolt a Strypa partján. Félesztendős állás-harc után 1916. június 9-én, a Bruszilov-offenzíva térnyerése miatt visszavonult Kutuzowig. Július 14. és augusztus 9. között állásokat épített Monasteryzskánál, majd 27-éig Horozánkánál védekezett.

¹³¹ Pesti Hírlap 1905. augusztus (27. évf.) 1905-08-05 / 215. szám 7.

¹³² Budapesti Hírlap 1909. október (43. évf.) 1909-10-29 / 247. szám

¹³³ Miskolczi Napló, 1914. június (14. évf.) 1914-06-16 / 134. szám

¹³⁴ Budapesti Hírlap 1915. február (49. évf.) 1915-02-21 / 43. szám

Ekkor kivonták az arcvonalból és az erdélyi hadszíntérre szállították, ahol az osztrák–magyar 1. hadsereg kötelékébe került. Október 2-ig Mikháza, Kálkörtvefája, Hétbűkk területén volt védelemben. Az október 6-i támadás során átcsoportosították a VI. hadtesthez. Feladata az Úz és a Csobános völgyeinek lezárása volt a Keleti-Kárpátokban. Decemberben az oroszok elfoglalták a hegygerinceket, így a hadosztály fenyegető helyzetbe került.

1917. március 8-án visszavette a Magyarós-hegyet, és novemberig ott maradt állásban, akkor áthelyezték a Slanic völgyébe, ahol 1918 februárjáig harcolt. Márciustól júliusig Magyarországon teljesített karhatalmi szolgálatot a budapesti és a temesvári honvéd kerület területén. Július közepén az olasz hadszíntérre vezényelték. Augusztus 15-től november 2-ig a Sasso Rossót tartotta, 3-án Perginében az egész hadosztály olasz hadifogságba esett.

Gyalogságát a kassai gyalogdandár (9., 11. honvéd gyalogezred) és a miskolci 78. gyalogdandár (10., 16. honvéd gyalogezred), tüzérségét a 39. tüzérdandár, lovasságát a cs. és kir. 15. huszárezred 1., 2. huszárszázada alkotta. Parancsnoka 1914. augusztus 9. és 1915. szeptember 25. között Hadfy Imre altábornagy, szeptember végétől Dáni Balázs vezérőrnagy, 1916 novemberétől Breit József altábornagy volt.¹³⁵

Halála

1917-ben lövési sérülést kapott majd kórházba szállították. 1917. október 20-án hunyt el 33 évesen Ausztriában, a Bécsi Steinhof-elmegyógyintézetben. Halálát hősi halálnak nyilvánították.¹³⁶

Emlékezete

Neve megtalálható a Vác 367 nevet tartalmazó hősi halottak listáján, illetve Piarista Gimnázium 54 nevet felvonultató emléktábláján is.¹³⁷

¹³⁵ https://hu.wikipedia.org/wiki/Császári_és_Királyi_15._Ferenc_Szalvátor_Huszárezred

¹³⁶ Váci Polgármesteri Hivatal, Halálozási akv. 290/1918

¹³⁷ Váci Hírlap 1925. márc. 29. 39. évf. 11. szám.

BUCZKÓ GÁBOR

1899–1918

Buczko Gábor 1899. február 4-én született¹³⁸ Vácott. Édesapja idősebb Buczko Gábor,¹³⁹ édesanyja Csányi Ilona.¹⁴⁰ Unokabátyja dr. Csányi László.¹⁴¹ Testvérei nem voltak. Családja római katolikus vallású volt és a Káptalan utca 20. szám alatt laktak.¹⁴²

Tanulmányait a Váci Piarista Gimnáziumban végezte, 1909–1917¹⁴³ között. A jeles tanulók sorába tartozott. Első, második és harmadik majd a hetedik osztály alatt a Sipos-féle alap ösztöndíjasa; hetedik osztály alatt a Calasanzius Önképzőkörének alkönyvtárosa, nyolcadik osztály alatt pedig pénztárnoka.¹⁴⁴

1917 februárjában részt vett befejező oktatásban, miután sikeres érettségit tett március 3-án.¹⁴⁵

1917 márciusában vonult hadba. Alakulata a magyar királyi 21. honvéd gyalogezred, melynél a repülőkhöz lett beosztva. Rendfokozata zászlós.¹⁴⁶

Halála előtt nap mint nap írt levelet szeretteinek arról, hogy milyen boldog és mennyire jól érzi magát a repülőknél. Arról is írt, miszerint halála előtt tiszti rangot kapott. Az olasz frontra, Pergine és Trient közelébe osztották be a hadtestét. 1918. április 14-én délelőtt repülői gyakorlatozás közben összeütköztek egy másik, nem ellenséges repülőgéppel, amelyben négy másik bajtársával együtt ott a helyszínen elhunytak.

¹³⁸ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

¹³⁹ Id. Buczko Gábor posta és távirótiszt Meghalt 1902 augusztusában 28 éves korában (Váci Hírlap 1902-08-10 / 32). Egerből származik, halál oka gümőkór, vesegyulladás

¹⁴⁰ Csányi Ilona 1874

¹⁴¹ Csányi László (1889–1924) Vác polgármestere 1921-től 1924-ig

¹⁴² Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

¹⁴³ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1909–1917

¹⁴⁴ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1909–1917

¹⁴⁵ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1917

¹⁴⁶ <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/az-elso-vilaghaboru-vesztesegi-adatbazisa/adatlap/382D78EEEA983D223859AE9786C3AF0C>

Perginében (Pergine Valsugana) egy egyéni sírban helyezték örök nyugalomba. Édesanyjával parancsnoka egy levélben tudatta az özvegy édesanya újabb veszteségét.¹⁴⁷ A hír az édesanyját nagyon megtörte, 1928-ban felkereste a fia sírját.¹⁴⁸

Buczko Gábor sírja 1928-ban, Pergine

¹⁴⁷ Váci Hírlap 1918-04-28 / 18. szám

¹⁴⁸ Lédermajer Lajos adatközlése

BUNYATA LAJOS LÁSZLÓ

1892–1916

Bunyata Lajos László 1892. augusztus 25-én¹⁴⁹ született Vácott, a Mátyás király utca 4. szám alatt lakott a család. Édesapja Bunyata Vince kéményseprő mester; önkéntes tűzoltóparancsnok; törvényszéki esküdt. Hasvízkórban halt meg, 52 évesen.¹⁴⁹ Édesanyja Vizner Terézia, aki 1924. szeptember 30-án, 59 éves korában halt meg.¹⁵⁰ Testvére Hedvig és Ferenc, aki 4 évesen meghalt.¹⁵¹

Tanulmányait a váci Katolikus Polgári Leányiskola, Középvárosi Fita-noda osztályaiban kezdte¹⁵² 1898-ban, majd gimnáziumunk növendéke az 1902-03-as tanévtől,¹⁵³ de a következő tanévben kimaradt és a tanulmányait a Wágner Manó Magángimnáziumban folytatta, ahol még két osztályt végzett.¹⁵⁴

Színészi képességeit többször megmutatta a tűzoltók nyári multságain, melyről a Váci Hírlap is beszámolt:

„A férfi szereplők közül első helyen említjük Bunyata Lászlót, ki tökéletes színész. Otthonossága, játékbeli tudása mindenkit meglepett. Kubis Gyula nehéz szerepében általános elismerést aratott s Bunyata Lászlóval megrázóan játszotta meg a második felvonás hatalmas jelenetét.”¹⁵⁵

A háború előtt kéményseprő mesterként kereste a kenyerét, átvéve édesapja vállalkozását.

„egyetlen fia volt néhai Bunyata Vince városi képviselő, kéményseprő-mesternek s a háború kitöréséig már ő vitte nagy gonddal és munkássággal édesapja iparát.”¹⁵⁶

Katonaként a cs. és kir 15. sz. vartüzér zászlóalj 3. tábori századában szolgált. Előbb az olasz harctéren majd a Keleti hadszíntéren a románok ellen harcolt.¹⁵⁷

¹⁴⁹ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-04-08 / 27. szám)

¹⁵⁰ Váci Hírlap 1924 (38. évf.) 1924-10-05 / 42. szám

¹⁵¹ 1891. márc. 26-án született, de 1895 júniusában meghalt: Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

¹⁵² Váci Katolikus polgári leányiskola értesítője, 1898

¹⁵³ Magyar Kegyesitanítorend Váci Gimnáziumának értesítője 1902

¹⁵⁴ Wágner Manó magángimnázium (Rákospalota) értesítője, 1905

¹⁵⁵ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-12-06 / 95. szám 3.

¹⁵⁶ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-11-05 / 45. szám

¹⁵⁷ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933.

„A király az ellenség előtt tanúsított vitéz és bátor magatartásuk elismeréséül Bunyata László és Szatmáry István váci fiukat a III. osztályú vitézségi éremmel tüntette ki.”¹⁵⁸

„Bunyata László főtüzer egy közös haubitz-ezredben október 17-én Csík megyétől délre, 18 kilométerre Romániában, Agate község határában hősi halált halt. A 23 éves fiatalember 26 hónap óta a fronton volt, ezredéve bejárta már az összes harctereket és kitüntetést is szerzett bátorságáért.

Halálának körülményei nincsenek még hitelesen megállapítva, egyik társa azt a hírt hozta, hogy fejlődés következtében halálos sebet kapott. Az ifjú hős egyetlen fia volt néhai Bunyata Vince városi képviselő, kéményseprő-mesternek.”¹⁵⁹

Utolsó napjának harci körülményeiről a következőket találtam:

„Október 16-án a román csapatok Gyergyóhollónál, a Putna-völgyében és a Békás-szorostól délre heves ellenállást tanúsítottak, a cs. és kir. XXI. hadtest előnyomulása megakadt. A 37. honvéd gyaloghadosztály 73. gyalogdandára, a pozsonyi 13. és a soproni 18. honvéd gyalogezredek október 16-án érkeztek észak-nyugati irányból Bélborba, és csatlakoztak a hadosztály zöméhez, így létrejött az összefüggő arcvonala a Keleti-Kárpátok vonalán az addigi keleti-hadszíntér legdélebbre lévő csapataival (a Bukovinában harcoló cs. és kir. 7. hadsereggel). A pozsonyi honvédek támadása Gyergyóhollótól északra az Égett-butka 1385 (Bâta Arsurilor) magaslatig, északabbra Száraz-völgy és a Fekete-víz folyó vonaláig jutott előre a hegygerinceken. A román 14. gyaloghadosztály október 17-én ellentámadást indított, és egy időre visszafoglalta az Égett-Butka magaslatot, mely stratégiai fontosságú volt ebben a zónában. Az Égett-butkával szemben, melyet a trencsényi 15. honvéd gyalogezred szállt meg, a Komárnyék 1518 (Comarnic) magaslaton helyezkedtek el a román csapatok. A 37. tábori tüzérdandár lövegei csak késve tudták követni a

¹⁵⁸ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-01-23 / 4. szám

¹⁵⁹ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-11-05 / 45. szám

szorosbeli gyér úthálózat miatt a hadosztály gyalogságát, hetekig az ütegek szűk völgyekben voltak összezsúfolva. A belövés hosszadalmas volt és nagy gyakorlatot igényelt a hegyek között.”¹⁶⁰

¹⁶⁰ https://nagyhaboru.blog.hu/2016/10/19/osztrak_magyar_ellentamadas_a_roman_fronton

CSERNUS MIKLÓS

1889–1919

1889. szeptember 10-én született (Cserhát)Szentivánon Csernus József földműves és Gyűrki Katalin gyermekeként.¹⁶¹ Három testvére volt. Ilona, aki két napos korában meghalt (1891. máj. 12), József (1892. márc. 31) és Rózsa (1894. dec. 29). Az elemi elvégzése után került a Piarista Gimnáziumba Vácra, 1901 szeptemberében. Jó magaviseletű, kezdetben jó majd közepes tanuló. Az értesítők tanúsága szerint jól énekel és sportol, de kiemelik a gyorsírást tantárgyban, illetve tornász, ezen belül korláton elért eredményeit. 1909-ben érettségizik Schüssler Albert osztályában. A hősök közül osztálytársa volt Billik József, Lexa Károly és Tarnai Sándor.¹⁶²

1910-ben az Abauj-Kassai Közlönyből arról értesülünk, hogy a kassai közigazgatási tanfolyam tisztikarának tagja, mint választmányi póttag.¹⁶³ Majd azt olvassuk, hogy az 1911-es népszámlásban számlálóbiztosként tevékenykedik a IX. csoportban.¹⁶⁴

Katonai pályafutásáról keveset tudunk, mert semmilyen adatbázisban nem szerepel. Majd a Cserhátszentiváni első világháborús emlékműről megtudtuk, hogy zászlós volt. A kutatás feltárta, hogy 1922-es újság eltűntként kezeli, illetve olyanként, aki még nem tért haza az orosz fogságból.¹⁶⁵ Itt és a szülei által feladott hirdetésből tudtuk meg, hogy a Besztercebányai 16. honvéd gyalogezredben szolgált.

„Ki tud róla? Csernus Miklós, 16. honvédezredbeli zászlós, 1918-ban Turkesztánból (Oski fogolytábor) irt utoljára. Aki róla tud valamit, értesítse atyját: Csernus József, Cserhátszentiván.”¹⁶⁶

Utánanézzve az Osi fogolytábornak, egy meszárlás¹⁶⁷ nyomaira bukkanunk, mely sajnos érintette hősünket is.

1922. július 23-án a Pesti Hírlap „Magyar tisztek borzalmas lemészárlása” címmel közölt cikket a csóti leszerelőtábor helyszíni tudósítója, Benda Jenő tollából. Benda, mint a lap kiküldött munkatársa, alaposan kikérdezte az oroszországi körülményekről a túszzállítmánnyal hazaérkezett egykori hadifoglyokat.

¹⁶¹ Cserhátszentiváni plébánia keresztelési anykönyvi bejegyzése és a Vác Város Levéltárában őrzött iskolai Törzskönyv adatai

¹⁶² Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1901–1908.

¹⁶³ Abauj-Kassai Közlöny, 1910. október (39. évf.) 1910-10-28 / 246. szám

¹⁶⁴ Abauj-Kassai Közlöny, 1910. december (39. évf.) 1910-12-17 / 287. szám

¹⁶⁵ Magyarország, 1922. (3. évf.) 1922-07-05 / 149. szám

¹⁶⁶ Új Barázda, 1923. (5. évf.) 1923-02-16 / 37. szám

¹⁶⁷ Pesti Hírlap 1922. (44. évf.), 1922-07-23 / 165. szám 2.; https://nagy-haboru.blog.hu/2011/10/12/az_osi_hadifogoly_meszarlas_avagy_egy_remtortenet_termeszete

„1919 tavaszán az osi hadifogolytábort az oroszok anélkül oszlatták fel, hogy az ott élő hadifoglyokról bármilyen formában gondoskodtak volna. A fogva tartott tisztek az éhhalál elől menekülve Andizsán (a „szomszédos” hadifogolytábor) felé vették útjukat, azonban már a közeli Hodzsi-Avat községnél feltartóztatták a mintegy 170 főből álló csoportot. Az osztrákokból és magyarokból álló társaságot a szárt lázadók vezérének, Halhodzsának mintegy 2000 főnyi csapata ejtette foglyul.

A cikk szerint a tiszteket három napig jól tartották, majd a harmadik napon valami nagyon erős, bódító szert kevertek az ételükbe. Elvesztették eszméletüket, és mire magukhoz tértek, kezük-lábuk össze volt kötözve. Taligákra dobálva vitték tovább valamennyijüket Aim községbe, ahol három napig koplaltatták őket.

Nagy Béla hadapród, aki valamelyest ismerte a szárt nyelvet, egy alkalommal kihallgatta a rablók beszédét, így megtudta, hogy a szártok le akarják mészárolni őket. A tisztek ekkor háromtagú követséget menesztettek Halhodzsa elé és azt kérték tőle, hogy kegyelmezzen meg az ártatlan tiszteknek. A haramia azt válaszolta, hogy nem áll szándékában elhatározását megmászítani, de őket hármójukat meghagyja hírmondónak. A tisztek ekkor önfeláldozó hősiességgel azt kérték tőle, hogy inkább őket végeztesse ki, de kegyelmezzen meg a többieknek. Halhodzsa látszólag elfogadta ezt az ajánlatot. Hamarosan kiderült azonban, hogy esze ágában nincs megtartani ígéretét.

A dráma Aim község szomszédságában, a Kara Darja nevű folyó hídjánál játszódott le. A foglyokat ötös csoportokba terelték és a hídra állították őket. Azután Halhodzsa egyetlen intésére a hóhérok nekik estek, késsel levágták a fejüket, a testüket pedig a folyó árjába dobták.

A kivégzésnek nem maradt szemtanúja, azonban Rácz Ernő hadnagy Halhodzsa egyik vezető emberétől, Madamin bégtől személyesen hallotta a történetet. Rácz Ernő előadásában arra is utalt, hogy a magyar kommunisták tehetnek a tisztek haláláról, hiszen – bár lehetőségük lett volna rá – nem biztosítottak kellő számú fegyveres kíséretet az útnak indulóknak, pusztán azért, mert „fehér ellenforradalmárok”, így viseljék sorsukat.

Feltehetően a cikk megjelenése kapcsán a csóti táborban is megindult a nyomozás az események minél pontosabb rekonstruálása végett. A kikérdezettek között azok a tisztek voltak, akik szintén az osi fogolytáborban raboskodtak, ám nem tartottak a csoporttal, ami 1919 áprilisában elhagyta a tábor.

A beszámolókból kiderült, hogy az osi tábor lakói többször kérték már a megélhetést nem biztosító tábor áthelyezését, míg végre engedélyt kaptak erre. Az indulás napja 1919. április 10-ére volt kitűzve, de az orosz helyőrség parancsnoka kijelentette, hogy kíséretet nem tud biztosítani, csak pár nap múlva, ha Andizsánból erősítést kap. A tisztek

ennek ellenére úgy határoztak, hogy elindulnak, a magyarok közül mindössze 5 személyt hagytak hátra.

Még az indulás napján a délutáni órákban megérkezett a hír a táborba, hogy az elindult hadifoglyokat Hadzsi-Avatt körül elfogták, ami másnapra úgy módosult, hogy az elfogott tiszteket Aim-Kislakba vitték. A szintén hátramaradt Rácz Ernő zászlós ekkor levélben kérte Fischer Manót, az andizsáni kommunista párt elnökét, hogy tegyen lépéseket a magyar hadifoglyok kiszabadítása ügyében, azonban az Andzsában állomásozó orosz helyőrség kis létszáma, és a magyar hadifoglyok felfegyverzésének hiányában a segítségnyújtás elmaradt. Az ügy elaludt, majd két-három hónap múlva különös híresztelések kaptak szárnyra. A vallo-mástevők szerint több szemtanú számolt be egyenruhás, fej nélküli, oszlásnak indult tetemekről, amelyeket a Kara-Darja, és a Szír-Darja folyóból halásztak ki.”¹⁶⁸

Az internetes blog itt felsorolja azt a 42 magyar nevet, akik itt haltak hősi halált és köztük ott található *Csernyus Miklós* neve is, mint zászlós.

¹⁶⁸ Kaba Eszter: Az osi hadifogoly mészárlás, avagy egy rémtörténet természete, <https://nagyhaboru.blog.hu/2011/10/12/>

DOBOS SÁNDOR

1896–1915

1896. augusztus 1-én született Vácott.¹⁶⁹ A Gimnázium törzskönyve azonban július 30-i dátummal tartja őt nyilván.¹⁷⁰ Dobos János (iparos, csizmadia mester, aki Ipolynyékről származik) és Koell Katalin (Vác) római katolikus szülők házasságából. A család ekkor a Kórház utca 4. szám alatt lakott,¹⁷¹ gimnáziumi éveit a Budapesti Főút 66. szám alatt.¹⁷²

Testvére, Katalin 1908. május 30-án született.¹⁷³

Elemi iskolai tanulmányait a leányiskola mellett működő Fitanodában végezte 1902–1905 között, zömmel kitűnő tanulóként.¹⁷⁴

1908–1914 között volt piarista gimnazista iskolánkban. Az I. a osztály tanulójaként gr. Csáky Károly püspök úr 1908-ban jó magaviseletéért 10 korona pénzjutalomban részesítette.¹⁷⁵ Osztályfőnöke Szabó Mihály piarista paptanár, hőseink közül osztálytársa ekkor Acsay János. Az értesítők szerint közepes osztályzatú tanuló volt. IV. osztályban osztálytársa lett br. Guratzky Artúr.

1913/14-es tanévben VI. osztályos tanuló. Nógrádverőcén Tóth István rendezésében a népdalkör színi előadást tartott és három felvonásos népszínművet adtak elő, melyben ő is szerepelt. Megbukott latin nyelvből, majd a javítóvizsgán augusztusban sikerrel szerepelt.

1914/15-ös tanév novemberében, mint hetedik gimnazista kimaradt az iskolából.¹⁷⁶ Osztályfőnöke Gombos Antal piarista paptanár. Legelőször vonult harcba önként, 1915. március 6-án hősi halált halt.¹⁷⁷

A budapesti 32. gyalogezred népfelkelő önkéntese haláláról a Váci Hírlap a következőképpen tudósított:

„Dobos Sándor váci hetedik gimnazista, a *cserkészcsapat kürtöse*, egy beteg iparos polgártársunk fia, az ősszel még az iskola padjában tanulgatta a latin auctorokat, de már november havában nem bírta ki természete a békés, csendes napokat s a harctérre kíváncszott. A 18 éves,

¹⁶⁹ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 115. lap, 134-es bejegyzés

¹⁷⁰ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1913-14.

¹⁷¹ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 115. lap, 134-es bejegyzés

¹⁷² Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1913-14.

¹⁷³ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve 1899–1910, 244. lap, 108. sor-szám

¹⁷⁴ Váci Katolikus polgári leányiskola értesítője 1902–1905

¹⁷⁵ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1908, 82.

¹⁷⁶ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1914. 59. Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 25.

¹⁷⁷ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1915, 9.

erőteltjes fiú kimaradt az iskolából s önként jelentkezett katonai szolgálatra a budapesti 32. gyalogezrednél, ahol mint népfelkelőt rögtön egyenruhába öltöztették. Alig képezték ki, máris felvitték az ifjú katonát a Kárpátokba, ahonnan most a bánatos szülők szomorú levelet kaptak századosától, aki értesíti őket, hogy fiuk március 6-án hősi halált halt.”¹⁷⁸

Katonahőseink weboldal nyilvántartása szerint 1915. márc. 1-10 között esett el.

Alakulattörténet erről így ír: Harcok a Manilova magaslatért: 1915. március 6-7.

„Ezredünk március 4-én délután Cisznról Jablonkira vonult és ettől kezdve zászlóaljként más-más hadosztályok kötelékében harcolt mindig ott, ahol erősítés vagy különleges feladatok teljesítése céljából csapatokra szükség volt. [...]

Március 6-án 7 óráig a II. zászlóalj az elfoglalandó csúccsal szemben helyezkedett el és pedig a helyszűke miatt századaival szorosan egymás mögött, a századok sűrű rajvonalba, a III. zászlóalj még hátul tartalékban maradt. 8 óra 10 perckor az 5. század minden tüzérségi előkészítés nélkül, halált megvető bátorsággal rohamra indult; rövid távolságra követte a 6. és aztán a 7. század, de a 8. már nem, mert akkorára a roham az oroszok gyilkos puska- és géppuska tüzeiben összeomlott. Ki hol volt ott keresett menedéket, mert a sötétség beálltaig minden mozgás, úgy előre mint hátrafelé, egész napon át lehetetlen volt és a zászlóalj csak este, lassanként gyülekezett újra a nyeregben, ahonnan reggel indult. [...]

A kétnapos ütközetben elesett 4 tiszt 45 legénységi egyén; megsebesült 7 tiszt és 220 legénységi egyén, eltűnt 65 legénységi egyén.”¹⁷⁹

Emlékét emlékművünk őrzi.

¹⁷⁸ Váci Hírlap 1915.04.28, 33. szám 2.

¹⁷⁹ *Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 32. gyalogezrednek története*, szerk. Tinódi Varga Sándor, Budapest, 1930, 210-212.

DOCSKAL TIVADAR

1886–1916

Docskál Tivadar Emil Vácott született, 1886. április 16-án, római katolikus családban. Édesapja Docskál Béla, városi végrehajtó, előtte bognár, anyja Potoczki Amália voltak.¹⁸⁰ (Tragor Ignác könyvében 1881 szerepel születési évenként, a kereszteltek anyakönyve alapján azonban kijelenthető, hogy tévesen.) Szüleivel és négy testvérével (Ilona, Lajos,¹⁸¹ Eugénia, Ödön) a váci Fazekas utca 121-es szám alatt laktak.¹⁸²

Vácott végezte az elemi és a gimnázium első négy osztályát 1897-től 1903-ig, a Kegyes-Tanítótrendi Katolikus Főgimnáziumban, teljesítménye közepes volt, legerősebb tantárgyai a műének és gyorsírás voltak, magaviselete jó volt.¹⁸³ Az első és a negyedik osztályt megismételte. Az 1902-03-as tanévben V. osztályos korában kimaradt.¹⁸⁴ Később folytatta tanulmányait, miután a felvételi kritériumoknak megfelelt, elvégezte Budapesten az egy éves vasutas tanfolyamot, a MÁV Tisztképző Intézetben, majd vasúti altisztként dolgozott a MÁV-nál.

1906-ban kérvényt nyújtott be, melyben kérelmezte besorozását három éves önkéntes szolgálatra a császári és királyi hadseregbe.¹⁸⁵ 1911-ben nevet módosított. Erről a korabeli lapok is beszámoltak: „Docskál Tivadar váci születésű szolnoki lakos családi nevének „Dobóra.” De a keresztelési anyakönyvben is záradék őrzi ezt a tényt.¹⁸⁶

A háború kirobbanásakor 1914. július 27-én vonult be Korneuburgba. Vasutas őrmesterként szolgált a cs. és kir. 4. üzemi pótszázadban, majd az orosz frontra küldték, ahol pánclévonatra osztották be.¹⁸⁷ Tragor Ignác könyvének információi alapján, 1916 júliusában megsebesült Ivangorodnál, ahonnan a bécsi IX. közkórházba szállították. Tizenöt nap elteltével agyhártyagyulladásban meghalt harminc évesen, a bécsi IX. Központi temetőben, nyugszik a hősök sírjában.¹⁸⁸

¹⁸⁰ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 69-lap; Family Search Catholic church records 1883-1892 (1636-1895). Vác Város Levéltára, 1906. kérvény

¹⁸¹ Docskál Lajos kereskedősegéd, aki szintén szolgált a háborúban az 1. honvéd-gyalogezred tagjaként. Váci hírlap, Rokokok gyászjelentése alapján, Family Search

¹⁸² Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 69-lap.

¹⁸³ Magyar Kegyes-tanítótrend Váci Gimnáziumának értesítője 1897–1903

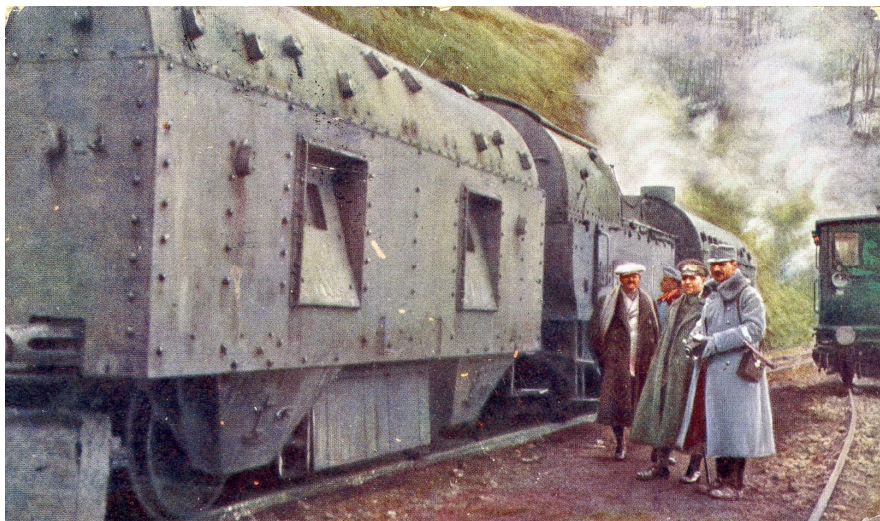
¹⁸⁴ Magyar Kegyes-tanítótrend Váci Gimnáziumának értesítője 1903

¹⁸⁵ Vác Város Levéltára, Jegyzőkönyv

¹⁸⁶ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 69. lap

¹⁸⁷ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933.

¹⁸⁸ Vác Város Levéltára, Docskál Tivadar halotti anyakönyvi kivonata

*Osztrák-magyar képeslap a II. számú páncélvonatról
Hencsei Kálmán gyűjteménye*

Docskál Tivadar neve szerepel egy 1916 júliusától-novemberéig terjedő sebesültek listáján,¹⁸⁹ miszerint megsebesült homlokán, majd meghalt 1916. augusztus 15-én.

Tragor Ignác könyvében így ír a hősi halotról:

„Docskál Tivadar vasúti altiszt, Docskál Béla városi borbiztos fia, született Vácott 1881-ben.

Vácott az elemi és a gimnázium 4 osztályát, azután Budapesten a vasúti tanfolyamot végezte. Temesváron szolgált, mikor az első mozgósításkor 1914. július 27-én bevonult Korneuburgba, mint vasutas őrmester. Páncélvonathoz osztották be és az orosz harctérre küldték. 1916. július 3-án Ivan-gorodnál megsebesült, Bécsbe szállították. Ott halt hősi halált két hét múlva egy hadikórházban.”

Docskál Tivadar sebesülése itt történhetett.

1916. július 28-a:

„A cs. és kir. 30. gyaloghadosztály csapatait érte támadás Zabolotov település mellett. Az oroszok Kolomea irányában próbáltak előre nyomulni. A vonalakat már csak két zászlóalj tartotta. Ekkor ért be a helyszínre vezényelt II. páncélvonat, amely a vasúti pályán előre futva, 300... 500 méterről hatásos géppuskatűzet zúdított az oroszokra, hat géppuskájából. A lövegeit is használva tört előre. Az orosz jelentések szerint

¹⁸⁹ Hírek a sebesültekről és betegekről, 1916. július-november (504-517. szám) 1916-09-25 / 512. szám

gyalogságuk mintegy 400 fő tisztet és legénységet veszített, majd otthagytak négy géppuskát is, visszavonultak. A páncélvonat a védelmet megszilárdította, a csekély védőerő kitartott. Délután kozáklovasság próbálkozott a védelem áttörésével és a vonat fogságba ejtésével, sikertelenül. A védők parancsra visszahúzódtak Kolumbia felé a vasút mentén. Ezt az akciót is a páncélvonat fedezte.”¹⁹⁰

„1916. július végén a páncélvonat felkerült az orosz harctérre a 30. gy. ho. kötelékébe. Június 28-án azt a feladatot kapta, hogy Zablotow község irányában avatkozzék harcba, mivel az oroszok arcvonallukat azon a vidéken benyomták és az 1. és 18. vadászzászlóalj már csak nagy erőfeszítéssel tudta a zablotowi pályaudvart kezében tartani. A páncélvonat többszöri előretörése azt eredményezte, hogy az ott küzdő zászlóaljak felszabadultak az orosz nyomás alól és az oroszok támadásait ezen a ponton a következő napokban beszüntették...”¹⁹¹

Egy 1916. július 28-i kimutatás az orosz fronton harcoló páncélvonatokat tartalmazza. A II. páncélvonat a cs. és kir. 30. gyaloghadosztályt támogatja. A VIII. páncélvonat Hadfy Imre tábornok harccsoportjának alárendeltségében van, a IV, VI. és VII. páncélvonatok a 2. hadseregben harcoltak. A IX. és a XI. páncélvonatok ekkor német alárendeltségben a Marwitz és Linsingen hadseregcsoportokban tevékenykedtek (Bruszilov- offenzíva, Koweli csata).¹⁹²

K. u. k. Feldsuperiorat des
Büchelbezirkes von Wien.
Nr. 3649/9

Totenschein.

dem Sterberegister des (der) *erst. Feldsuperiorat von Wien*
Ton. *XXVI*, Fol. *136*, wird amtlich bezeugt, daß im Jahre
eintausend *neunhundertvierzehn* am *zweifundzwanzigsten*
(*22*ten) am *August* zu *Wien*, politischer Bezirk (*Kommune*) *II*
in *Spezialsterberegister*, zu *Spezialsterberegister* gestorben, vom *Standort*
nach *religiös-katholisch* Ritus eingeseget und *1916* am *15. August*
auf dem *Friedhof* zu *Wien*, politischer Bezirk
(*Kommune*) *II* (*Spezialsterberegister*) in *Spezialsterberegister* beerdigt worden ist:

Namen des Verstorbenen, Charge oder Charakter, Regiment, Truppendienst, Dienst oder Standort, bei Frauen (Wittwen) Name, Charge oder Charakter des Verstorbenen Gatten, selbst Mann und Charakter des Faters bei Kindern Name, Charge oder Charakter des Vaters	<i>Anton Dostal</i> <i>Anton Dostal</i> <i>1. k. k. k.u.k. Infanterie-Regiment</i> <i>1. k. k. k.u.k. Infanterie-Regiment</i> <i>1. k. k. k.u.k. Infanterie-Regiment</i> <i>1. k. k. k.u.k. Infanterie-Regiment</i>
(Geburtsort, politischer Bezirk (Kommune), Land)	<i>Wien, Spezial-Bezirk in Wien</i> <i>1. k. k. k.u.k. Infanterie-Regiment</i>
Alterstages	<i>geboren 1878 am 18. 10.</i>
Religion	<i>katholisch</i>
Stand (ob ledig, verheiratet oder verwitwet)	<i>verheiratet seit 28. 12. 1913</i>
Sonstiger Lebensstand	<i>Politikant</i>
Beerdigungsort	<i>Östlich bezeugt</i>

Urkund dessen die amtliche Unterfertigung:
Wien, am *24. August* 1916.
Adolf Schöpp
h. u. k. *feldsuperiorat*
VICINIA-VERZEICHNIS
1. 24- 6-
113/1123.

¹⁹⁰ Rónaföldi Zoltán: *Páncélvonataink*, 2016, I, 152-154.

¹⁹¹ Bernhard Scheichelbauer szk. szds, a volt II. számú páncélvonat világháborús tevékenysége

¹⁹² Rónaföldi Zoltán: *Páncélvonataink*, 2016, I, 152-154.

DREXLER FERENC

1894–1915

Soroksáron született katolikus családban, 1894. augusztus 14-én. Apja Drexler Mihály takarékpénztári könyvelősegéd,¹⁹³ később a Soroksári Takarékpénztár főigazgatója. Édesanyja Klébl Irma, ezt több gyászjelentés is megerősítette, többek között Drexler Annáé.¹⁹⁴ Az édesanyja gyászjelentése közli lakhelyüket: Soroksár Grassalkovich u. 23. De arra is fény derül, hogy a Nasinszky családdal rokonok.¹⁹⁵

1905-ben kezdi a gimnáziumot az I.B osztályban, ahol osztálytársa Blau Sándornak. Ekkor közepes tanuló, aki jól rajzol és jól énekel.¹⁹⁶ 1909-ben V. osztályos tanulóként színdarabban játszik, majd 1910-ben magántanuló (Muslay Sándor ekkor érkezik az iskolába).

1911-ben az önképzőkör alkönyvtárosa Muslay Sándorral; A tékozló fiú c. darabban szerepel, már nem magántanuló. 1912-ben szerepel a Bánk bán című darabban; Calasancius Önképző Kör főkönyvtárosa. 1913-ban jól érettségizik.

A következő tanévben a Budapesti Kereskedelmi Akadémia növendékei között neve felsorolva, lakhelyének megadásával.¹⁹⁷ Ekkor az első évfolyamot végezte. A második évfolyamból csak az első félévet teljesítette, mert bevonult katonának.¹⁹⁸

Katonai nyilvántartás szerint a cs. és kir. Galgóczy Antal nevét viselő 71. gyalogezred 2. zászlóaljában szolgált tizedesként, aki 1915. szept. 15-én halt hősi halált,¹⁹⁹ feltételezhetően az Északi hadszíntéren.

¹⁹³ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

¹⁹⁴ <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/148868#>

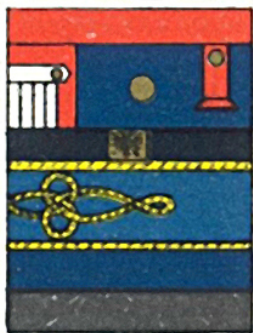
¹⁹⁵ <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/408073#>

¹⁹⁶ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1905

¹⁹⁷ Budapesti Kereskedelmi Akadémia értesítője, 1913, 119.

¹⁹⁸ Budapesti Kereskedelmi Akadémia értesítője, 1914, 53.

¹⁹⁹ <https://adatbazisokononline.mnl.gov.hu/adatbazis/a-magyar-katona-aldozatval-lalasa-a-nagy-haboruban/adatlap/220868DF2A714C45B32D0DDB357747A8>

Nr. 71

Egy bátyjáról tudunk, aki tüzérként szolgált:

„Drexler Károly székesfőv. műhelyvezető. *1890, Budapest. 1913 októberébenben kéthónapi póttartalékos szolgálatra vonult be a 4. k. táb. tüzérezredhez Budapestre. 1914-ben a mozgósításkor ismét anyaezredéhez vonult be. Szept. 4-én az orosz harctérre irányították, ahol novemberig harcolt, amikor könnyebben megsebesült. 1915 elején a lőszeroszlophoz osztották be és újra az orosz harctéren teljesített szolgálatot 1917 őszéig. 1918-ban visszakerült anyaezredéhez, amely ekkor már a 32-es számot viselte. Az olasz fronton közvetlenül a háború befejezése előtt megbetegedett. A Bt. tulajdonosa. Testvéröccse, Ferenc mint 71. k. gy. e.-beli tizedes 1916-ban az orosz harctéren hősi halált halt.”²⁰⁰

Itt a halál éve ugyan nem pontos, de az ezred száma, a halál helye és a testvér neve egyezik a katonai nyilvántartással.

²⁰⁰ Cziegler Gusztáv et al.: *A magyar tüzér: A magyar tüzérség története*, Budapest, 1943, 28.

GOSSMANN ANTAL

1893–1916

1893. október 14-én született Soroksáron Gossmann Antal Ferenc János néven, Fönt utca 5b szám alatt laktak. Szülei Gossmann János tímár és Drexler Borbála, mindketten római katolikusok. Keresztszülei Drexler Antal káplán és Drexler Anna.²⁰¹ Testvérei: Anna,²⁰² Franciska,²⁰³ Borbála.²⁰⁴ Nagybátyja Gossmann Ferenc váci segédpüspök.²⁰⁵

Gimnáziumi tanulmányait a Kalocsai Érseki Főgimnáziumban kezdte az 1904/05-ös tanévben.²⁰⁶ Majd a váci Piarista Gimnáziumban találjuk az 1906/07-es tanévben. Ekkor III. osztályos, jó tanuló és szabadkézi rajz kiemelés szerepel az értesítőben. 1907/08-as tanévben IV. osztályban, osztálytársai között találjuk: Grosschmid Lászlót; Hocmayer Bélát; Nasinszky Bélát; Piacsek Ferencet és Szamek Lászlót.²⁰⁷ Iskolánkban többet nem találjuk, de az érettségit valahol, amit jelenleg nem tudunk hogy hol, elvégezhette, mert 1914-ben a Budapesti Cím és lakásjegyzékben szerepel, mint banktisztviselő.²⁰⁸ Az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár hivatalnok a hitelegylet osztályon 1912-ben.²⁰⁹

Katonai pályafutása a világháború alatt: a Budapesti Közlönyből tudjuk, hogy 1916 márciusában bronz vitézségi érmet kapott.²¹⁰ Az augusztus 8-i számból értesülünk, hogy előléptették tartalékos zászlósból hadnaggyá a cs. és kir. tirolai 1. vadászrezredben.²¹¹ A november 26-i számból haláláról értesülünk.²¹²

Tragor Ignác információi szerint az olasz harctéren halt hősi halált,²¹³ srapel találata végzett vele.

A Váci Hírlap így számol be kitüntetéséről: „Harctéri kitüntetések: Néhai I. Ferenc József király az ellenség előtt tanúsított vitéz és bátor magatartásuk elismerése az olasz harctéren hősi halált halt Gossmann Antal cs.

²⁰¹ Soroksár, Kereszteltek anyakönyve

²⁰² Gossmann Anna, Szép Józsefné (1895–1976)

²⁰³ Gossmann Franciska (1897–1966)

²⁰⁴ Gossmann Borbála (1898–1985)

²⁰⁵ Gossmann Ferenc (1870–1931)

²⁰⁶ Kalocsai Érseki Főgimnázium értesítője 1904–1905.

²⁰⁷ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1906/07; 1907/08

²⁰⁸ Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1914 (26. évf.)

²⁰⁹ Nagy Magyar Compass 40/1. (1912), 127.

²¹⁰ Budapesti Közlöny 1916 (50. évf.) 1916-03-23 / 68. szám

²¹¹ Budapesti Közlöny 1916 (50. évf.) 1916-08-08 / 180. szám

²¹² Budapesti Közlöny 1916 (50. évf.) 1916-11-26 / 276. szám

²¹³ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933.

és kir. nfk. vadászhadnagynak a hadi díszítményes III. oszt. katonai érdemkeresztet ... adományozta.²¹⁴ –

Az alsóvárosi temetőben a családi síron szerepel a neve.

A m. kir. 29. népfelkelő gyalogezred katonái állásaikban a Tarhavas-patak völgyében az 1048 magaslati pont környékén

²¹⁴ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-12-10 / 50. szám

GRASER JÓZSEF

1893–1915

1893. január 1-jén született Budapesten,²¹⁵ Graser József²¹⁶ és Kovald Regina²¹⁷ római katolikus szülők gyermekeként. Lakásuk Budapesten a VII. kerületben a Sajó utca 3.²¹⁸ szám alatt volt. Testvérei: Karola,²¹⁹ Margit, Elza nővérei és Lajos öccse.²²⁰ Édesapja gyászjelentéséből megtudtuk, hogy fiatalon, 38 évesen elhalálozott, hosszas betegség után 1898. október 12-én. A család Budapesten a Podmaniczky utca 73. szám alatt lakott.

Váci Piarista Gimnázium tanulója volt 1909–1912 között, a hatodik, hetedik és nyolcadik osztályt járta nálunk. Az értesítők, mint jó tanulót tartják számon, aki 1912-ben érettségizik. Majd joghallgató volt a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen.²²¹

1913-ban a fővárosban hivatali állást vállalt. Kinevezték a tanácsí IV. ügyosztályhoz.²²² Hivatali megbízása alatt az I. kerületben a Krisztina krt. 155 szám alatt lakott.

A háború kitörésekor önkéntesként vonul be a m. kir. 29. gyalogezredbe. Kiképzése után az orosz fronton harcolt, ahol megsebesült és eltűnt. „bevonulásának időpontja 1914. évi augusztus hó, az a csapattest, amelyhez az ismert adatok szerint eredetileg beosztották, a volt 29. honvéd gyalogezredhez, az a csapattest, amelynél utoljára teljesített szolgálatot, ugyanaz, katonai rangfokozata egyéves önkéntes tizedes, utolsó tábori posta száma 84., eltűnésére vonatkozó egyéb adatok állítólag 1915. évi július hó 27. napján az orosz harctéren megsebesült ...”²²³

Az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért elismeréséül : az 1. osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.²²⁴

²¹⁵ Fővárosi Évkönyv az 1926. évre, Budapest, 1926.

²¹⁶ Díjlövő versenyzőként a korabeli lapok közzélték eredményeit. pl. Ország-Világ 1887-08-13 / 33. szám

²¹⁷ Az első világháború veszteségi adatbázisa, <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/az-elso-vilaghaboru-vesztesegi-adatbazisa/adatlap/793706A9A5FB1C51DA21435765A93207>

²¹⁸ Holttányilvántási eljárás: Budapesti Közlöny Hivatalos értesítője, 1929 (63. évf.) 1929-10-12 / 233. szám

²¹⁹ Graser Karola eljegyzése: Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-05-06 / 36. szám.

²²⁰ <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/276408#>

²²¹ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen almanachja, 1912–1913

²²² Fővárosi Közlöny, 1913 (24. évf.) 1913-06-06 / 44. szám

²²³ Budapesti Közlöny Hivatalos értesítője, 1929 (63. évf.) 1929-10-12 / 233. szám

²²⁴ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1915 (42. évf.) 1915-12-11 / 126. szám

Édesanyja holtta nyilvánította a Budapesti I-III. Kerületi Királyi Járásbírósággal, mely 1930. jún. 24-én kelt döntésével a Pk. III. 53445/1929. 5. számú végzéssel az ügyet lezárta.²²⁵

Az ezredtörténet így számol be azokról a napokról, melyben József eltűnt: „Július 22-31-ig az egész ezred Krylownál állásban van a Bug mentén. Két zászlóalj tűzvonalban, egy zászlóalj tartalékban. Ezek a napokon ott ismételten járőrharcoltak le és az ezred ismételten nehéz tüzérségi tűzben feküdt.”²²⁶

A Váci Hírlap ezt írja: „Grázer József fővárosi tisztviselő, joghallgató július 24-én este nyolc órakor Novogeorgievszk várának ostrománál hősi halált halt. Grázer két év előtt tett érettségét a váci főgimnáziumban és ez év elején vonult be mint hadiönkéntes a budapesti 29. honvédgyalogezredhez.

Ezredével a gorlicei áttörés óta folyton tűzben volt, az orosz golyó a híres vár alatt fültövön találta és rögtön meghalt. Az ifjú hős Maricsek Dezső püspök uradalmi pénztáros sógora volt.”²²⁷

Emlékét iskolánkon kívül a budapesti Budai Torna Egylet is megörököltette emlékművön.²²⁸

²²⁵ Az első világháború veszteségi adatbázisa, <https://adatbazisokon-line.mnl.gov.hu/adatbazis/az-elso-vilaghaboru-vesztesegi-adatbazisa/adatlap/793706A9A5FB1C51DA21435765A93207>; Budapesti Közlöny Hivatalos értesítője, 1929. október (63. évf.) 1929-10-12 / 233. szám

²²⁶ A magyar királyi 29. honvéd gyalogezred és a 29. magyar népfelkelő gyalogezred hadtörténeti emlékkönyve Budapest, 1936, 137.

²²⁷ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-09-05 / 68. szám

²²⁸ Demény Károly–Tatár István: A budapesti „Budai” Torna Egylet 60 éves története 1869-1929, Budapest, 1929, 6.

GROSSCHMID LÁSZLÓ

1892–1915

1892. december 24-én született Vácott, az alsóvárosi plébánián keresztelték 28-án.²²⁹ Apja, Grosschmid Sándor balassagyarmati származású római katolikus szabó volt. Anyja, Rákóczi Borbála váci származású. Vácott, a Papnevelde u. 6. szám alatt laktak. Keresztszülei Grosschmid Károly rk. gazdatiszt és Csikós Zsuzsanna.

Bátyja, G. Lajos 1887. június 16-án született (ikertestvére Sándor volt, aki kiskorában meghalt). Ekkor még Vácott a Dunasor 483. szám alatt laktak. Ő is harcolt a háborúban, de túlélte, és 1934-ben Gordonra változta a nevét.²³⁰

A Felsővárosi fiútanodában kezdte az első osztályt 1899-ben, majd 1902-ig a Középvárosi fiútanodában tanult.²³¹ A piarista gimnáziumba járt 1904–1912-ig, kiváló tanuló volt, majd jelesen érettségizett.²³² Az évváró ünnepélyen ő mondta a búcsúbeszédet osztálytársai nevében.²³³ 1910-től az önképzőkör ellenőre, majd 11-ben a főjegyzője volt. Iskolaévei során számos jutalomban részesült: Csáky Károly püspök úr minden osztályban egy tanuló jutalmazott 10 K-s arannyal, ezt ő kapta; az önképzőkör pályatételeket tűzött ki az írói ügyesség fejlesztésére, irodalomtörténeti tétel 20 K jutalmát megnyerte; 1910-ben és 11-ben is ő nyerte el az Újhelyi István-féle alap 50 K kamatját.²³⁴ Osztálytársa volt Blau Sándor, Nasinszky Béla, Piacsek Ferenc, Szamek László, Gossmann Antal és Hochmajer Béla.

Evezős volt Vácott, de a hősi halált halt evezősök tábláján nem szerepel.²³⁵ 1913-ban Váci Sport Egyesület evezős-osztályából négyen (1. Czeller Tibor, 2. Grosschmid László, 3. Bárdos Ernő, Roller Manó v. ev., Horváth Kálmán korm.) elnyerték az Esztergomi hölgyek díját (négyes vidéki hajóknak).²³⁶

²²⁹ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

²³⁰ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

²³¹ Váci Katolikus polgári leányiskola értesítője 1899–1902

²³² Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője

²³³ Váci Hírlap 1912-06-19 / 47. szám: „Ezen az ünnepélyen búcsúzott el Grosschmid László, az önképzőkör főjegyzője érettségít tett társai nevében az intézettől. Gondos, szép beszédjéből a gimnázium és tanári kar iránt való hálája és szeretete volt kiérezhető.”

²³⁴ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője

²³⁵ Váci Hírlap 1934-08-01 / 59. szám: egy „Evezőspárti” ír, hogy ketten lemaradtak a tábláról.

²³⁶ Budapesti Hírlap 1913-06-11 / 137. szám (Pesti Hírlapban, Esztergom és Vidéke lapban, Az Újság című lapban is szerepel)

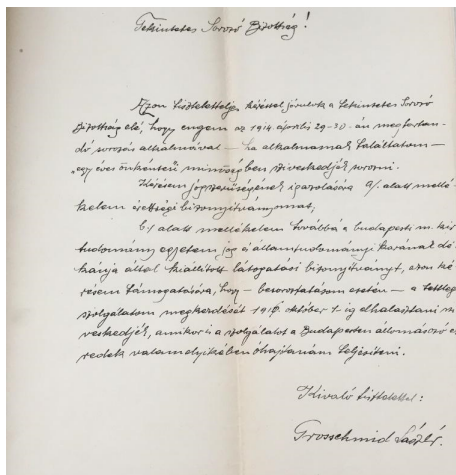
A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen végzett jogi tanulmányokat 1912-15 első feléig.²³⁷ A Jog- és Államtudományi Karának az ülésén hősi haláláról gyászjelentés történik.²³⁸

1914-ben sorozták be a bátyjával együtt.²³⁹ A sorozó bizottsághoz kérvényt írt abban az évben április 17-én, miszerint őt egyéves önkéntesnek vegyék fel, ha alkalmasnak találtatik, valamint a szolgálata kezdetét 1916. október 1-re halasszák, amikor majd a Budapesten állomásozó valamelyik ezredbe csatlakozik.²⁴⁰ A levélen laccímeként Tabán u. 22. jelenik meg.

A cs. és kir. 86. gyalogezredben szolgált egyévi önkéntes címzetes őrmesterként a 7. században a veszteséglista szerint, de az alakulattörténet hadapródként szerepelteti.²⁴¹ A Váci Hírlapban²⁴² és Tragor könyvében hadapród jelöltként szerepel.

Gaksch könyve szerint 1915-ben szept. 6-án az orosz harctéren halt meg, Baranie, Krupiec-nél.

„Szeptember 3-án az ezredet már harcban találjuk, mégpedig szoros kötelékben a jobb oldalán harcoló 70. gyalogezred és a bal oldalán harcoló 23. gyalogezred között. A 32. hadosztálynak az volt a feladata, hogy az ellenséget megtámadva, további hátrálásra kényszerítse. Feladatát azonban nem tudta teljes mértékben végrehajtani, csak annyit sikerült elérnie, hogy arcvonalát az ellenség felé kiigazíthatta. Az ellenség a radziwilowi országúttal párhuzamosan az erdő szélén foglalt állást és kitűnően kiépített állásaiban, a tűzgépek és a tüzérség alapos kihasználásával minden támadási kísérletet kivédett. A 32. hadosztálynak azonban kötött parancsa volt. Támadásaival tehermentesítenie kellett az északon küzdő seregrészeket. A 80. gyalogezred eddigi kiváló szelleméhez híven lépésről-lépésre küzdötte magát előre, s bár a sík terepen súlyos veszteségek érték, mégis 200 méterre közelítette meg az oroszokat. Egységes

²³⁷ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja

²³⁸ 1915. október 27. II. rendes ülés

²³⁹ 1914-10-21 / 80. szám és 94. szám

²⁴⁰ Vác Város Levéltára, V.93: Vác város polgármesterének iratai, c: közigazgatási iratok, 4405/1914.

²⁴¹ Gaksch József: A volt szabadkai cs. és kir. 86. gyalogezred története 1882-1918, Budapest, 1940. – Grosschmidként szerepel benne.

²⁴² Váci Hírlap 1915-09-26 / 72. szám

arcvonalról természetesen szó sem lehetett. 10-12 méteres térközökkel, elszórva, lapos lövészteknyőkben húzódtak meg a kötelékek a rájuk zúduló gyilkos tűz elől. A parancsokat kézbesítő küldöncök egymás után haltak hősi halált és a parancsok késve érkeztek rendeltetési helyükre. Így történt, hogy a 11 óra 30 percre elrendelt támadásra vonatkozó parancs csak 12 óra 30 perckor érkezett Bencze hadnagy kezébe. A 11 óra 30 percre bejelentett tűzérési előkészítő tűz teljesen elmaradt és a 12 óra 30 perckor tervezett roham időpontjában méla csend uralkodott az egész arcvonalon. A támadás elmaradásának okát később sem közölték. Az elmúlt napok alatt messziről hallható harci zaj arra engedett következtetni, hogy a terepviszonyoknak megfelelően több más helyen is megkísérelték az ellenség erejének megtörését. Szeptember 6-án heves harc kezdődött a balszárnnyunkhoz csatlakozó 44. gyalogerőd és a bosnyákok arcvonalában. A mind hevesebbé váló harc a déli órákban egy nagyszerű, katonalelket gyönyörködtető rohammá érlelődött, amely elsöpörte az ellenfelet és Krupiec északi szegélyéig jutott előre. Ez a lendületes roham megpecsételte az oroszok sorsát és magával ragadta a 6. gyalogezredben küzdő 80/1. zászlóaljat is. 15 órakor a 80/11. és a 80/IV. zászlóalj is csatlakozott az általános támadáshoz, hogy részt kérve a dicsőségből, kiaknázhassa a pillanatnyi helyzetet. A rohamok irama oly erőteljes volt, hogy az ellenség menekülve hagyta el állásait. Az ezred arcvonalán számtalan sebesült és 46 sértetlen hadifogoly került kézre. Sajnos, a sikernek áldozatai is voltak. Hősi halált halt: Grossschmidt László hadapród és 65 főnyi legénység.”

Más forrásban azonban a lemergi katonakórház szerepel:

„Grossschmid László joghallgató, közös gyalogezredbeli hadapród szakaszparancsnok, július 21-én Kamionka-Strumilova mellett, önfeláldozó kötelességteljesítése közben, ellenséges golyó okozta súlyos sebesülése következtében, szeptember 3-án a lemergi Vöröskereszt-szanatóriumban élete huszonharmadik évében, hősi halált halt.”²⁴³ Neve sok helyen rosszul írva szerepel (Grossmid, Grosmidt, Grossschmidt, Groschmidt, Groszschmidt...).

²⁴³ Pesti Hírlap 1915. október (37. évf.) 1915-10-12 / 284. szám 14.

KORNITZI BÁRÓ GURETZKY ARTÚR

1895–1917

Kornitzi báró Guretzky Artúr, született Nagytétényben, 1895. december 1-jén. Édesapja Guretzky Alfréd hajóskapitány, édesanyja Viertal Mária.²⁴⁴ Két testvére volt, Alfréd²⁴⁵ (1894) és Emma (1898–1976). Családja aktívan vett részt Vác város életében. Édesapja a Váci Múzeum-egyesület tagja, lánytestvérét, Emmát (Emmyt) gyakran említi a Váci Hírlap különböző jótékonyági és tiszti bálók résztvevőjeként. Vác Főút 7. szám alatt laktak.²⁴⁶

Az elemi iskola után a gimnázium munk tanulója 1906–1913 között. Ezen idő alatt öt évfolyamot végzett. Sajnos nem volt jó tanuló. A második és az ötödik évfolyamot is megismételte, majd tanulmányait a VII. kerületi magy. kir. állami gimnáziumban folytatta, ahonnan hetedik évfolyamról önkéntesnek vonult be, majd az 1915-16-os tanévben a VIII. évfolyamot magántanulónaként teljesítette főigazgatói engedéllyel, mely 3261/916 számon van nyilvántartva.

„A budapesti VII. ker. (Barcsaiu) állami főgimnázium igazgatósága jelenti, hogy Guretzky Artúr báró részére, aki Nagytétényben (Pestvármegye) 1895 évi december hó 1-én született és római katolikus vallású, az 1914. évi június hó 28-án 991. szám alatt kiállított eredeti és állítólag elveszett VI. A) osztályú bizonyítványa helyett 1916. június hó 23-án 830. szám alatt másodlatot adott ki.”²⁴⁷

Érettségi után a cs. és kir. 32. gyalogezred önkénteseként az 1. századba lett beosztva.

SZOBOK.

²⁴⁴ Budapest-Nagytétényi plébánia által kiállított keresztlevél (2024.01.25). Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

²⁴⁵ Guretzky Alfréd szintén piarista diák volt, egész életét a hajózásnak szentelte, apja példáját szerette volna követni. A háború éveiben a cs. és kir. haditengerészetnél szolgált egy tengeralattjárón igen nagy sikerekkel. A háborút is túlélte, és a csonka-magyarországon is a folyami haditengerészetnél tevékenykedett. A második világháborúban is részt vett, mint Főtörzskapitány. A nyilasok bebörtönözték

²⁴⁶ Vác-Felsővárosi plébánia, Halottak anyakönyve

²⁴⁷ Hivatalos Közlöny 1916 (24. évf.) 1916-07-01 / 15. szám

„Kiképzése után, 1916-ban az orosz harctérre vitték, ahol egy srapnel szilánk fejébe fúródott. Az oroszok foglyul ejtették és kórházban ápolták. Nyolc hónapot töltött a Szentpétervár közelében fekvő Kaluga fogolytáborában, azután 1917 havában mint csererokkantat hazabocsátották. Budapesten a Dolliger-Klinikán ápolták az év Augusztus 21.-ig, amikor a halál megváltotta szenvedéseitől. Római Katolikus vallású volt.”²⁴⁸

„Báró Kornitzi Guretzky Artúr cs. és kir. 32 ik gyalogezredbeli hadapród, ki fejlődéssel került orosz hadifogságba s akit mint csererokkantat csak pár hónapja hoztak haza fogságából. Budapesten a Dollinger féle klinikán kedden hősi halált halt. Az ifjú hős holttestét szülei hazahozatták s pénteken délután temették el a Rókuszi kápolnából.”²⁴⁹

„Kornitzi báró Guretzky Alfréd és gyermekei jelentik, hogy jószágos felesége, illetve édesanyjuk szül. Viertal Mária lelke, mely földi életében csak szép, jó és nemes cselekedetre volt képes, visszaszállott a Teremtőhöz. Az elhunyt úrnőt tegnap délután temették nagy részvét mellett hősi halált halt fia mellé a középvárosi temetőben.”²⁵⁰

Kornitzi báró Guretzky Artúrról a VII. kerületi állami gimnázium is emlékezik, mert ott is szerepelt a hősök emléktábláján.²⁵¹

²⁴⁸ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 32–33.

²⁴⁹ Váczi Hírlap, 1917-08-26 / 34. szám

²⁵⁰ Váci Hírlap 1930 (44. évf.) 1930-04-02 / 25. szám

²⁵¹ Budapest VII. kerületi magy. kir. állami gimnázium értesítője 1931, 38.

HEL CZ GYULA JÁNOS

1874–1915

1874. július 7-én született Esztergomban, apja Helcz Ferenc törvényszéki jegyző, édesanyja Palkovits Hermin.²⁵² A legidősebb gyermek a családban. Testvérei: Iván, Ipoly Ferenc, Sarolta Mária Erzsébet (1877–1966), Edit Margit (1881), Margit Róza Mária.²⁵³

Iskolánkba az esztergomi Szent Benedek-rendi katolikus gimnáziumból érkezett, ahol a gimnázium első három osztályát végezte 1884–87 között. Ezután költözött a család Vácra, ahol az édesapa Helcz Ferenc királyi aljárásbíró lett.²⁵⁴

Iskolánkban Gyula a IV. osztálytól érettségiig tanult, azaz 1888–1894 között. Tanulmányait változó eredménnyel folytatta, melyben évismétlés is előfordult. VII–VIII. évfolyamon kiemelkedik francia nyelv tantárgyból, illetve az önképző Gyakorló iskola főkönyvtárosa, majd 1894-ben érettségizik.

Érettségi után a bölcsészeti joghallgató a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen.²⁵⁵ 1894-ben a Váczi Közlöny segédfogalmazóként említi,²⁵⁶ de a sport is közel állt hozzá, kiváló vívó volt. A vívótársaság tagjaként vívómérkőzésen vett részt, erről számolt be a Váci Hírlap:

„Harmadrendben bemutatta újból Szőts úr már ismert ügyességét Helcz Gyulával szemben. Ezen mérkőzés már jelezte az egyéni modorok különbséget a vívásnál. Helcz nem, mint természetszerű, nem, mint iskolaszerű vívó mutatta be magát, hanem tapintatos, diszkrét modorú vívó, ki nem arra irányul, hogy ellenfelét ketté vágja, hanem csak megsértse s ez az elv tanúskodik, hogy Helcz úr folytatólagos ambíció fenntartásával a vívásban elsőbbséget fog aratni.”²⁵⁷

A jog helyett a testi ügyesség erősebb lehetett nála, mert a kötelező tartalékos katonai szolgálatot követve katonatiszti pályára lépett. A budapesti 1. honvéd gyalogezredben kezdte a kötelező tartalékos katonai szolgálatot, majd áthelyezték a nagyváradi 4. honvédezredbe.²⁵⁸ Kiváló katonai szolgálati múlttal rendelkezhetett, mert aranycsillagot kapott a szolgálat végén, azaz tartalékos hadnagy rangot.

²⁵² Esztergom, Kereszteltek anyakönyve (forrás familysearch.org)

²⁵³ <https://ancestors.familysearch.org/en/GF6X-PGB/gyula-jános-helcz-1874/>

²⁵⁴ Budapesti Hírlap 1887. március (7. évf.) 1887-03-22 / 80. szám, Később járásbírói majd táblabírói kinevezést kapott.

²⁵⁵ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1894-1895

²⁵⁶ 1894 Váczi Közlöny, 1894 (16. évf.) 1894-10-21 / 42. szám

²⁵⁷ Váci Hírlap 1895 (9. évf.) 1895-09-01 / 35. szám

²⁵⁸ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1896 (23. évf.) 1896-12-24 / 56. szám

„A király a m. kir. honvédség tartalékában 1897. évi január hó 1-i ranggal kinevezte hadnagyokká... a következő volt egyévi önkénteseket és honvédtiszteket: ... Helcz Gyulát ...”²⁵⁹

A katonai szolgálat után folytatta jogi tanulmányait, de nem ezt, hanem a katonatiszti pályát választotta. Királyi jóváhagyással 1898. augusztus 18-ával a magyar honvédség tényleges állományába áthelyezték.²⁶⁰ Helcz Gyula itt lett hivatásos katona, ezt erősíti a Rendeleti Közlöny is.²⁶¹ 1904. május 1-től főhadnagy és áthelyezve a 3. gyalogezredhez.²⁶² Majd 1906-ban visszahelyezik a 4. gyalogezredhez.²⁶³ Katonai pályafutás mellett a Természettudományi Társulatnál tag, kinek ajánlója Zakariás J. Hirschler Sándor bankigazgató.²⁶⁴

1911-ben a „király elrendelte, hogy kitűnő szolgálatainak elismerésül Helcz Gyulának, a nyitrai 14. honvéd gyalogezred főhadnagyának, tartósan vezényelve a pozsonyi IV. honvédkerületi parancsnokságnál, a legfelsőbb megelégedés kifejezése tudtul adassék.”²⁶⁵

1912. május 1-től százados.²⁶⁶ Ebben a rangban érte az I. világháború a nyitrai 14. honvéd gyalogezredben. A Sosonov – Gora Pulawszkai (Iwango-rod) csatában érdemelte ki a hadidiszitményes 3. osztályú katonai érdemkeresztet²⁶⁷ 1914. október 23-25-e közötti tetteivel.

„1915. július 21-e kemény és fájdalmas nap volt. Igaz hogy győztünk és a győzelem minden veszteséggel felér, mégis mintha a gondviselés vagy a vak véletlen többet követelt volna tőlünk mint amennyit fájó visszamemlékezés nélkül adni lehetett. Itt esett el Helcz Gyula századosunk aki

²⁵⁹ Fővárosi Lapok 1896-12-27 / 356. szám

²⁶⁰ Budapesti Napló 1898. (3. évf.) 1898-08-19 / 228. szám; Esztergom és Vidéke, 1898 (20. évf.) 1898-08-25 / 68. szám

²⁶¹ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1898 (25. évf.) 1898-08-18 / 35. szám

²⁶² Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1904 (31. évf.) 1904-05-02 / 16. szám

²⁶³ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1906 (33. évf.) 1906-04-28 / 15. szám

²⁶⁴ Természettudományi Közlöny 1909 (41. évf.) 1909-11-01 / 493. füzet

²⁶⁵ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-04-02 / 26. szám

²⁶⁶ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1912 (39. évf.) 1912-05-01 / 14. szám

²⁶⁷ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1914 (41. évf.) 1914-11-28 / 72. szám

a dicséret minden banalitása nélkül a tisztársai és a legénység előtt a vitézség példájával járt elől.”²⁶⁸

„Helcz Ferenc nyugalmazott királyi táblabíró gyors egymásutánban két levelet kapott az oroszországi harctérről. Nitsch Artúr, a Váczi Közlöny szerkesztője, jelenleg tábori lelkész a nyitrai 14-ik honvédgyalogezrednél, írta az első levélben, hogy Helcz Gyula százados július 20-án srappeltől fején életveszélyes sebet kapott, a másik írás jelenti, hogy július 22-én a hős százados kiszenvedett és az oroszországi Stryzonica község határában tisztársai részvételével Nitsch temette el. Megdöbbenően hatott a hír városzerte! A kiváló katona nem régen ment fel a harctérre és írogatta szüleinek, hogy teljesen egészséges. És mint a derült égből jövő villámcsapás, jött váratlanul az értesítés, mely már azt

jelentette, hogy Helcz százados nincs az élők közt! A hős Vácon végezte iskoláit és az érettségi után leszolgálva önkéntesi évét, ott maradt a katonáéknál. A háború kezdete óta a harctéren volt és vitézségeért a királyi kitüntetést is megkapta. A város egész társadalma mélyszéges részvétellel fordul a mélyen sújtott szülők felé.”²⁶⁹

„Helcz Ferenc nyugalmazott táblai bíró és neje gyászjelentésen tudatják Helcz Gyula 14. honvéd gyalogezredbeli százados hősi halálát. A mélyen sújtott szülők megkapták a hadosztály hiteles értesítését fiuk elestéről. Eszerint Helcz százados Debinánál sebesült meg életveszélyesen és Stryzowiceben, Bisztrica folyó bal partján temette el Nitsch Arthur tábori lelkész. Sírja mellett még egy sírt ástak : ezredparancsnokát, ki két napra rá esett el, temették melléje. A hős katona lelki üdvéért szombaton, augusztus 14-én délelőtt tíz órakor gyázmise lesz a szent Ferenc Rendiek templomában.”²⁷⁰

Halála után legfelsőbb hadúri dicséret kapott az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásért.²⁷¹

„Helcz Gyula, a nyitrai 14. honvéd gyalogezred századosa és hosszabb időn át volt zászlóalj parancsnoka, két rendbeli Signum katidis és a

²⁶⁸ Németh (Deisler) Károly: *A volt M. Kir. Nyitrai 14. honvéd gyalogezred története*, Budapest, 1927, I, 126.

²⁶⁹ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-08-01 / 58. szám

²⁷⁰ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-08-11 / 61. szám

²⁷¹ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1915 (42. évf.) 1915-08-14 / 79.

hadiéki tményes III. osztályú katonai érdemkereszt tulajdonosa az orosz harctéren hősi halált halt. Ideiglenes sírjából hazahozatta családja és e hónap 13-án temették el Vácon, nagy részvét mellett, katonai pompával.²⁷²

PROPATRIA

Mély bánatunkban mintha enyhülést éreznénk, amikor szívünk vágya megvalósulásával tudatjuk, hogy a Haza iránti kötelesség vitéz teljesítés közben 1915. évi július hó 20-án az északi harctéren, ellenséges földön hősi halált halt. Forrón szeretett, felejtethetlen jó fiunk, illetve a legjobb testvér, rokon és sógornak

HEL CZ GYULA

a magy. kir. nyitrai 14. honvéd gyalogezred századosa és hosszabb időn át volt a zászlóalj parancsnoka, a piros szalagon, valamint a katonai érdemkereszt szalagján viselendő két rendbéli signum laudis és hadi-éki tményes III oszt. katonai érdemkereszt tulajdonosa, továbbá a Királyi Magyar Természettudományi Társulat rendes tagjának földi maradványait az oroszországi Stryzowice község határában ástott ideiglenes sírjából kiemeltettük és végső zavartalan pihenésre az idegenből hazaszállítottunk. A hozzánk immár visszatért megdicsőültünknek holttemetét itt Váczon, a Szent Rókus-kápolnában helyezük ravatalra s onnan az ott 1915. december hó 16-án délután 3 órakor megtartandó beszterelés után a középvárosi temetőbe, itthoni csendes nyughelyére kísérjük.

Őrizze sírja nyugalmát a Béke Angyala!

Vác, 1915. december 13-án.

A gyászoló család.²⁷³

„A végtisztességnél megjelent a város színe-java. Ott volt az elhunynak családja, köztük sógora Acsay István dr., a budapesti Barcsay utczai állami főgimnázium igazgatója, továbbá a nyitrai 14. honvéd gyalogezredből hat huszár az ezred képviselésében, akik koszorút helyeztek a ravatalba. A többi huszár a beszerelésnél kivont karddal állott a Szent Rókus-kápolnában és ők vitték a koporsót a halottaskocsira. Budapestről is megérkezett húsz honvédkatona, akik engedélyt kaptak a temetésre való elutazáshoz. A váci katonai kórház beteg katonái is részt vettek a temetésen. A szertartást a kápolnában Podhorányi József kanonok, apátplébános végezte díszes papi segédlettel és magasszárnyalású beszédben emlékezett meg a hősi halált halt fiatalember kitűnő katonai erényeiről

²⁷² Pesti Napló, 1915. december (66. évf.) 1915-12-16 / 350. szám

²⁷³ Az Ujság, 1915. december (13. évf.) 1915-12-16 / 349. szám

és emberi kiválóságáról. A tisztelők nagy serege egészen a sírjáig kísérte el a nagyra hivatott hős katonát.”²⁷⁴

1916 májusában megkapta a hadidíszítményes 3. osztályú vaskorona-rendet.²⁷⁵

A felszámolt középvárosi temető 673-as számú sírja volt a Helcz család sírboltja. Itt nyugodott Helcz Ferenc királyi ítélő táblabíró 1847 – 1918; Helcz Ferencné Palkovics Hermin 1848–1922; Helcz Gyula királyi honvéd százados. 1874 – elesett Lublin előtt 1915 és Helcz Ipoly törvényszéki joggyakornok 1876–1904.²⁷⁶

²⁷⁴ Az Ujság, 1915. december (13. évf.) 1915-12-18 / 351. szám

²⁷⁵ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1916 (43. évf.) 1916-05-06 / 54. szám

²⁷⁶ <http://muzeumvac.hu/kozep/PDF/655-720.pdf>

HEYNE TIVADAR

1881–1914

Heyne Tivadar 1881. szeptember 5-én született Eszéken.²⁷⁷ Édesapja Heyne Vilmos nyugalmazott hajóskapitány.²⁷⁸ A gimnáziumi törzskönyv bejegyzése szerint római katolikus vallású. A család Vácott telepedett meg, iskoláit itt járta. 1892-93-as tanévtől az 1896-97-es tanévig az első négy osztályt végezte el, utána nem említik az értesítők. Viszont a Váci Hírlap beszámol róla, hogy a budapesti cs. és kir. gyalogsági hadapródiskola negyedéves növendékei közül augusztus 18-án két váci hadapród növendéket neveztek ki tiszthelyettessé és pedig Varga Lajost a cs. és kir. brünni 49. gyalogezredhez és Heyne Tivadart a cs. és kir. komáromi 12. gyalogezredhez.²⁷⁹

Viszonylag korán, 1902-ben hadnagyi kinevezést kap,²⁸⁰ majd 1909-ben főhadnaggyá léptetik elő.²⁸¹ Életről többet nem tudunk, mert a következő hírek már a haláláról szólnak. Itt azonban ellentmondásba ütközünk. Az első hírek a 19. gyalogezredbeli főhadnagyként említik. Mind a Pesti Napló 1914-11-02/274. száma a 39. oldalon, mind Az Ujság 1914-11-02 /274. száma az 51. oldalon. Váci Hírlap a következő bővebb tájékoztatást adja:

„A 40. számú veszteségi lajstromban olvassuk, hogy Heyne Tivadar cs. és kir. 19. gyalogezredbeli főhadnagy, aki a komáromi ezred znaimi²⁸² zászlóaljánál szolgált, a csatatéren hősi halált halt. Heyne főhadnagy váci fiú volt, atyja hosszú ideig Vác-on lakott, mint nyugalmazott hajóskapitány. Ő maga itt végezte iskoláit s a szép jövőjű katonatiszt ezredének egyik legkiválóbb főhadnagya volt.”

Znaim városában a háború előtt a 7. gyalogdandár állomásozott, abban pedig a 12. gyalogezred két zászlóalja 81. gyalogezred három zászlóalja, 99. gyalogezred.²⁸³ Így a 40. veszteségi lajstrom tévesen adja meg a 19. gyalogezredet.

²⁷⁷ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

²⁷⁸ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

²⁷⁹ Váci Hírlap 1901 (15. évf.) 1901-08-25 / 34. szám 6.

²⁸⁰ Budapesti Közlöny 1902. október (36. évf.) 1902-10-31 / 251. szám 5.

²⁸¹ Budapesti Közlöny 1909. április (43. évf.) 1909-04-30 / 98. szám

²⁸² Znaim város az ugyanilyen nevű morva kaptányság székhelye a Thaya bal partján

²⁸³ https://hu.wikipedia.org/wiki/A_Császári_és_Királyi_Hadsereg_hadosztályai_1914-ben

1914. november 1-től százados. Erről értesülünk a Budapesti Közlöny, 1914. november (48. évfolyam, 255-280. szám) 1914-11-10 /262. számából, ahol 12. gyalogezredbelinek tüntetik fel.

Halálának helyszínét a Váci Hírlap 1915-07-28/57. száma közli: „Heyne Tivadar 12. gye. főhadnagy. (Elesett Kuty mellett okt. 6.)”

A belügyminisztérium 4841/1915 számú rendelettel holtta nyilvánította Heyne Tivadar főhadnagyot 1915. febr. 15-én, elhalálózása helyének a galíciái Katyn települését adva meg.

HIDAS FERENC

1887–1917

1887. október 28-án született Vácott.²⁸⁴ Apja Hidasi Ferenc (1857–1919)²⁸⁵ hentes és kocsmáros, anyja Sulyán Erzsébet.²⁸⁶ A szülők vegyes házasságából (apa római katolikus, anya evangélikus) még két gyermek született, Ilonka (1884. jan. 13–1931),²⁸⁷ akit feleségül vett Szabó Gyula György 1906. június 19-én és Erzsébet (1886–1930), akit feleségül vett Hirleman József.²⁸⁸ Születésekor a Csillag utca 203-ban laktak, de később a Kossuth utca 13-ban. Apja, mint kocsmáros, aktív társadalmi életet élt Vácott. Erről a Váci Hírlap tudósított évről évre. Vác leggazdagabb emberei között is számon tartották. Nagyszülei apai ágon Bruckker Ferenc csizmadia és Kolozsi Erzsébet, anyai ágon Sulyán István vasútőr és Kuszi Zsuzsanna.²⁸⁹

Iskolánk tanulója volt két tanévig, 1902–1904 között a IV. és az V. osztályt végezte nálunk, közepes tanulmányi eredménnyel.

A cs. és kir. 32. gyalogezredben teljesítette katonai szolgálatát 1909-től,²⁹⁰ majd póttartalékos.²⁹¹ A Váci Hírlap 1917-ben arról tudósított, hogy eltűnt.²⁹²

Tragor Ignác nagyon szűkszavú, valószínűleg neki is kevés információ állt rendelkezésére. Ezt írja:

„Hidas Ferenc hentest a bíróság holtta nyilvánította. 30 éves római katolikus vallású volt.”²⁹³

²⁸⁴ Vác-Alsóvárosi plébánia, kereszteltek anyakönyve, 1883-1892 105. lap, 220 bejegyzés

²⁸⁵ Bruckker Ferenc csizmadia és Kolozsi Erzsébet fia

²⁸⁶ Sulyán István vasútőr és Kuszi Zsuzsanna leányát aki evangélikus

²⁸⁷ Vác-Alsóvárosi plébánia, kereszteltek anyakönyve

²⁸⁸ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 234. lap, 26. sorszám

²⁸⁹ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 69. lap

²⁹⁰ Váci Hírlap 1909 (23. évf.) 1909-09-22 / 74. szám

²⁹¹ Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-05-01 / 34. szám

²⁹² Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-07-29 / 30. szám

²⁹³ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 35.

HOCHMAYER BÉLA

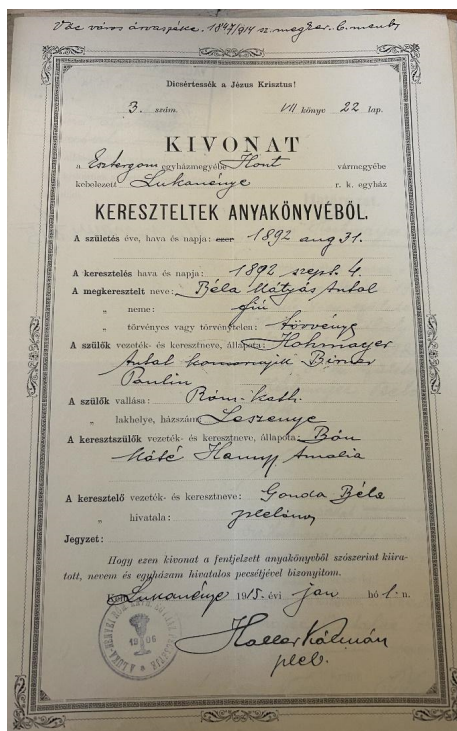
1892–1915

Hochmayer Béla²⁹⁴ római katolikus, Hochmayer Antal²⁹⁵ komornyik és vendéglős, aki a morvaországi Stip városában született és Brimer Paulina, aki trencsényi származású,²⁹⁶ házasságából született fia.²⁹⁷ Testvére Hochmayer Mihály.²⁹⁸ 1892 augusztus 31-én született Hont megyében, Leszenyén. Vácott élve is született egy fiú gyermekük, Antal,²⁹⁹ aki azonban féléves kora előtt meghalt.

Hochmayer Antal sógorával, Bedros Kálmánnal átvette a Pannónia szállodát.³⁰⁰ Később a Nagysörház bérelője³⁰¹ lett.

Ezüstlakodalomról számol be a Váci Hírlap:

„Szép családi ünnepély folyt le szerdán a felsővárosi plébániatemplomban. Hochmayer Antal, a városi Nagysörház vendéglőse és neje járultak az oltár elé, házasságuk negyedszázados évfordulója alkalmából áldásban részesültek. Huszonöt év előtt Gonda Béla kötötte meg a házasságot, most a jubileumon ugyancsak Gonda Béla, ma nagyorosi esperes plébánosa adta az áldást a jubiláns párra.”³⁰²

²⁹⁴ Néhány helyen Hochmajer

²⁹⁵ Komornyik, a váci nagy sörház tulajdonosa, a Váci Hírlapban sokat írtak róla, szinte mindenki ismerte a városban

²⁹⁶ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

²⁹⁷ Vác Város Levéltára, V.94: Vác Város Árvaszékének iratai.

²⁹⁸ Vác-on született 1900/1904. július. 4-én, Vác-on lakott, Eszterházy utca 4, ebben a házban üzemeltette borbély üzletét

²⁹⁹ 1894.11.16-1895.02.10. Vö. Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 76. lap

³⁰⁰ Váci Közlöny 1893 (15. évf.) 1893-08-13/33. szám

³⁰¹ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-05-15 / 39. szám

³⁰² Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-11-03 / 85. szám

Ezek szerint 1887-ben kötöttek házasságot. 1914 novemberében azonban Hochmayer Antal életének 62. évében meghalt.³⁰³ A Nagysörházat a felesége bérelte tovább.

Béla a Katolikus Polgári Leányiskolából került iskolánkba. Ott az elemi tanulmányait végezte 1899–1903 között.³⁰⁴ 1903-ban kezdte meg tanulmányait gimnáziumunkban, nem volt jó tanuló. Második osztályban javítóvizsgázott természetrajz tantárgyból, míg harmadikban német nyelvből. Igaz, könyvtálmalmat kapott sporttevékenységéért.³⁰⁵ 1907. június 3-án kimaradt.³⁰⁶ Az 1907/08-as tanévben megismétli a negyedik osztályt nálunk, majd a következő évben pedig a Pesti Rőser Tanintézetben (felső kereskedelmi iskola) kezdte meg tanulmányait.³⁰⁷

Úgy kerülhettek be a diákok, hogy ha volt egy 4. osztályos bizonyítványuk. Itt a tanulók tanulhattak kereskedelmet, ipart, földműves gyakorlatot, katonákat képeztek és közhivatali altszteket is. A tandíj 300 korona volt egy évre, 10 egyenlő részletben havonta. Az 1908/09-es tanévben Alsó A osztály tagja Hochmayer névvel, míg az 1909/10-es értesítőjében a Középső A osztály tagja Hochmajer névvel. Az 1910/11-es értesítőben azonban nem szerepelt, vélhetően kimaradt.

Kitűnően sportolt, mint gyorsúszó és focista.³⁰⁸ Sok versenyen vett részt mindkét sportágban. Úszásban főként gyermekkorában, később inkább fociban jeleskedett. Csapattársa, Nasinszky Béla és Sztelmach László.³⁰⁹ A Váci Torna Klub szertárosa, a Váci Sportegyesület oszlopos tagja, pénztáros,

³⁰³ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-11-25 / 90. szám

³⁰⁴ Értesítő a Váci Római Katolikus Polgári és Elemi Népiskolákról

³⁰⁵ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1903–1907

³⁰⁶ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1906/07.

³⁰⁷ Pesti Rőser Tanintézet értesítője.

³⁰⁸ Váci Napló

³⁰⁹ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-06-25 / 48. szám

tisztképviselő, szertáros.³¹⁰ Mindezek mellett kiváló zenész is volt, hegedűn játszott. Például a Kereskedő Ifjak Kabaréján és a zártkörű japán esteken is³¹¹ a zenekar tagjaként. Adakozott a Váci Tűzoltó Testületnek,³¹² és ajándékozott is egy kovácsoltvas kávédarálót. 1914. április 4-én önkéntes káptalani számtisztnek állt.

1914 októberében vonult be a háborúba,³¹³ azonban egyetlen nyilvántartásban sem található. Tragor Ignác ad némi támpontot:

„Hochmayer Béla a káptalan gondozása alatt állott kegyes alapítványi pénztár számtisztje volt. Mint a 30. honvédgyalogezred tizedese vonult hadba 1914 októberében. 1915. május 21-én a drohobici ütközetben halt hősi halált”.³¹⁴

A Váci Hírlap röviden közli is aényt:

„Hochmayer Béla 30. h. gye. e. é. ö. tizedes, káptalani számtiszt. (Elesett a Kárpátokban máj. 28.)”³¹⁵

Ezt megcáfolta egy bajtársa:

„Hochmayer Béla kegyesalapítványi tisztről, honvédönkéntesről egyik társa, ki részt vett a csatában, jelentette anyjának, hogy hősi halált halt. Most két helyről is megcáfolják, hogy az ifjú hős katona elesett. Különösen hitelt érdemlő egyik bajtársának kijelentése, hogy ő sebesülten Hochmayer mellett feküdt és látta, hogy az orosz egészségügyi katonák Hochmayert elvitték. Ha nem élt volna, nem veszik ápolásba, így tehát fiatal katonánk orosz fogságban van. Legközelebb a hír küldője Vácra jön, hogy bővebb információkkal szolgáljon. Képzeltető, hogy a mélyen süjtött édesanya mily boldogan fogadja a híradást. Ő hitelesnek látszó önkéntes levelének nem hitt, mert ha az írás szerint a mi katonáink temették volna el fia hült tetemét, úgy apró felszereléseit, óráját hazaküldték volna. És ez eddig nem történt meg.”³¹⁶

Az Alakulattörténet így emlékezik 1915. május 21-re:

„Május 21-ikén Delawa előtt egyesült IV. zászlóalj az ezreddel. Végre hónapok múltán együtt vagyunk. A másik három zászlóalj már hajnalban támadásra indult az ellenség ellen. Szakadozott vonalú előnyomulással közelítjük meg az orosz állásokat. IV. zászlóaljunknak Hrusownál

³¹⁰ Váci Hírlap különböző számai, pl: Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-11-04 / 85. szám

³¹¹ Váci Hírlap, a Rőser Tanintézet keretei között

³¹² Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-02-21 / 15. szám

³¹³ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-21 / 80. szám

³¹⁴ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914-1918-ban*, Vác, 1933, 36.

³¹⁵ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-07-28 / 57. szám

³¹⁶ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-08-01 / 58. szám

megfogyatkozott századai támadásunk elindulása után érkeznek meg s így ők adják a hadosztálytartalmakat. Támadásunk útvonalán végig halottak és jajgatva fetrengő sebesültek között jutunk előre. A rendes megszokott nóta. Bújni, hasalni, kúszni. Egy pár lépést rohanni.

Azután levágódni a földre. A gyalogsági ásó ugyanabban a pillanatban már feltúr a fej elé egy lapátnyi földet. Egy-két gyors ásónyomás s a honvéd már fedve fekszik. Céloz és lő. Inkább csak lő, mint céloz, így erősen lihegve, még fekvő helyzetben és feltámasztott karral se nagyon lehet célozni. Amikor az ellenséges célpont már a célgömbön ül, a fáradt tüdő nehezét zihálva kapkod levegő után s a fegyvergolyó valahová a madarak közé száll. Majd megint felugrani. És kezdeni előlről. Futni, bújni, kúszni és ásni. Az ásó vasa fényes. A Folytonos használat ragyogóra csiszolja. És a széle éles. Nem kell külön kiköszörölni. Akit golyó talál, az jajgat, imádkozik, káromkodik, sír vagy röhög. Vagy hallgat. Hallgat örökre. Micsoda jajtók, üvöltések, sóhajok! Mennyi magyar lélek száll fölöttünk! Még a meleg szívdobbanás bennük lüktet. Már 130-150 lépésnyire közelítettük meg az ellenséget. – Roham!

– Rajta! Rajta! – Utánam! – Előre! Hajrá! Hajrá-á! Gyilkos keresztútban összeomlik a roham. És megint vér, jaj és halál! És ásás! Sietve beásuk magunkat. Kell, mert most az oroszok jönnek ellentámadásra. Sok embert szedtek össze ide az oroszok. Annál nagyobb pusztítást visznek végbe soraikban honvédeink. Egy fiatal honvédünk szélesen vigyorogva szól a mellette fekvő szakasz parancsnokához: – Hadapród úr, nincsen töltényem. Tessék nézni és megfogni a puskám csövét. – És boldog büszkeséggel nyújtja a fegyvert. A cső faburkolata is forró. Egy rövid óra alatt vagy kétszáz töltényt lőtt ki az ellenségre. S most nyugodt lelkiismerettel pihen és vár. Amíg a lőszerpótlás valahogyan kiérkezik hozzánk. A sikeresen visszavert orosz ellentámadás után védő vonalunkat tisztességesen kiépítjük. Rendes állást készítünk belőle. No, nem egészen rendeset, de tűrhető. Még egy sor alacsonyan fekvő drót is kerül eléje. Sok helyen spanyol lovas. Este vonalunk előtt tábori őrsökkel biztosítjuk magunkat. Az oroszoktól járőrök jönnek ki éjszaka. Egyik ilyen muszka járőr megtámadja 2. századunk őrsét. Steinfeld Nándor önkéntes szakaszvezető pár honvédjével elkeseredett tűzharccal visszaveri őket.”³¹⁷

³¹⁷ Paulovits Sándor: *Harmincas honvédek élete a halálmezőkön*, Kecskemét, 1939 119.

HORNUNG GYULA

1889–1914

Hornung Gyula 1889. március 1-jén született Vácott³¹⁸ második gyermekként, Béla nevű bátyja után.³¹⁹ Ő örökölte apjuk kávéházát.³²⁰

Apja Morvaországból³²¹ került Vácra, Hornung Albert³²² vendéglőt (Kissörház) majd kávéházat³²³ (Műcsarnok-kávéház) üzemeltetett, a városban tisztelet övezte a nevét. Anyja váci származású, Scheffer Anna.³²⁴ Szülei 1883. szeptember 1-jén házasodtak össze.³²⁵

Gyula 1898–1905 között járt a váci Piarista Gimnáziumba. Hornung jó tanuló, aki a Gyakorló Iskola által szervezett szavalóversenyeken II. helyezéseket ért el.³²⁶ Az iskolai tornacsapat tagja.³²⁷ Fiatal éveiben zeneiskolába is járt, ahol hegedülni tanult.³²⁸ VIII. osztályban kimaradt.³²⁹ A kecskeméti Piarista Gimnáziumban, mint magántanuló teljesítette a VIII. osztályt 1907-ben.³³⁰ Az egyetemen jogot tanult.³³¹ Majd a Magyar Jelzalog és Hitelbankban dolgozott.

³¹⁸ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve 1877–1891, 323. lap, 39. sorszám

³¹⁹ Hornung Béla (1887) házasságot kötött 1912. dec. 1-én Rákosligeten Török Sárival; Nevét Hargitaira változtatta 1934-ben 268007/1934 engedély alapján: Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve 1873–1912, 289. lap, 210. sorszám

³²⁰ Horváth Ferenc: Vác Történelmi Tár I. 550.

³²¹ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-12-06 / 95. szám

³²² Hornung Albert (1861–1911), Hornung Konrád cipész és Brauner Jozefa fia: Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve 1873–1912, 71. lap, 29. sorszám

³²³ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-12-06 / 95. szám

³²⁴ Scheffer Anna (1861–1903), Scheffer József csizmadia és Péter Rozália leánya Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve 1873–1912, 71. lap, 29. sorszám

³²⁵ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve 1873–1912, 71. lap, 29. sorszám

³²⁶ Magyar Kegyesztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1903, 1904

³²⁷ Magyar Kegyesztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1904, 96.

³²⁸ Váci Hírlap 1901 (15. évf.) 1901-06-30 / 26. szám 4.

³²⁹ Magyar Kegyesztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1905

³³⁰ Kecskeméti Piarista Gimnázium értesítője 1907

³³¹ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1906–1907, 136.

Aktív sportember volt, akinek 1905-ben szerepel először a neve az újságokban úszóversenyen való eredményessége miatt.³³² Ebben az évben már szerepelt a Nemzeti Sport magazinban.³³³ Ilyenkor úszásban jeleskedett. A VSE (Váci Sport Egyesület) színeiben indult úszóversenyeken. 3 verseny kapcsán szerepelt a neve az újságokban, mindhárman szép eredményeket ért el és tehetsége kitüntette a 16 éves fiataalt. 1906-ban a BEAC (Budapesti Egyetemi Atlétikai Club) színeiben is indult, ami Eötvös Loránd Tudományegyetem sportegyesülete, viszont a VSE tagjaként is szerepelt versenyeken.³³⁴ Az úszás mellett az evezős sporteseményeken is részt vett, bár ekkor itt még nem ért el átütő sikert, az úszás volt a fő versenyszáma.

1906-ban Hornung berobbant a sportvilágban, és rengeteg újság tudósított a versenyeiről. 1907-ben az MTK-ba (Magyar Testgyakorlók Köre) igazolt, ahol már nemzetközi versenyeken is részt vett.³³⁵ Bécsben versenyt nyert, de elvették a győzelmét és kizárták.³³⁶ MTK-ban való kiváló versenyei mellett hozzájárult, hogy a váci evezősök versenyt nyerjenek.³³⁷ Ezen a versenyen az evezős csapat tagja volt Bárdos Ernő,³³⁸ szintén hősi halált halt piarista öregdiák is. Hornung sokszínűségét bizonyítja, hogy kerékpáros versenyen is részt vett, ahol helyezést ő maga nem ért el, viszont a bátyja igen.³³⁹ Főiskolai gyorsúszóbajnokságot is nyert. Hornung kitartását és küzdő szellemét bizonyítja, hogy ő szállt legtöbbször vízre csónakjával a váci evezősök közül 1907-ben.³⁴⁰

1908 júniusában főiskolai úszási rekordot döntött 100 yardon.³⁴¹ 1908-ban sajnos nem jutott ki a londoni olimpiára, rengeteg kiváló magyar úszó volt ekkor³⁴² és a fiatal Hornung (19 éves) elizgulta a kvalifikációs magyar

³³² Pesti Hírlap 1905. augusztus (27. évf.) 1905-08-14 / 224. szám

³³³ Nemzeti Sport, 1905. január-december (3. évf.) 1905-08-20 / 34. szám

³³⁴ Az Ujság, 1906. szeptember (4. évf.) 1906-09-25 / 263. szám

³³⁵ Budapesti Hírlap 1907. november (27. évf.) 1907-11-16 / 272. szám

³³⁶ Az Ujság, 1907. november (5. évf.) 1907-11-19 / 274. szám

³³⁷ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-06-12 / 47. szám

³³⁸ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-06-09 / 46. szám

³³⁹ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-08-28 / 68. szám

³⁴⁰ Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-02-12 / 13. szám

³⁴¹ Az Ujság, 1908. június (6. évf.) 1908-06-04 / 134. szám

³⁴² Pesti Napló, 1908. június (59. évf.) 1908-06-26 / 153. szám

versenyt.³⁴³ Júliusban az összeszokott váci evezős csapattal nyert hazai pályán egy országos versenyt.³⁴⁴ Július végén több kisebb versenyt nyert, mert a nála erősebbek az olimpián voltak.³⁴⁵ Augusztus elején Bécsben a győztes magyar váltó csapat tagja. Abbáziában is nyert egy nemzetközi versenyt.³⁴⁶ Főiskolai címét megvédte.³⁴⁷ 1908-ban negyed mérföldön főiskolás magyar csúcstot ért el 6 perc 8 másodperces idővel.³⁴⁸ 1908-ban Magdeburgban nyert úszóversenyt.³⁴⁹ Magdeburg város nagydíját az MTK nyerte.³⁵⁰ Hornung 1908-ban a 10. legeredményesebb magyar úszó volt belföldön, viszont külföldön a 2. legeredményesebb magyar volt!³⁵¹ Egyedül Halmay Zoltán előzte meg, aki már életében legendának, sztárnak, „örökös bajnoknak” számított.

1909-ben az MTK úszószakosztályának titkárává választották.³⁵² Tatán az MTK csapatával nyert országos váltó versenyt júliusban.³⁵³ Karrierje talán legnagyobb sikerét a cseh országos bajnoki cím jelentette.³⁵⁴ 1909.

³⁴³ Pesti Hírlap 1908. június (30. évf.) 1908-06-26 / 153. szám

³⁴⁴ Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-07-15 / 54. szám

³⁴⁵ Budapesti Hírlap 1908. július (28. évf.) 1908-07-28 / 180. szám

³⁴⁶ Az Ujság, 1908. szeptember/1 (6. évf.) 1908-09-09 / 216. szám

³⁴⁷ Sport-Világ, 1908. január-december (15. évf.) 1908-09-13 / 37. szám

³⁴⁸ Pesti Napló, 1908. szeptember (59. évf.) 1908-09-27 / 232. szám

³⁴⁹ Az Ujság, 1908. október/1 (6. évf.) 1908-10-06 / 239. szám

³⁵⁰ Pesti Hírlap 1908. október (30. évf.) 1908-10-06 / 239. szám

³⁵¹ Nemzeti Sport, 1909. január-június (7. évf.) 1909-01-02 / 1. szám

³⁵² Pesti Hírlap 1909. június (31. évf.) 1909-06-24 / 148. szám

³⁵³ Nemzeti Sport, 1909. júl.-dec. (7. évf.) 1909-07-17 / 29. szám

³⁵⁴ Nemzeti Sport, 1909. júl.-dec. (7. évf.) 1909-08-07 / 32. szám

augusztus 1-jén³⁵⁵ nyerte meg magabiztosan a Maffersdorfi versenyt és ezzel együtt a cseh bajnoki címet. A külföldi verseny után pár nappal belföldön, a mátyásföldi versenyen állhatott több számba a dobogó legfelső fokára.³⁵⁶ BAK (Budapesti Atlétikai Klub) versenyt is nyert.³⁵⁷ Augusztus 20-án Miskolcon nyert ünnepélyes versenyt.³⁵⁸ Magdeburgban 1909-ben is váltóban első helyezést ért el,³⁵⁹ címet védtek a magyarok. Berlinben oldalúszásban diadalmaskodott.³⁶⁰ A 4 napos berlini versenyeken szép eredményeket értek el a magyarok.³⁶¹ Bécsben is sokszor felállhatott a dobogó tetejére.³⁶² Az év végén is Berlinbe, majd Magdeburgba utazott az úszó válogatottal.³⁶³ Az 1909-es év Hornung Gyula legjobb szezonja volt, az éremtáblázatban ő szerepelt a legjobban a magyar úszók közül!³⁶⁴

1910-es évet külföldön kezdte.³⁶⁵ Sportszeretét és sokoldalúságát az is bizonyítja, hogy vízilabda mérkőzésen is bíraskodott.³⁶⁶ 1910 júniusában a budapesti nagy regattán diadalmaskodott a váci evezősök hajója, Hornung ismét a csapat fontos tagja volt.³⁶⁷ Szegeden országos versenyt nyertek, Hornung volt a hajó kormányosa.³⁶⁸ Júliusban ismét medencébe ugrott, és dobogón végzett.³⁶⁹ Hazai pályán, Vácott, nyílt vízén, a Dunában úszva is első helyezést ért el,³⁷⁰ a verseny szervezésében is szerepet vállalt, ami kifogástalan volt. Augusztus 20-án Budapesten nyert úszóversenyt.³⁷¹ Az év vége felé az úszószövetség a versenyzési jogát felfüggesztette egy bizonyos Toldi-ügy miatt, sajnos erről az esetről részletesebb leírást nem találtam.³⁷²

1911-ben már kevesebb forrást találtam az előző évekhez képest. Ennek oka lehet az 1 éves önkéntes katonai szolgálata. Erről annyit tudunk, hogy október 1-én fejezte be, a cs. és kir. vadászkornál, letett egy tiszti vizsgát, őrmesteri rangot kapott.³⁷³ Novemberben le akarta igazolni a Pannónia

³⁵⁵ Nemzeti Sport, 1909. júl.-dec. (7. évf.) 1909-07-17 / 29. szám

³⁵⁶ Budapesti Hírlap 1909. augusztus (29. évf.) 1909-08-08 / 187. szám

³⁵⁷ Az Ujság, 1909. augusztus/2 (7. évf.) 1909-08-17 / 194. szám

³⁵⁸ Budapesti Hírlap 1909. augusztus (29. évf.) 1909-08-22 / 198. szám

³⁵⁹ Magyarország, 1909. október (16. évf.) 1909-10-05 / 235. szám

³⁶⁰ Az Ujság, 1909. október/1 (7. évf.) 1909-10-08 / 238. szám

³⁶¹ Nemzeti Sport, 1909. júl.-dec. (7. évf.) 1909-10-16 / 42. szám

³⁶² https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiHirlap_1909_121/?pg=342&layout=s

³⁶³ https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiHirlap_1909_122/?pg=393&layout=s

³⁶⁴ Nemzeti Sport, 1910. január-június (8. évf.) 1910-03-26 / 13. szám

³⁶⁵ Budapesti Hírlap 1910. január (30. évf.) 1910-01-01 / 1. szám

³⁶⁶ https://adt.arcanum.com/hu/view/NemzetiSport_1910_1/?query=%22hornung+gyula%22&pg=285&layout=s

³⁶⁷ Budapesti Hírlap 1910. június (30. évf.) 1910-06-14 / 140. szám

³⁶⁸ Délmagyarország, 1910. június (1. évf.) 1910-06-30 / 33. szám

³⁶⁹ Az Ujság, 1910. július/2 (8. évf.) 1910-07-17 / 169. szám

³⁷⁰ Pesti Hírlap 1910. július (32. évf.) 1910-07-27 / 178. szám

³⁷¹ Budapesti Hírlap 1910. augusztus (30. évf.) 1910-08-30 / 205. szám

³⁷² Sport-Világ, 1910. január-december (17. évf.) 1910-11-28 / 61. szám

³⁷³ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-10-08 / 78. szám

evezős egyeslet, de ő elutasította az ajánlatot.³⁷⁴ Egyre több átigazolási hír terjengett, a közelgő stockholmi olimpia miatt minden evezős klub erősíteni akart.³⁷⁵ Hornung szerepelni akart az olimpián a magyar úszóváltóban.³⁷⁶

1912-től a Dunai Evezős Egyesületben kezdett evezni. (más forrásokban Budapesti Evezősegyeslet, ez az egyesület lényegében az MTK evezős szakosztálya volt)³⁷⁷ A váci evezősöknek nem tetszhetett a távozása, mert óvást emeltek ellene a budapesti nagy regattán.³⁷⁸ Hornung részt vett az egyesülete fiataljainak edzésében.³⁷⁹ Októberben megnyerte az egyesülete házi-versenyét.³⁸⁰ 1913-ban is indult a budapesti nagy regattán.³⁸¹ Egyéniben 2. lett.³⁸² Párosban 1.³⁸³ helyezést ért el.³⁸⁴ Esztergomban megnyerte a hercegprímás díját.³⁸⁵ Csernoch János hercegprímás személyesen gratulált Hornung Gyulának, hogy megnyerte az általa felajánlott díjat.³⁸⁶ 1913. június 30-án Prágában neveztek be nemzetközi versenyre.³⁸⁷ Hatalmas győzelmet ért el egyéniben, és párosban is diadalt aratott.³⁸⁸ Győzelmeit Vácon ünnepelte.³⁸⁹ Lundenburbán szintén két győzelmet aratott.³⁹⁰ Hornung nagyon jó formában volt 1913 nyarán. A magyar válogatott 8-as tagja lett.³⁹¹ A magyar nyolcas³⁹² indult a gandí (Gent) evezős Európa bajnokságon.³⁹³ Sajnos a magyar csapat a döntőbe se tudott bejutni.³⁹⁴ 1913-ban megnyerte a Duna EE túra díját.³⁹⁵

³⁷⁴ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-11-26 / 92. szám

³⁷⁵ Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-01-24 / 7. szám

³⁷⁶ Sport-Világ, 1912. január-december (19. évf.) 1912-02-19 / 7. szám

³⁷⁷ <https://www.mtkcsalad.hu/hornung-gyula/>

³⁷⁸ Az Ujság, 1912. május (10. évf.) 1912-05-25 / 124. szám

³⁷⁹ Pesti Hírlap 1912. augusztus (34. évf.) 1912-08-09 / 188. szám

³⁸⁰ Az Ujság, 1912. október/1 (10. évf.) 1912-10-01 / 232. szám

³⁸¹ Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-05-25 / 39. szám

³⁸² Pesti Hírlap 1913. június (35. évf.) 1913-06-08 / 135. szám

³⁸³ Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-06-11 / 44. szám

³⁸⁴ Sporthírlap, 1913. január-június (4. évf.) 1913-06-09 / 23. szám

³⁸⁵ Esztergom és Vidéke, 1913 (35. évf.) 1913-06-19 / 48. szám

³⁸⁶ Budapesti Hírlap 1913. június (33. évf.) 1913-06-24 / 148. szám

³⁸⁷ Az Ujság, 1913. június/2 (11. évf.) 1913-06-21 / 147. szám

³⁸⁸ Pesti Hírlap 1913. július (35. évf.) 1913-07-01 / 154. szám

³⁸⁹ Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-07-02 / 50. szám

³⁹⁰ Budapesti Hírlap 1913. július (33. évf.) 1913-07-08 / 160. szám

³⁹¹ Délmagyarország, 1913. július (2. évf.) 1913-07-25 / 172. szám

³⁹² Az Érdekes Ujság, 1913. augusztus-december (1. évf.) 1913-08-17 / 22. szám

³⁹³ Budapesti Hírlap 1913. aug. (33. évf.) 1913-08-24 / 200. szám

³⁹⁴ Budapesti Hírlap 1913. aug. (33. évf.) 1913-08-26 / 201. szám

³⁹⁵ Az Est, 1914. március (5. évf.) 1914-03-28 / 75. szám

1914-ben megnyerte a bécsi regattát egyéniben³⁹⁶ és párosban is.³⁹⁷ Budapesten is diadalmaskodott³⁹⁸ egyedül és párosban is.³⁹⁹ 1914-ben magyar evezős bajnoka lett dublóban Erdélyi Jenő társával.⁴⁰⁰

Hornung Gyula az Első világháborúban a cs. és kir. 68. gyalogezredben, mint hadapród szolgált, zászlós rangban.⁴⁰¹ A szerbiai harcok elejéről az ezred album a következő híradást adja:

„A szerbek erősítést kapnak, szétszórt csapataikat rendezik és a következő napokon kemény ellenállást fejtenek ki Metkovic előtt. A heves tüzelés ellenére is egyre közelebb visszük támadásunkat az ellenséghez, már csak száz lépésnyire vagyunk árkaiktól, mikor a ravasz szerbek cselhez folyamodnak: fehér kendőkkel integetve zúrzavaros, érthetetlen ordítózásokkal kiugranak árkaikból és a mi tűzvonalkunk felé rohannak, azt a hitet keltve bennünk, hogy meg akarják adni magukat. Azonban fegyverüket és kézi gránátjukat hátuk mögött kezükben szorongatják. Rájuk kiabálunk, hogy tegyék le a fegyvert, de ránk se hederítenek. És így jutnak el sűrű sorokban körülbelül nyolcvan-száz lépésnyire vonalunkhoz, mikor aztán Szivássi őrmester gépfegyverével gyilkos tüzet bocsájt rájuk. Ez mindegy jeladás az egész vonalnak, mely pokoli tüzet szór a ravasz ellenségre. Futott már, aki tudott, vissza a lövészárokb. Legtöbbje azonban holtan, vagy súlyos sebbel ott feküdt közvetlenül vonalunk előtt. – Erre általános és kölcsönös tűzharc keletkezett, mely nyolc nap, nyolc éjjel szakadatlanul tartott. Az ellenségnek súlyos veszteségeket okoztunk, de sok derék hatvannyolcas is áldozta itt életét a hazának.”⁴⁰²

Elterjedt halálhírét maga cáfolta meg egyszer augusztusban.⁴⁰³ 1914. szeptember 23-án sajnos tényleg elesett Újvidéken.⁴⁰⁴ A Váci Hírlap halálának körülményeiről így számol be:

„Az újvidéki temetőben alusza örök álmát hősrünk. Sírján a föld megszikkadt s csak most jött értesítés halála körülményeiről. Az újvidéki katonai kórház a következő hivatalos értesítést küldte:

Hornung Gyula, a cs. és kir. 68-ik gyalogezred tartalékos zászlósa haláláról van szerencsénk a következőket közölni:

³⁹⁶ Budapesti Hírlap 1914. június(34. évf.) 1914-06-07 / 132. szám

³⁹⁷ Budapesti Hírlap 1914. június(34. évf.) 1914-06-09 / 133. szám

³⁹⁸ Budapesti Hírlap 1914. június(34. évf.) 1914-06-14 / 138. szám

³⁹⁹ Budapesti Hírlap 1914. június(34. évf.) 1914-06-16 / 139. szám

⁴⁰⁰ Budapesti Hírlap 1914. június(34. évf.) 1914-06-21 / 144. szám

⁴⁰¹ A 68-as Jász-Kun Gyalogezred Háborús Albuma 232.

⁴⁰² Reschner Róbert – Sebestyén József (szerk.): A 68-as Jász-kun gyalogezred háborús albuma (1917) 25.

⁴⁰³ Sporthírlap, 1914. júl.-dec. (5. évf.) 1914-08-31 / 35. szám

⁴⁰⁴ https://library.hungaricana.hu/hu/view/VaciHirlap_1914/?pg=318&layout=s

Nevezett zászlós úr folyó évi szeptember 21-én mellett srappnel lövés következtében a bal alsó lábszáron sebesült meg és csonttörést szenvedett. Szeptember 22-én reggel három órakor Újvidékre hoztuk, ahol a polgári kórházban szeptember 23-nak délelőtt tíz órájától kezdve ápolás alatt állott. Betegségének lefolyása a következő volt: A srappnel lövéstől vas- darabkák és piszok hatolt a sebbe, minek következtében gyors lefolyású vérmérgezést kapott. Műtét nála ki volt zárva. A halál vérmérgezés (sepsis gravos) következtében állott be. Nevezett folyó évi szeptember 23- án délután két órakor halt meg.

Dr. Brenner s. k. főorvos

Még egy értesülésünk van Hornung Gyuláról. Fényes László, a nagy-hírű újságíró a múlt hetekben végigjárta a déli harcmező kórházait. Budapestre visszatérve felkereste az atlétikai klub belvárosi társaságát és ezeket mondotta:

– Bizonyára érdekelni fogja az urakat Hornung Gyula halálának körülményei. Az újvidéki kórházban találtam rá, de beszélni vele már nem tudtam, szegény már agonizált. ‘Az orvosokkal beszéltem sebesüléséről. Kijelentették, hogy az a seb, amit srappnel ütött a lábán, száz közül kilencvenkilenc esetben gyógyul. Az egy percent: Hornung Gyula. A bátor katona ugyanis talán nem is tudott róla, hogy rendkívül előrehaladott cukorbetegsége volt. Ez pedig kizárja a lehetőségét, hogy műtét útján segítsenek rajta. A szegény fiú cukorbetegsége miatt nem gyógyulhatott meg. Egy hősünkkel kevesebb...”⁴⁰⁵

Temetésén menyasszonya jelen volt.⁴⁰⁶ Végrendeletében a keresztlányán kívül egy hölgyet említ, aki lehetett a menyasszonya: Korányi Glatz Margit. Hornungot Magyarország népe megsiratta, rengetegen gyászolták a magyar sport csillagát.⁴⁰⁷ A veszteséglistán is szerepel.⁴⁰⁸

1920 és 1939 között evezős emlékversenyt rendeztek tiszteletére. Nevét a magyar sport nagyjai között kéne emlegetni! Vácott keveset lehet hallani a kiváló sportemberről! Kivétel egy 2022-es cikk,⁴⁰⁹ de ezen kívül nagyobb tiszteletet érdemelne az emléke.

⁴⁰⁵ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-07 / 76. szám 1.

⁴⁰⁶ Sporthirlap, 1914. júl.-dec. (5. évf.) 1914-10-05 / 40. szám

⁴⁰⁷ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-04 / 75. szám

⁴⁰⁸ Hírek a sebesültekről és betegekről, 1914. november-december (96-120. szám) 1914-11-29 / 109. szám

⁴⁰⁹ Váci Napló, 2022 (31. évf.) 2022-09-02 / 35. szám

HORVÁTH BÉLA

1895–1916

Született 1895. november 10-én Vácott, édesapja Horváth Imre vendéglős, aki Nagyatádról származik és édesanyja Schiffner Mária váci születésű vendéglős. Keresztszülei Scheffner Anna és Hornung Albert vendéglős. A felsővárosi plébánián keresztelték 1895. november 12-én. Családja római katolikus volt, a Széchenyi utca 17. szám alatt laktak.⁴¹⁰ Nővére Mária Anna.⁴¹¹

Amíg az édesapa élt, a család jómódúnak számított. Erre utal a Váci Hírlapban megjelent hír, miszerint:

„Horváth Imre vasút melletti szorgalmas és ügyes vendéglősünk a hét folyamán megvásárolta Fleischmann Miksa vendéglősnek főutcai házat.”⁴¹²

A vendéglő neve Zöldkoszorú.⁴¹³

Tanulmányait a Piarista Gimnáziumban 1906 szeptemberében kezdte az I.A osztályban, melynek osztályfőnöke Agárdi László piarista paptanár. Az 1907/08-as tanévben kimaradt. Az évfolyamot 1909/10-es tanévben ismétli meg. A következő tanévben Gombos Antal tanár úr adományából könyvjuttatást kap, tanulmányi eredménye javulást mutat. Ezért is érdekes, hogy a következő tanévben újra kimarad és így a gimnáziumot befejezi az 1911/12-es tanévben.⁴¹⁴ Gyámként a törzskönyvben Özvegy Horvát Imréné szerepel.⁴¹⁵ Ebben az évben halt meg az édesapja?

A gimnázium elhagyása után géplakatos lett. Erről Tragor Ignác számolt be.⁴¹⁶ A cs. és kir. nagytétényi 26. vadászászlóalj katonája, amely 1915. április 24-e és 26-a között alakul újra Boszniában. A zászlóalj 1915-ben az olasz harctéren harcolt, de még ugyanazon év szeptemberében Dél-Magyarországra szállítják őket, hogy felkészüljenek Szerbia elleni második hadjáratra. 1916 szeptemberében Bukovinába szállítják a zászlóaljat, Kirlibaba környékén a Dadul nevű magaslát megvédésének megbízásával.⁴¹⁷ Ezen idő

⁴¹⁰ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 1892–1904, 105. lap, 179. sor-szám

⁴¹¹ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 1892–1904, 74. lap, 150 sor-szám – Mária Anna: 1894.09.07

⁴¹² Váci Hírlap 1895 (9. évf.) 1895-01-13 / 2. szám;

⁴¹³ Váci Hírlap 1899 (13. évf.) 1899-02-19 / 8. szám

⁴¹⁴ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője.

⁴¹⁵ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1911/12.

⁴¹⁶ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 37.

⁴¹⁷ Németh Lajos: *Aranylapok az egykori magyar táborivadászászlóaljak történetéből*, Budapest 1940, 40–46.

tájt esett el Horváth Béla is Borsán, a mai Románia területén, nem messze Kirlibabától 1916. november 4-én. Erről a Váci Hírlap így számol be:

„A tábori lelkész hivatalos értesítése szerint Horváth Béla 21 éves, nőtlen, r. kat. vallású géplakatos, cs. és kir. 26-os nőtlen vadász, özv. Horváth Imréné volt vendéglősné fia múlt év november 4-én a kárpáti harcokban, Borsán hősi halált halt.”⁴¹⁸

A cs. és kir. 26. tábori vadászszázlój egy törzsőrmestere, három alvadásza (tizedese) és hat vadásza 1916 áprilisában, valószínűleg Mezzolombardóban⁴¹⁹

⁴¹⁸ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-02-04 / 5. szám

⁴¹⁹ <https://www.facebook.com/NagyHaboruBlog/photos/a.13382389993042/7329485247093502/?type=3>

HORVÁTH GYULA

1899–1918

Horváth Gyula római katolikusként született Budapesten, 1899. nov. 5-én. Édesapja Horváth István nyugalmazott MÁV portás.⁴²⁰

1911-12-es tanévben kezdte meg tanulmányait iskolánkban, az I.B osztályban. Ide a VIII. kerületi Damjanich utcai polgári iskolából érkezett. Tanulmányait kitűnő és jeles eredményekkel teljesítette. Az 1917-18. iskolai évben, október 15-én, mint VII. osztályos tanulót besorozták. Az addigi előmenetele alapján kapott osztálybizonyítványt. Majd április 1-28-a között azok részére tanfolyamot szerveztek, ami után április 30-án érettségi vizsgát tett.⁴²¹ Tragor Ignác:

„Horváth Gyula tanuló Horváth Gyula Máv tisztviselő fia, elemi és középiskoláit Vácon járta. Az érettségi letétele után a 112. gyalogezred önkéntese lett. Katonai kiképzetésének befejezésével az olasz harctérre vitték és ott 1918-ban eltűnt. Róm. kat. vallású volt.”

⁴²⁰ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁴²¹ Katolikus gimnázium, Vác, 1917

KÁRÁSZ GYULA

1888–1916?

Kárász Gyula 1888. november 22-én született Vaja⁴²² községben. Apja Kárász János földbirtokos Csiczében (Ung megye).⁴²³

Ungvári kir. kath. főgimnázium IV. osztályából érkezett iskolánkba az 1902-03-as tanévben. Elégtelen osztályzatot kapott történelemből és görög nyelvből, így az 1903-04-es tanévben megismételte az V. osztályt.⁴²⁴ Az 1903/04-es tanévet a pápai Evangélikus Főgimnázium VI. évfolyamán töltötte. Az iskola értesítője komáromi lakosként tartotta számon. Itt se jobb a tanulmányi eredménye gyenge közepesnél. A következő évet is Pápán töltötte, de megélénkült a közösségi aktivitása, mert március 15-i ünnepségen szerepelt, színdarabban játszott, főiskolai (az iskola neve után nevezik így) énekkar tagja volt, illetve az iskolai zenekarban első hegedűs.⁴²⁵ 1906/07-es tanév újra Vácott találja, mint VIII. osztályos tanulót, akit szabadkézi rajzból kiemelt az értesítő. Gyámnak azonban Kovács József van feltüntetve.⁴²⁶ Az önképzőkör szavalóversenyét megnyerte, aktív diákélet élt. A március 15-i műsorban szavalta A vén cigány melodráját, zongorakísérettel;⁴²⁷ júniusban diákhangversenyen szerepelt.⁴²⁸ 1907 tavaszán leérettségizett.

Innentől kezdve a háborúig sorsa előttünk nem ismert. Feltételezhetően Győrben tanítói végzettséget szerzett,⁴²⁹ megnősült és a fővárosba került.

Katonai nyilvántartás alapján a következő információk állnak rendelkezésre róla: a cs. és kir. Péter Ferdinánd főherceg nevét viselő 66. számú gyalogezred 14. kopániájában, egyévi önkéntes címzetes tizedes, aki orosz hadifogságba esett. Hadifogságban pedig hősi halált halt Linie Kasan-Jekaterinburgban.⁴³⁰

1914 augusztusában eshetett fogságba. Erre utal a Pesti Naplóban megjelent hirdetés:

⁴²² Vaja Község Ung vármegyében

⁴²³ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

⁴²⁴ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek.

⁴²⁵ Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának értesítője 1904/05.

⁴²⁶ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1906-07.

⁴²⁷ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-03-13 / 21. szám

⁴²⁸ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-05-12 / 38. szám

⁴²⁹ Értesítő A Győri Kir. Kath. Tanítóképző-Intézetéről 1907/08, 47-48.

⁴³⁰ <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/a-magyar-katona-aldozatval-lalasa-a-nagy-haboruban/adatlap/E6A7867BC040B52D8E9B58DEAB523A39>

„Kárász Gyula a 66. gyalogezred 14. századának vitéze, augusztus vége óta magáról semmi hírt nem ad. Értesítést kér felesége Kárász Gyuláné, Budapest, Damjanich utca 28/a.”⁴³¹

1917-re már a család is ismerte az elhalás tényét. Erre utal egy idézés mely a Budapesti Közlönyben jelent meg:

„1794 IDÉZÉS: 1–16652/6. 1916. A kassai kir. járásbíróság közhírré teszi, hogy a Pesti magyar kereskedelmi bank bej. cég felperesnek, özv. Prisztás Béláné szül. Kárász Margit és tsai alperesek ellen 420 kor. és jár. iránt indított perében a per felvételére és érdemle-

ges tárgyalására határnapot tűzött és felhívja a feleket, hogy 1917. évi április hó 23-ik napján d. e. 9 órakor hivatalos helyiségében (Salétrom utca 3. sz. 5. ajtósz. alatt) jelenjenek meg, egyszersmind pedig a hősi halált halt Kárász Gyula netán létező ismertlen örökösei alperesek részére ügygondnokul dr. Urbán Pál ügyvédet nevezte ki. A bíróság felhívja az ismeretlen tartózkodású alpereseket, hogy a fent megjelölt határnapon és órában személyesen vagy képviselőre jogosult és igazolt meghatalmazott által jelenjenek meg, mert ellenkező esetben az ügygondnok fog helyettük eljárni. Kassa, 1917. évi február hó 14. napján. A kassai kir. járásbíróság.”⁴³²

⁴³¹ Pesti Napló, 1914. november (65. évf.) 1914-11-11 / 283. szám

⁴³² Budapesti Közlöny 1917. február (51. évf.) 1917-02-25 / 46. szám

KOCH IMRE

1888–1917

Koch Imre János Henrik 1888. augusztus 3-án született Budapesten. Édesapja Koch Henrik MÁV főellenőr, édesanyja Peikert Antónia.⁴³³ Testvérei Aurél, aki 1890. december 17-én született Budapesten és Elemér, aki 1892. július 7-én született Budapesten.⁴³⁴ Mindkét testvér szintén piarista diák volt. A család a Rózsa utca 6. szám alatt lakott. Édesapja 75 éves korában 1918. április 25-én, míg édesanyja 1947. október 30-án 88 éves korában hunyt el.⁴³⁵ (15 év korkülönbség van a két szülő között.)

1898/99-es tanévben kezdte gimnáziumi tanulmányait iskolánkban, Agárdy Lajos piarista paptanár osztályában. Összeségében iskolai előmenetele összetett, mert ismétlés és bukások mellett több iskolában is megfordult. A II. osztály alatt kimaradt, de a Felsőölvői Evangélikus Gimnáziumban befejezhette a tanévet, mert évfolyamvesztés nélkül látjuk az ottani értesítőkből a következő két évben.⁴³⁶ 1902/03-as tanévben a negyedik osztályt megismétli iskolánkban Krummerburger Emil paptanár osztályában. A következő tanévet Hadapródiskolában töltötte Budapesten, majd 1904/05-ös tanévben megint iskolánk tanulója, Schüssler Albert paptanár osztályában. Igaz, itt pótvizsgáznia kellett latin nyelvből.⁴³⁷ 1907–1910 között a Wágner Manó Magángimnázium magántanulója, majd a VIII. osztályban rendes tanulója. Itt is érettségizett 1910-ben.⁴³⁸ Gépészmérnöki végzettséget szerzett, mert a Váci Hírlap halálakor így említi.⁴³⁹

Váci Hírlap 1913-ban házasságkötéséről számol be: „Még a nyáron ment ki külföldre (Szászország – szerk.) Koch H. Imre és Mitweidában kapott, mint rajzoló alkalmazást. A messze vidékre követte őt a menyasszonya is, zempléni Szabó Márta, néhai Szabó László miniszteri osztálytanácsos leánya. A fiatalokról most jött hír: Koch múlt héten a mitweidai polgári hatóság előtt házasságot kötött ifjú menyasszonyával.”⁴⁴⁰

Két gyermekük született: Tasziló (1916. október 31-én), és Stella.⁴⁴¹

⁴³³ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek. Váci Evangélikus Egyházközség, Konfirmáció anyakönyvi bejegyzése (Detre János lelkész közlése).

⁴³⁴ Váci Evangélikus Egyházközség Konfirmáció anyakönyvi bejegyzése (Detre János lelkész közl.).

⁴³⁵ Váci Evangélikus Egyházközség, Halottak anyakönyve (Detre János lelkész közl.)

⁴³⁶ Felsőölvői Evangélikus Gimnázium értesítője 1901–1902

⁴³⁷ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek 1904/05

⁴³⁸ Wágner Manó Magángimnázium értesítője 1907–10

⁴³⁹ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-12-25 / 51. szám

⁴⁴⁰ Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-10-15 / 79. szám

⁴⁴¹ Váci Hírlap 1935 (49. évf.) 1935-07-31 / 59. szám

Mint önkéntes, 1913 októberében őrmesteri vizsgát tett. A háború alatt a m. kir. 1. honvédszázalakezredben szolgált, ezen belül pedig II. pótszászlóalj hadapródjelölt őrmestere.⁴⁴² Majd Zubovics Fedor bombavető csapatánál teljesített szolgálatot, mint zászlós majd, mint hadnagy. Az olasz harctéren fejlődéstől megsebesülve, 1917. november 20-án az insbrucki kórházban hősi halált halt.⁴⁴³ Az ellenség előtt tanúsított bátor magatartásáért a hadseregparancsnokság az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntette ki.⁴⁴⁴

A Váci Hírlap 1918. ápr. 28-án így számolt be édesapja haláláról:

„Koch Henrik nyug. máv. főellenőr csütörtökön délután magán ügyeinek elintézése végett kiment az állomásra, ahol a főnöki irodában hirtelen rosszul lett, miért is kocsiba ültették, de útközben hazafelé vitetve, szívhűdésben meghalt. A 75 éves főellenőr az utóbbi időben igen megtörtött, mert érzékenyen érintette Imre szapór [utász] hadnagy fiának hősi halála, s hogy Elemér hadapród fia fogságba került, s a harmadik Aurél főhadnagy is állandóan a harctéren volt. A megboldogultat tegnap délután temették el nagy részvét mellett az ág. ev. egyház szertartásai szerint.”⁴⁴⁵

Felesége 1935. július 27-én meghalt és a váci református temetőben helyezték örök nyugalomra.⁴⁴⁶ Gyermekei közül Stella 1938. október 8-án feleségül ment Vincze József okleveles gépészmérnökhöz a váci református templomban.⁴⁴⁷ A hősi halott fiú testvére, Koch Aurél 29 éves korában, 1919. augusztus 23-án kötött házasságot a 19 éves Peikert Erzsébet Stefániával.⁴⁴⁸

⁴⁴² Dereánó Ödön: Az ezred a világháborúban, in *A m. kir. IV. Károly király volt 1. honvédszázalakezred története és háborús emlékalbuma*, összeáll., Bartha Lajos, Budapest, 1939, 46.

⁴⁴³ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-12-25 / 51. szám

⁴⁴⁴ Budapesti Közlöny 1915. június (49. évf.) 1915-06-01 / 126. szám

⁴⁴⁵ Váci Hírlap 1918 (32. évf.) 1918-04-28 / 18. szám

⁴⁴⁶ Váci Hírlap 1935 (49. évf.) 1935-07-31 / 59. szám 2.

⁴⁴⁷ Pesti Hírlap 1938. október (60. évf.) 1938-10-09 / 228. szám

⁴⁴⁸ Váci Evangélikus hitközség, Házasulandók anyakönyve (közli Detre János lelkész)

LEXA KÁROLY

1891–1914

Lexa Károly Jenő, anyja neve Gotfrid Mária, 1891. április 17-én született Dombóváron.⁴⁴⁹ Édesapja Lexa Zénó, Ó-Dombóvár bírása,⁴⁵⁰ Függetlenségi Párt képviselője-lölte.⁴⁵¹ Vác mellett kis birtokot vásárolt. Rokonságban állt Aehrenthal-Lexa Lajos báró közös külügyminiszterrel.⁴⁵² Édesanyja Bogyay Erzsébet, (született 1865. jan. 05) nemesi származású.⁴⁵³

Testvérei

Edit: Dombóvár, 1888. márc. 21.⁴⁵⁴
Fiatalon Szepessy László műzsája, szerelme.⁴⁵⁵ Szülei másnak adták:

„Pünkösöd hétfőjén (1907. máj.

20) esküdött örök hűséget Lexa Edith Aglaja Mária úrhölgy, Lexa Zénó és Bogyay Erzsébet bájos leánya Matkovich László Kálmán hadnagynak, a helybeli honv. huszárezred segédtisztjének d. u. egy órákor a székesegyházban. Az ifjú pár még aznap elutazott a Tátrába nászútra. Boldogság kísérje frigyüket!” – írta a Váci Hírlap.⁴⁵⁶

Erzsébet: Dombóvár 1892. jún. 29.–1980.11.1., Dezsényi Elekné.⁴⁵⁷

Károly kitűnő vagy jó rendű tanuló volt. Tehetsége, sokoldalúsága rendre megmutatkozott. Az iskolai értesítők, mint tornászt, szavalót, orgonistát, színészt, zongoristát, a diákélet meghatározó alakját vetítik elénk. Gimnáziumi tanulmányait a Veszprémi Piarista Gimnáziumban kezdte az 1901/02-es tanévben. Kitűnő tanuló és ügyes tornász, melyet oklevéllel ismernek el. 1902/03-as tanévben II. osztályban jeles tanuló. Kossuth Lajos

⁴⁴⁹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:X8V5-79M>

⁴⁵⁰ 1853–1909. 56 éves korában halt meg, Vácon van eltemetve: Vác-Alsóvárosi plébánia, Halottak anyakönyve, 250. lap, 106 sorszám

⁴⁵¹ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-02-27 / 17. szám

⁴⁵² Somogyvármegye, 1909 (5. évf.) 1909-07-20 / 162. szám

⁴⁵³ Magyar nemzeti zsebkönyv 2. Nemes családok, Budapest, 1905.

⁴⁵⁴ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házassultak anyakönyve, 240. lap, 217.sorszám

⁴⁵⁵ Szent Orsolya Rendi tanítóképző, Dombóvár, 1940

⁴⁵⁶ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-05-22 / 41. szám

⁴⁵⁷ Magyar Nemzet, 1980. november (36. évf.) 1980-11-16 / 269. szám 4.

100. születésnapjára rendezett emlékünnepeken szavalta Ábrányi Emil Hazám ifjúsága című versét. IV. osztályos korában 1905. augusztus 5-én Almádiban rendezett úszóversenyen gyermekkategóriában első lett. V. osztályban kitűnő tanuló, valamint az Önképzőkör alsókönyvtárában jegyző lett. Harmadikos kora óta francia nyelvet tanult.⁴⁵⁸

1907/08-as tanévben VII. osztályos tanuló, immár a Váci Piarista Gimnáziumban. Kitűnő zenész volt. Az értesítő több helyen említi: Az énekkart orgonán kísérte a miséken, a havi szentségimádásokon, az Imre, Erzsébet és Kalazanti ünnepségen, március 15-én, április 11-én és a diákhangversenyen. Ünnepségeken zongorázott, például Szent Imre ünnepélyen, vagy szavalt. Gyakorló iskola meghatározó aktív tagja volt.

1908/09-es tanévben VIII. osztályos tanuló. Sokoldalú tevékenysége itt is folytatódott, többről az értesítő mellett a Váci Hírlap is beszámolt. Orgonált és szavalt az ünnepségeken, a Gyakorló Iskola főjegyzője volt. A Vác és Vidéke Tulipán Szövetség pályázatán részt vett, melynek témája „Mit tehet az ifjúság a maga körében a magyar ipar pártolása érdekében.” volt. Pályamunkájára dicséretet kapott. Hősök közül osztálytársai voltak: Billik József; Csernus Miklós; Tarnai Sándor. Az év végén érettségizett.⁴⁵⁹

Életútja a háborúig:

- 1909: Házi evezős verseny kormányos, illetve junior négyesben második.⁴⁶⁰
- A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1909–1910 szerint joghallgató.
- 1910 januárjában Herczeg Ferenc egyik híres darabjának, A dolovai nábob leányának előadás szereplője volt, mint a műkedvelői kör tagja. Ezen darab a lelkes gárda új színpad avatása alkalmából mutatódott be.
- 1911 őszén önkéntesnek vonult a huszárokhoz.⁴⁶¹
- 1912 tavaszán altiszti vizsga után tizedes.⁴⁶² Ősszel őrmesteri rang a cs. és kir. 10 huszárezredhez beosztva.⁴⁶³

A háború alatt:

1914-ben vonult be a cs. és k. 10. huszárezred tartalékos zászlós katonájaként, majd később kinevezték huszárhadnagynak. Augusztus 25-én Tomaszov mellett halt meg. Halálának körülményeit nem ismerjük.

⁴⁵⁸ Kegyes Tanítórendiek Veszprémi Főgimnáziumának értesítője 1902–1907

⁴⁵⁹ Magyar Kegyes Tanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1908–09.

⁴⁶⁰ Váci Hírlap 1909 (23. évf.) 1909-09-15 / 72. szám

⁴⁶¹ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-09-06 / 69. szám

⁴⁶² Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-04-03 / 27. szám 3.

⁴⁶³ Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-09-25 / 74. szám

Halála az újságok tükrében:

„Károly pécsi származású, majd később dombóvári, néh. Lexa Zenó, a fia, értesülésünk szerint elesett. Mikor Dombóvárról a család elköltözött, Károly még diákember volt. Azután is sokan tartották fenn közülük az érintkezést a rokonszenves fiatalemberrel, ki- nek korai halála általános részvétet keltett.” – Pécsi Napló⁴⁶⁴

„Még múlt év őszén vettük az értesítést, hogy Lexa Károly tart. zászlós a cs. és kir. 10-ik huszárezredben hősi halált halt. Ezt a hírt csak most erő-

síti meg a belügyminisztérium anyakönyvi osztálya, ahol az elesett katonák halotti anyakönyvét veszik fel. A belügyminisztérium közli a váci anyakönyvi hivatallal, hogy Lexa Károly 22 éves korában Tamasov (Oroszlengyelország) melletti ütközetben esett el. – Váci Hírlap⁴⁶⁵

Lexa Károly, cs. és kir. 10-es huszárhadnagy, meghalt 20 éves korában, 1914. augusztus hóban, a galíciai csatatéren. A Hungária Evezős Egylet versenykormányosa volt. – Az Érdekes Ujság⁴⁶⁶

A veszprémi Piarista Gimnáziumban is állítottak emléktáblát, azon is szerepelt.⁴⁶⁷ A Hungária Evezős Egylet is emelt emléktáblát, és azon is szerepel.⁴⁶⁸

⁴⁶⁴ Pécsi Napló, 1914 (23. évf.) 1914-11-11 / 270. szám

⁴⁶⁵ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-04-04 / 27. szám

⁴⁶⁶ Érdekes Ujság, 1916. január-június (4. évf.) 1916-01-23 / 4. szám

⁴⁶⁷ Katolikus gimnázium, Veszprém, 1928

⁴⁶⁸ Budapesti Hírlap 1932. október (52. évf.) 1932-10-26 / 241. szám

MAYER KÁROLY

1877–1915

Budapesten született, 1877. szept. 14-én római katolikus családban. Családjával Vácott laktak, ahol édesapja Mayer Sándor nyomdász, könyvkereskedő volt,⁴⁶⁹ édesanyja Holczberg Jozefin. Egy lánytestvére volt, Lujza.⁴⁷⁰

Iskolánk tanulója viszonylag rövid ideig volt. 1889-90-es tanévben az I. osztály elvégzése után a második osztály felénél elhagyta iskolánkat, pontosan 1891. január 3-án.⁴⁷¹

1900. március 10-én sorozáson vett részt,⁴⁷² majd Párizsba utazott, melyet a Váci Hírlap így közvetített:

„Mayer Károly, Mayer Sándor nyomdatulajdonos fia, e héten hosszabb külföldi útra indult. Mayer több hetet tölt a párisi világkiállításon.”⁴⁷³

„Mayer Károly hazaérkezett a párisi világkiállításról f. hó 5-én, tapasztalatokban meggazdagodva. Visszajövet ismereteinek gyarapítása végett egy kis körutat tett, mely alkalommal Strassburg,, Baden-Baden, München, Zürich, Lucern, Innsbruck, Bécs városokban pár napi időzéssel tartózkodott.”⁴⁷⁴

A Váci Hírlap alapján a város életében, mint nyomdászt látjuk, aki többek között rendszeresen adományt tesz a váci népkönyvtár számára.⁴⁷⁵ Ipartársulat juniálisán is megjelenik jótékonyága felülfizetés formájában.⁴⁷⁶ Kereskedő Ifjak Egyesületének választott képviselője, pénztárnoka.

⁴⁷⁷

1907. augusztus 19-én a magyar királyi budapesti első honvéd gyalogezredhez 21 napi őszi fegyvergyakorlatra behívták, mint póttartalékost.⁴⁷⁸

1908. augusztus 17-től 35 napig fegyvergyakorlaton vett részt Sopron, Veszprém és Somogy megyében a király jelenlétében. Három hadtesttel, a pozsonyi, budapesti és zágrábi hadtestekkel, egy egész zászlóalj kerékpárossal, Balatonon haditengerészekkel közösen zajló gyakorlaton ő is részt vett.⁴⁷⁹

⁴⁶⁹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁴⁷⁰ Budapesti Közlöny 1921. február (55. évf.) 1921-02-26 / 46. szám

⁴⁷¹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁴⁷² Váci Hírlap 1900 (14. évf.) 1900-03-11 / 10. szám

⁴⁷³ Váci Hírlap 1900 (14. évf.) 1900-07-08 / 27. szám

⁴⁷⁴ Váci Hírlap 1900 (14. évf.) 1900-08-19 / 33. szám

⁴⁷⁵ Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-02-02 / 5. szám 5.

⁴⁷⁶ Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-06-15 / 24. szám 5.

⁴⁷⁷ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-01-30 / 9. szám 3.

⁴⁷⁸ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-07-21 / 58. szám 3.

⁴⁷⁹ Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-07-12 / 53. szám 3.

1915 karácsonyán a város nagyon izgatott volt, mert 13 hónapnyi szerb hadifogságból hazakerült Schvarc János kőműves.

„Az esztergomi kenyérmezői fogolytábor örkülönítményével még tavaly novemberben indult el Szerbiába Schvarcz János népfölkelő több váci bajtársával. December 15-én estek szerb fogságba s a szerbek Nisbe szállították őket. Eleinte igen rossz sorsuk volt, sertés ólak tetején aludtak, nyers tököt ettek s a szerb katonák kíméletlenül bántak velük. Vele voltak Vácról Simák József, Jenei József, *Mayer Károly*, Kisparti István, Hadarits Péter, Branda, Ruzics, Kakas, Ludányi s mások. Amíg nem volt rendes fogoly táboruk, sok betegedés történt a foglyok között. A váciak közül is többen betegek voltak, de mert a mieink tisztjeink parancsára – állandóan tisztálkodtak, nem pusztultak el betegségükben s mind felgyógyultak. Határozottan állítja Schvarcz János, hogy tudomása szerint váci fogoly katona egy sem halt el Szerbiában. Annál több szerb beteg katona veszett el Nisben, mert ezek állandóan részegeskedtek s a renddel, tisztasággal nem törődtek. Mikor már meg volt a rendes fogoly táboruk, innen husz-harmincan kint kivítették őket munkára. Ekkor a váciak is szétszóródtak ide-oda. Egy részük Csacsakon bányamunkán voltak, ahol 24 krajcárt és ellátást kaptak. Voltak, akik Csuprijában a vasútnál dolgoztak, többek között ő is olyan munkálkodott, ládákat plombáltak kisebb fizetésért s vasúti kocsiban laktak. A váciakkal még ez év októberében találkozott, akikről azt mondja Schvarcz, hogy egészségesek voltak. Foglyaink az itthoni dolgokról semmit sem tudtak, nem is gyanították, hogy Szerbia ellen megindult az új offenzíva. A szerbek rendkívül el voltak bizakodva s képes lapjaik a központi hatalmak lelöréséről való gúnyképeket hoztak. Október vége felé aztán egészen váratlanul felváltották a fiatal szerb őrséget s helyükbe megrokkant, öreg embereket adtak melléjük örökök. Ezután tehát ezek vigyáztak rájuk, de már akkor megszűnt náluk minden fegyelem. Élelmet alig kaptak, kenyeret nem is láttak, sőt maguk a vén örök is csak akkor jutottak élelemhez, ha önként szereztek. Egy napon aztán a fogolytáborokat hajtani kezdték az ország belsejébe, de oly elkeseredetten, hogy az öreg szerb örök már nyíltan kifejezést adtak kétségbeesésüknek s szidták Petárt, Pasicsot egyaránt. Mit akarnak velünk vén emberekkel, miért hajszolnak bennünket, hiszen már amúgy is vége van Szerbiának! Betörtek a németek, magyarok és bolgárok az országba, ezt már mi úgy sem menthetjük meg! Élelmet sem adnak s még vigyázzunk a foglyokra éhen? Ilyen kifakadások halatszottak az örök között mi már akkor mindent sejtettünk. Amint így hajtottak az úton ötödmagammal nagy fáradtan leültünk s nem akartunk tovább menni. Az örök a látszat kedvéért kissé megbökdösték a puskatussal, de végre is ott hagytak bennünket. A mi azután kis pihenő után megindultunk ellenkező irányba s 13 napig bolyongtunk az elhagyott országban. Lakosságot sehol sem láttunk, katonaságot pedig

még annyit sem. Ettük azt, amit az úton, elhagyatott falukban találtunk. Végre a 13-ik napon összetalálkoztunk a bolgár hadsereggel. Már mesziről megismertek bennünket, hogy magyar szökevény hadifoglyok vagyunk s nagyon éljeneztek és minden jóval elláttak bennünket. Ez már Nisnél volt, ahonnan aztán útnak indítottak Belgrád felé. December 19-én ért Budapestre Schvarcz János népfölkelő, aki rögtön jelentkezett a parancsnokságánál, ahol most állandóan kihallgatják az egy év alatt törtétekről.”⁴⁸⁰

Holtnak nyilvánítás.

„297/1921. sz. A váczi kir. járásbíróság közhírré teszi, hogy Mayer Károly volt váczi lakos holtnak nyilvánítása iránt az eljárást megindította. Mayer Károly eltűntnek állított egyén utolsó lakhelye Vác, született Budapesten 1877. évi szeptember 14-én, szülei néhai Mayer Sándor és néhai Holczberg Jozefin, gyermekei nincsenek, nővére Hirmann Józsefné szül. Mayer Lujza váczi lakos, vagyona nincs, bevonult 1914 augusztus 1-én a budapesti első honvéd gyalogezredhez, innen a kenyérmezei táborba őrszolgálatra, onnét 1914. évi december hó 6-án a szerbiai frontra lett irányítva, mint közhonvéd. 1914. évi december hó végén a szerbiai visszavonulásnál szerb hadifogságba esett, ahol 1915. évi március havában elhalt. Felhívja a bíróság az összes érdekelteket és mindazokat, akiknek az eltűnt életben létéről, tartózkodási helyéről, halálának vagy eltűnésének körülményeiről, vagy holtnak nyilvánítás szempontjából fontos egyéb körülményekről, így különösen arról lenne tudomásuk, hogy 1915. évi március haván túl még életben volt, ezt közvetett tudomás esetén a bizonyítékok pontos megjelölésével a hirdetménynek a bíróságnál történt kifüggesztésétől számított 60 nap alatt jelentsük be, mert ellenkező esetben a bíróság a kiderített tények alapján fog a holtnak nyilvánítás kérdésében határozni, vácz, 1921. évi január hó 26. napján. A váczi kir. járásbíróság. 2421 1-1”

⁴⁸⁰ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-11-14 / 79. szám 3.

MENZYK FERENC

1897–1916

Menzyk Gyula⁴⁸¹ hajóskapitány és Hufnagel Mária, római katolikus vallású szülők egyetlen fia,⁴⁸² született Vácott 1897. október 24-én.⁴⁸³ A család komoly társadalmi életet élt.⁴⁸⁴ Lakásuk az Erzsébet utca 4. szám alatt volt.⁴⁸⁵ Két lánytestvére volt; Erzsébet (1899–1982) és Mária (1900–1985).⁴⁸⁶

Elemi iskoláit a felsővárosi iskolában, gimnáziumi tanulmányait a piaristáknál végezte 1907–15 között. Neve megtalálható az értesítőkből, ami szerint tehetséges diákunk volt, aki zongorázott, írói tevékenységet folytatott, a gimnázium Calasancius Önképzőköreinek tagja, majd főjegyzője (1914) volt, írói pályázatok nyertese⁴⁸⁷ és aktív tagja a gimnázium színjátszókörének. Jeles cserkészként tevékenyen részt vett a váci cserkészcsapat megalakításában. Ő írta a váci cserkészinduló szövegét és dallamát. Ez sajnos ma nem ismert.

⁴⁸¹ Menzyk Gyula 1862–1940 (10.07) Hajós főkapitány a Signum Laudius, a Koronás aranyéremkereszt stb. tulajdonosa. (utána nézni Árbóc című újság, Váci Hírlap számaiban lehet) Körülhajózta a földet a Monarchia idején az Albatros nevű vitorlással.

⁴⁸² Lánytestvérei Menzyk Erzsébet, Menzyk Mária (Váci Hírlap számaiban, illetve Menzyk Gyula gyászjelentésén kereshetők)

⁴⁸³ Vác–Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 1894/200 sz. bejegyzése; Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 63.

⁴⁸⁴ Váci Hírlap számai, Magyarország 1926.02.09.

⁴⁸⁵ Menzyk Gyula gyászjelentése

⁴⁸⁶ Vác–Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

⁴⁸⁷ Mellékletben felsorolva a fellett művei

Az érettségi után, 1915-ben a budapesti egyetemen a jogra iratkozott be.⁴⁸⁸ 1915. október 1-jén a 32. gyalogezredhez egyéves önkéntesnek vonult be.⁴⁸⁹

Tragor Ignác művében így emlékezik meg hősi haláláról:

„1916 február havában egy menetzászlóaljjal az északi harctérre vitték és a 4. századdal azonnal tűzvonalba került. Június 9-én az I/32. zászlóaljat Bródytól északra ellentámadásra rendelték. Több napi erőltetett meneteléssel a Styr folyó mentén Bereszteczkónál vették fel a harcot az előnyomuló oroszokkal. A zászlóalj később, mint hátvéd szerepelt és július 7-től 21-ig úgyszólván állandóan tűzben volt. *Menzyk a 4. században volt rajparancsnok*, és halált megvető nyugalommal küzdött. Nappal 10-12 soros tömegtámadásokat vertek vissza, éjjel visszavonultak és állásokat készítettek, hogy reggel újból felvehessék a harcot a nyomukba lépő oroszokkal. Kimerülve és éhségtől gyötörve érte őket július 21-én a déli órákban az oroszok támadása Komorowka határmenti községnél az Antonin Felow nevű tanya mellett. Nyolc rohamot vertek már vissza, de a kilencediknél sikerült az ellenségnek állásaikba bejutni. Ekkor parancsot kaptak a visszavonulásra, de sajnos erről már nem tudtak mindenkit értesíteni s így – mivel ő hősiesen kitartott, és embereit nem engedte visszafutni, – az ellenség hátuk mögé került. Minthogy az utolsó percig lövöldözött az előretörő ellenségre, hátulról lelőtték. A legfelsőbb hadúr⁴⁹⁰ 1926 májusában a bronz katonai érdeméremmel⁴⁹¹ tüntette ki az elesett hőst.”

Kutatás során a következőkre lettem figyelmes. A Katonahőseink weboldalon őt nem találtam meg. Amikor felvettem a kapcsolatot a Hadtörténeti levéltárral, illetve a Hadtörténeti levéltár Bécsi Kirendeltségével, akkor kiderült, hogy nincs róla információ:

„Kérésére válaszolva sajnálattal értesítjük, hogy Menzyk Ferenc (1897) katonai szolgálatára, illetve hősi halálára vonatkozóan a bécsi

⁴⁸⁸ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja 1915

⁴⁸⁹ 32. gyalogezred, 4. század; I/32. zászlóalj cs. és kir. Mária Terézia nevét viselő 32. gyalogezred. A 4. század központja Trieszt.

⁴⁹⁰ Legfelsőbb hadúr: Az 1867-es kiegyezést követően Magyarországon az államfő egyben a legfelsőbb hadúr is volt, a kifejezés használata Horthy Miklós kormányzó idejében is megmaradt.

⁴⁹¹ Bronz katonai érdemérem: A Katonai Érdemérem vagy Signum Laudis (németül: Militär-Verdienstmedaille) I. Ferenc József magyar király által alapított kitüntetés. Az alapítást megelőzően írásban adott dicséret volt, melyet ekkortól már „látható jel” érdemérem is kísért és a kitüntetés hátlapján olvasható "SIGNUM LAUDIS", vagyis "A DICSERET JELE" felirat is erre utal.

Az érdemrendet kezdetben tisztek kaphatták meg és békében egyszínű vörös, háborús érdemekért pedig a Katonai Érdemkereszt szalagon adományozták. Több: Wikipedia: Signum Laudis szócikk

Hadilevéltárban adatot nem találtunk. Sajnos az itteni iratanyag sem teljes körű, és persze több tízezer katona pedig hivatalos feljegyzés nélkül tűnt el a világháború csatáterein. Így fordulhat elő, hogy nem tudunk információval szolgálni.”

Így az ezredtörténetben⁴⁹² próbáltam az elesés körülményeit megismerni, az aznapi leírást tanulmányozni. Itt abba ütköztem, hogy a Tragor Ignác által megadott időben, a Keleti hadszíntéren, a Bruszilov-offenzíva kimerülése után nyugalmi állapotról ír a szerző.⁴⁹³ A következő orosz támadás kezdete: július 30.⁴⁹⁴ Hősrünk pedig az ezredtörténet szerint itt eshetett el:

„Augusztus 6-án nyugalom uralkodott, talán, mert az oroszoknak is szükségük volt a pihenésre, de 7-én újra megindult a harc a IV. zászlóaljnál már nemsokára 2 óra után. Ezt a zászlóaljat a 9. orosz gyalogezred támadta, 7-én a 13.; az előbbi nyilván elvérzett. Eredményt a friss ezred sem ért el, IV. zászlóaljunk jobb szárnya a harc közben kissé visszahúzódtott, de nem az orosz nyomás, hanem a 44-es menetzászlóalj visszaszorítása következtében. A 44-eseket az oroszok 4 óra tájban áttörték, mire a zászlóalj előbb a Zvyzsintől délre fekvő erdőszegélyre, majd, midőn a támogatására indított támadás nem sikerült a Batkuv – Zvyzsinn⁴⁹⁵ vonalba ment vissza. Az említett ellentámadást az arcvonala erősítésére érkezett 12. gyalogezred hajtotta végre, de szerencsétlenségére éppen abban az időben, mikor a tüzéség állásait változtatta, a támadást tehát nem támogathatta. Az oroszok augusztus 7-én tovább nem támadtak, a nap további része tehát a kötelékek rendezésének volt szentelhető, mi annál inkább szükséges volt, mert a Batkuv–Zvyzsinn keleti szegélyeit összekötő új állásában négy különféle ezred osztagai voltak összekeverve. Ezredünk ütközet állománya e harcok közben nagyon leapadt, különösen nagy volt a veszteség tisztekben, úgyhogy az ezredet például egy százados, a tartalék zászlóaljat egy tartalékos főhadnagyt vezetett.”⁴⁹⁶

A Váci Hírlap 1917. júl. 29-i számában eltűntként írtak Menzyk Ferencről. Ez a bizonytalanság jelen van Tragor Ignác munkájában is. Nem tudni

⁴⁹² *Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 32. gyalogezrednek története*, szerk. Tinódi Varga Sándor, Budapest.

⁴⁹³ *Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 32. gyalogezrednek története*, szerk. Tinódi Varga Sándor, Budapest, 1930, 244–245.

⁴⁹⁴ *Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 32. gyalogezrednek története*, szerk. Tinódi Varga Sándor, Budapest, 1930, 246.

⁴⁹⁵ A leírásban szereplő Batkuv ma Batykiev és Zvyzsinn pedig Zvyzhen falvak Ukrajna nyugati részén, a Lvivi terület Brodi járásában, annak déli részén.

⁴⁹⁶ *Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 32. gyalogezrednek története*, szerk. Tinódi Varga Sándor, Budapest, 1930, 248.

honnan szerezte az információját Menzyk Ferenc elestéről. Nehezen egyeztethető össze az időpont és a helyszín az ezredtörténettel.

Valószínűsíthető, hogy a 19 éves rajparancsnokot a hősi halál helyszínén temették el.

1925-ben megvalósult a diákszövetség terve: a gimnázium hősi halottainak összegyűjtése és emléktáblán való megörökítése. Május 24-én ünnepélyes keretek között szentelték fel az 54 nevet tartalmazó táblát.⁴⁹⁷

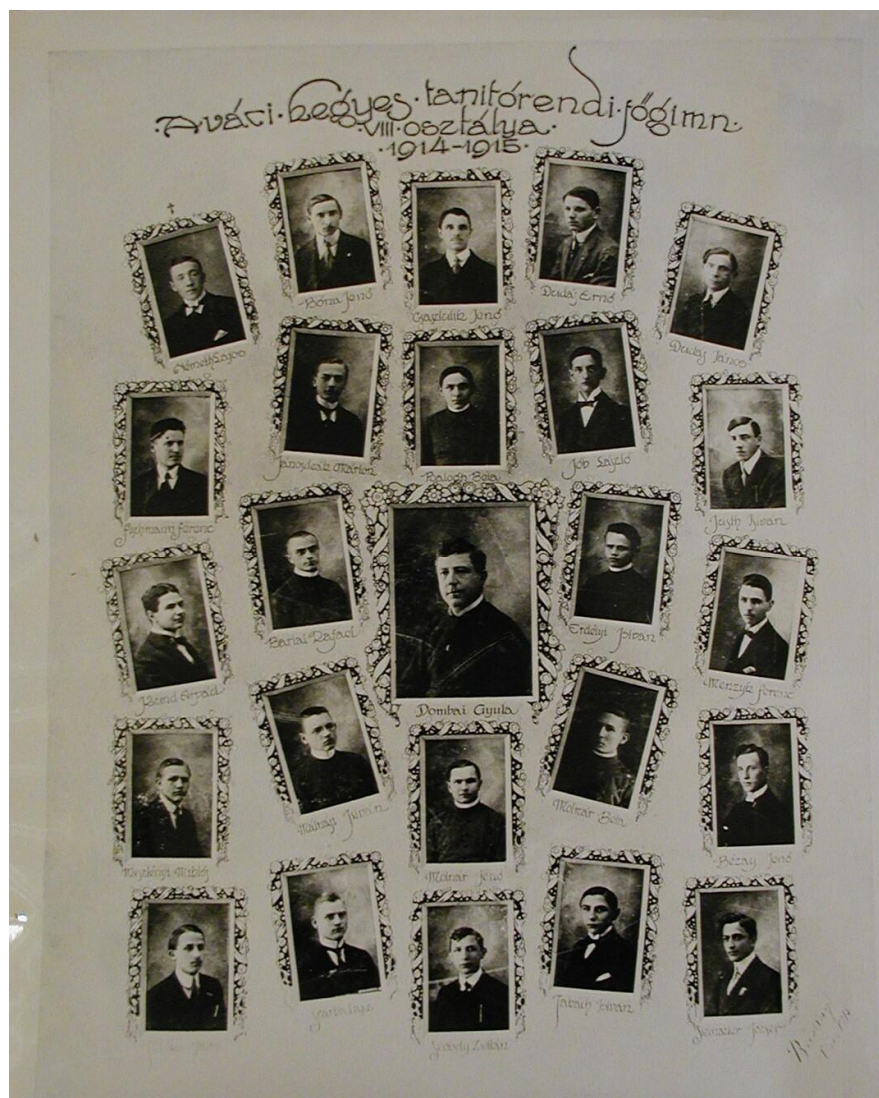
Menzyk Ferenc nyomtatásban megjelent írásai

- *A vézna Rimik Józsi sírköve*, Zászlónk 1913.09.15., 31.
- *Jozhem a bélpoklos*, Zászlónk 1913.12.15, 119-120.
- *A másik az igazi*, Zászlónk, 1914.06.15, 292-293.
- *A két szeptember*, Váci Hírlap 1915.09.15.
- [A váci cserkészek hazafias munkájáról], Zászlónk 1914.09.15, 23.
- *Az áradás*, Ifjúsági Testnevelés, 1913:42, 8.
- *Az érdemrend*, Dunántúl, 1915.10.10, 2-3.
- *Történet a messi lakó emberekről*, Dunántúl, 1915.10.24., 8-9.
- *Tiszteletes úr libái*, Budapest, 1918.07.09, 157. szám, 2-4.
- *Dal a kaszárnnyából*, Váci Hírlap 1933.10.15, 1. – Megjelent a váci hősök emlékművének avatása kapcsán.

Menzyk Ferenc neve itt szerepel

- Romba dőltek az oltárok [Konstantin-pályázatra beadott művének bírálata], Zászlónk, 1913.12.15, 127.
- Ének az ifjúról [Az igazi ellenfél c. pályázatra beadott művének bírálata], Zászlónk 1914.04.15, 254.
- A gimnázium ünnepélyén fellépett szavalóként, majd a Magyarok Nagyasszonya című darabban Asztrikot személyesítette meg. – *A főgimnázium ifjúsága a katonák családjának*, Váci Hírlap 1915.02.10.
- Játékonysági hangversenyen lépett fel, mint a gimnázium tanulója. – Váci Hírlap 1915.01.24, 2.
- A gimnázium hősi halottai között. – Váci Hírlap 1925.02.15, 2.
- *44 hősi halottja van a váci főgimnáziumnak*, Váci Hírlap 1925.03.29, 2.
- Az emléktáblán olvasható nevek között. – Váci Hírlap 1925.06.24.
- 10 éves osztálytalálkozó beszámolója. – Váci Hírlap 1925.07.05, 3.
- Vác hősi halottai között. – Váci Hírlap 1931.03.15, 2.

⁴⁹⁷ Váci Hírlap 1925. május 27-i szám

Menzyk Ferenc érettségi tablója

Özv. Menzyk Gyuláné szül. *Hufnagel Mária* saját és leányai: *Hänisch Ferencné* szül. *Menzyk Erzsébet* és *Menzyk Mária* nevében mély fájdalommal jelenti, hogy a szerető férj, a gondos, jó édesapa, nagypapa, após és rokon:

Menzyk Gyula

nyug. D. G. T. hajósőfőkapitány

a „Signum Laudis”, a „Koronás aranyéremkereszt a v. é. sz.”,
a magyar és német háborúsemlékérem, stb. tulajdonosa

jóságos és tevékeny életének 78. és boldog házasságának 43. évében, Vácon, 1940 október 7-én reggel 8 órakor, az utolsókenet szentségével és a pápai áldással megerősítve, hosszú szenvedés után visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

A Megboldogult hült tetemét folyó hó 9-én délután 1/5 órakor a váci középvárosi temető halottsházából a családi sírboltba helyezték örök nyugalomra.

Az engesztelő szentmise a Megboldogult lelkiüdvéért e hó 9-én reggel 1/48 órakor fog a felsővárosi plébánia-templomban az Egek Urának bemutatni.

Vác, 1940 október 7-én.

„Örvendeztesd meg, Uram, az ő lelkét a Te színed látsárával.”

Hänisch Erzsébet,
Hj. Hänisch Ferenc
unokái

Hänisch Ferenc
veje.

Özv. Orel Gézné
szül. Menzyk Ida
nővére.

8/27.

Lakás: Vác, Erzsébet-utca 4.

Scheffer Ferenc temetőkezeli vállalkozó, Vác.

Postaiélelt Nyomda Vácon 94811

Édesapja gyászjelentése:

MILLMANN ALADÁR

1887–1914

Millmann Aladár István Vácott született, 1887. április 15-én. Keresztelési anyakönyvi bejegyzése szerint Millmann Géza (1858) váci kereskedő és Skadra Franciska (1858) harmadik gyermeke.⁴⁹⁸ Édesanyja Szete községbe való.⁴⁹⁹

Testvérei: Árpád (1882), Anna (1884), Mária (1889. aug. 24.), Katalin és Erzsébet ikrek (1891. szept. 25-én születtek, de Erzsébet 1894. február 5-én meghalt, Julianna (1895. július 10-én született és meg is halt ezen a napon. Szükségben keresztelte Jedlicska szülésznő.)

A család a Piarista utca 1. szám alatt lakott, majd a Főút 32. szám alatt.⁵⁰⁰

Apja a váci közelet egyik meghatározó alakja. Fűszer- és festékkereskedő, helyi lövészegyesület tagja (allövész), a Váci kaszinókör tagja. Ünnepséget szervezett a Páli Szent Vince egyesület megsegítésére. Helybéli önkéntes tűzoltóság parancsnoka, egyleti pénztárnok volt két évig.

Aladár iskoláinkat az 1898/99-es tanévben kezdte az I-a osztályban, melynek osztályfőnöke Arendt Endre, (ünnepélyes fogadalmat tett rendi növendékpap) de a tanévet nem fejezte be, mert kimaradt.⁵⁰¹ Az évfolyamot a következő tanévben megismételte az I.b osztályban, melyet gyenge eredménnyel teljesített. Osztályfőnöke Pózna József, kegyes-tanítórendi áldozópap. A gyenge eredmények az iskolánk elhagyására készítette a családot. Az 1900/01-es tanévet a Rákospalotai Wágner Manó magángimnázium I.

⁴⁹⁸ Vác-Felsővárosi plébánia Kereszteltek anyakönyve, 273. lap, 79. sorszám

⁴⁹⁹ Szete ma Szlovákiában a Nyitrai kerületben található, Ipolyságtól 15 km-re fekszik, szemben Tésával.

⁵⁰⁰ Vác-Felsővárosi plébánia, Keresztelési anyakönyv.

⁵⁰¹ Magyar Kegyestanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1898/99.

osztályában töltötte.⁵⁰² Az 1901/02-es tanévet az Újpesti I. számú polgári fiúiskolában járta, ahol két évfolyam anyagából vizsgázott (2-3. évf.).⁵⁰³

További iskolai eredményeiről nem tudunk. Életének eseményeiről főként a Váci Hírlap ad információkat.

- 1906. Adományozott a váci Piarista iskola zászlójára.⁵⁰⁴
- 1906.08.12. Részt vett a Rókus napi úszóversenyen az 50 m-es gyorsúszás számban. Olyanok kihívója volt, mint Hornung Gyula. A versenyt azonban feladta.⁵⁰⁵
- Foglalkozása: Kereskedő
- 1908. „A héten jöttek meg Vác város katonai ügyosztályába az utolsó behívójegyek. Ezek a cs. és kir. 32. gyalogezred póttartalékosainak szóltak október harmadikára, nyolc heti kiképzésre Budapestre Behívottak: ... Millmann Aladár ... stb.”⁵⁰⁶
- 1909.09.06. „Vívó előadás a Sportegyletben. Kónyay Kyss Albert vívómester a Sportegyesület helyiségében szombaton este 6 órakor vívó előadást rendez, melyre a V. S. E. tagjait ez úton is meghívja a vívó osztály vezetősége. A kardvívásban részt vesznek: dr. Göndör Sándor, dr. Tragor Ignác, dr. Révész Sándor, Hübschl Kálmán, Bajkó Vilmos és Millmann Aladár. Bemutatják az iskolavívást, kard és vitorvívást, szabadvívást, magasabb iskolavívást stb. Befejezésül Kónyay Kyss Albertné és Kónyay Kyss Jolánta (Esztergomból) egy interassaut-vívást fognak bemutatni. Az előadáson való megjelenés teljesen díjtalan.”⁵⁰⁷
- 1909.09.12. „A házi evezős verseny. A sportegyesület vasárnap délután rendezte házi evezős versenyét a Pokol mellett a kis Duna-ágban. Nem sok érdeklődő volt jelen, a bakák hajóra szállása inkább érdekelte a közönséget. A versenyből nemcsak az örvendetes, hogy az agilis egyesület oly sok versenyzőt képes kiállítani, mint amennyit talán egy vidéki egyesület sem, hanem főleg az, hogy minden fajta hajóból legalább is kettővel rendelkezik, ami máris vagyont jelent az egyesületnek. A verseny eredmények ezek: ... 2. Juniordubló: első Wallner Ernő, dr. Donovitz Tibor, kormányos Krakker Béla, második Millmann Aladár, György Mihály kormányos Lexa Károly”⁵⁰⁸

⁵⁰² Wágner Manó Magángimnázium értesítője, Rákospalota, 1900

⁵⁰³ I. számú polgári fiúiskola értesítője, Újpest, 1901

⁵⁰⁴ Váci Hírlap 1906 (20. évf.) 1906-05-09 / 36. szám

⁵⁰⁵ Váci Hírlap 1906 (20. évf.) 1906-08-15 / 63. szám; 1906-08-19 / 64. szám

⁵⁰⁶ Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-09-20 / 72. szám

⁵⁰⁷ Váci Hírlap 1909 (23. évf.) 1909-03-03 / 17. szám

⁵⁰⁸ Váci Hírlap 1909 (23. évf.) 1909-09-15 / 72. szám

- 1911.08.12. „A cs. és kir. 32. gyalogezredben augusztus 12-ikére 13 napi fegyvergyakorlatra behivattak a következő váci illetőségű tartalékosok”.⁵⁰⁹
- 1911.10.14. Kedden délután tartotta a múzeum-egyesület választmányi gyűlését, melyen a múzeum és az egyesület folyó ügyeiről volt szó. A választmány ezek döntése után az alapszabályok értelmében tagjai sorába választott ... Millmann Aladár kereskedő ... stb.⁵¹⁰
- 1912.08.15. „Az építőiparosok kőműves csoportjának zászlószentelésén több mint ezer korona folyt be zászlószögek megváltása címén. A rendezőbizottság felkérésére itt közöljük a zászlószöveget megváltók neveit és a felajánlott összeget: ... Millmann Aladár 6 K. ...”⁵¹¹
- 1913.04.08. Támogatója és résztvevője volt a Líceum művészestélyének.⁵¹²
- 1913.04.13. Kereskedő Ifjak Egyesületének válságkezelő testületének választott tagja volt.⁵¹³
- 1913.06.02. „A folyó évi tavaszi fegyvergyakorlatra, június 2-ra, 13 napra behivattak a következő váci illetőségű 32. gyalogezredbeli póttartalékosok ...”⁵¹⁴

A mozgósításkor, mint a 32. gyalogezred póttartalékosa vonult hadba. Hősi haláláról és annak körülményeiről a Váci Hírlapból tudhatunk meg részleteket:

„A galíciai harctéren hősi halált halt ifjú katonánk, Millmann Aladár nagykereskedő lelki üdvéért a felsővárosi plébániatemplomban március 3-án délelőtt 9 órakor lesz a gyászmise a Mindenhatónak bemutatva.”⁵¹⁵
 „vasárnap délután tartotta évi közgyűlését a váci Kaszinó-kör Tragor József elnök vezetése alatt. Borbély Sándor igazgató a kaszinó múlt évi életéről beszámolót adott, melyekből kiemeljük a következőket: A kaszinónak van 157 rendes, 25 vidéki és 8 pártoló tagja. ... A tagok közül hatvanan vonultak be és már hat hősi halált halt katonánkat gyászolja az egyesület. Ezek: Bárdos Ernő, Czermann József, dr. Pintér Zoltán, dr. Czieleszky Vilmos, dr. Remes Sándor és Millmann Aladár.”⁵¹⁶
 „... Millmann Aladár 32. gyalogezred pótt. kereskedő (elesett a Kárpátokban okt. 21-én.) ..”⁵¹⁷

⁵⁰⁹ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-07-19 / 55. szám

⁵¹⁰ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-10-15 / 80. szám

⁵¹¹ Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-08-28 / 66. szám

⁵¹² Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-04-09 / 27. szám

⁵¹³ Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-04-13 / 28. szám

⁵¹⁴ Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-05-07 / 35. szám

⁵¹⁵ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-02-28 / 17. szám

⁵¹⁶ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-03-03 / 18. szám

⁵¹⁷ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-07-28 / 57. szám

„Egy hősi halott emlékére. Millmann Aladár kereskedő még 1914. októberében elesett a kárpáti harcokban, mint a cs. és kir. 32. gyalogezred póttartalékosa. Az elhunyt hős katonának özvegy édesanya a héten kapta kézhez fiának halottleveleit s így most már bizonyos, hogy Millmann Aladár hősi halált halt. Eme szomorú alkalomból a lesújtott család a megboldogult emlékére 200 koronát küldött a Váci Önkéntes Tűzoltó Testület temetkezési alapja javára, mely szives adományért ez úton is hálás köszönetét fejezi ki a tűzoltótestület parancsnoksága.”⁵¹⁸

Tragor Ignác könyvében így foglalja össze Aladárról a tudnivalókat:

„Millmann Aladár kereskedő, a Váci Kereskedőifjak Egyesületének jegyzője, született Vácon 1887-ben. Mint a 32. gyalogezred póttartalékosa vonult hadba a mozgósításkor. A kárpáti harcokban esett el 1914. október 21-én Stari Sambor mellett Galíciában.”⁵¹⁹

Emlékét az iskolai emléktáblán kívül, a váci Evezősök emléktáblája is őrzi.

⁵¹⁸ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-08-27 / 35. szám

⁵¹⁹ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914– 1918-ban*, Vác, 1933.

BOROSJENŐI MUSLAY SÁNDOR

Rád, 1895. december 22. – Budapest, 1918. október 21.

Édesapja borosjenői Muslay Gyula (1860–1920) császári és királyi kamarás, országgyűlési képviselő. Édesanyja lipótszentiváni Szent-Ivány Antónia (1865–1925). Házasságukból öt gyermek született: Mária (1891. febr. 02), Antal (1892. dec. 20); Sándor, Anna (1900. máj. 09) és István (1904. márc. 28).

Pest, Nógrád, Temes vármegye birtokosnemes családja. A család felemelkedése Miksa király alatt kezdődött. Simon Antal, kit Muslaynak is hívtak a komáromi nasszadosok vajdájá volt, aki szolgálataiért a királytól 1567-ben Pilis megyében fekvő s a török pusztítások miatt Pusztajenőnek nevezett Boros-Jenőt és Szent-Endrén három kúriát nyert. Innen van a család előneve. A család magas hivatalokat töltött be vagy katonáskodott. A család címere a pajzs kék udvarában zöld téren egymással vívó két lovas vitéz, egyik török, másik magyar, fölöttük jobbról félhold, balról arany csillag ragyog. A pajzs fölötti sisak koronájából két kiterjesztett sasszárny között egy magyar vitéz emelkedik ki, jobb kezében kivont kardot tartva.⁵²⁰

1908. április 30-án Muslay Mária házasságot kötött Huszár Tiborral Rádon.⁵²¹

1929. november 16-án Muslay Anna házasságot kötött szombatsági Sármезey Miklóssal Rádon.⁵²²

Édesanyja haláláról így számol be a Szózat című újság:

„Borosjenői és szentendrei Muslay Gyuláné, született lipótszentiváni Móei Szent Ivány Antónia, Muslay Gyula, császári és királyi kamarás, volt országgyűlési képviselő özvegye hirtelen elhunyt. Temetése 12-én, szerdán délután négy órakor lesz Rádon a családi sírboltban.”⁵²³

⁵²⁰ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyar-oroszag-csaladai-1/hetedik-kotet-5828/muslay-csalad-boros-jenoi-6C61/>

⁵²¹ Pesti Napló 1908-04-26 / 102. szám

⁵²² Budapesti Hírlap 1929. november (49. évf.) 1929-11-15 / 260. szám

⁵²³ Szózat, 1925. augusztus (7. évf.) 1925-08-13 / 181. szám

Diákévei

Első feljegyzést a váci katolikus polgári leányiskola IV. osztályában találjuk róla 1904/05-ös tanévből, itt magántanulóként teljesített kitűnően.⁵²⁴ Az 1905/06-os tanévben a Budapesti Piarista gimnázium magántanulója az I.b osztályban. Az értesítő szerint kitűnő tanuló. A következő két évfolyamot szintén itt járja magántanulóként. Jeles tanulóként tartják számon.⁵²⁵ Az 1907-08-as tanévben érkezett iskolánkba, a negyedik évfolyamra. Itt szintén magántanuló volt gr. Bertchold Antallal együtt. Az évet jeles tanulóként teljesítette. A következő év hasonlóképpen telt. A „rendes” tanulók sorába a VI. évfolyamon tagozódott. Osztálytársa Blau

Sándor, Drexler Ferenc és Szuchovszky István voltak. VII. osztály alatt az Önképzőkör alkönyvtárosa volt. 1912. február 11-én Calasanti ünnepségen a Tékozló fiú c. darabban főszerepet játszott. Az 1912/13-as tanévben a VIII. osztályt járta. A tanévben, november 30-án a Bánk bán című darabban Miklós bánt játszotta. Jeles tanuló, aki jelesen érettségizett.⁵²⁶

Érettségi után joghallgató volt a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen.⁵²⁷ De a Budapesti Kereskedelmi Akadémia 1914-es névsorában is szerepelt a II. évfolyamon.⁵²⁸

Katona

„A pécsi ezredek kitüntettettjei. Mai reggeli számunkban már jelentettük, hogy a 8. honvéd huszárezred fiatal zászlósa Krasznay Mihály vitéz magatartásáért a II. oszt. ezüst vitézségi érmet kapta. Amint a harctérről értesülünk ugyanakkor a legutóbbi sikertelen orosz offenzívánál tanúsított vitéz magatartásukért honvédhuszár ezredünkéből még ifjú Bors Emil, Draskovich Ferenc, Muslay Sándor és

⁵²⁴ Váci Katolikus polgári leányiskola értesítője 1904.

⁵²⁵ Kegyes Tanítórendiek Budapesti Főgimnáziumának értesítője 1905–1907

⁵²⁶ Magyar Kegyes Tanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1908–12.

⁵²⁷ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1913–14

⁵²⁸ Budapesti Kereskedelmi Akadémia, Budapest, 1914

Podmaniczky Attila báró is megkapta a II. osztályú ezüst vitézségi érmet. A hadsereg, főparancsnoksága ugyancsak a II. oszt. ezüst vitézségi érmet adományozta vitéz magatartásáért a 19. pécsi honvéd gyalogezred tizedesének, Schützer Gyulának is.”⁵²⁹

„1916. október 19-én, a m. kir. 5. honvéd lovashadosztály lóról szállt huszáraiból összeállított lövészosztály részeként Muslay Sándor tartalékos zászlós szakasza is részt vett a Dorna-Watrától délre fekvő, 1546 méter magas Rusului hegy és az 1521 méteres Sarului magaslat elleni támadásban. Muslay a két hegykúp közötti nyereg ellen vezetve szakaszát, a visszavonuló román osztagot támadta és rövid kézitusája után állásainak kiürítésére kényszerítette, hadifoglyokat ejtett. A menekülő ellenségnek Muslay zászlós szívósan a sarkában maradt és a Sarului magaslat elfoglalásakor értékes hadizsákmányt szerzett.”⁵³⁰

„A király ifj. Muslay Sándor honvédhuszár zászlóst, Muslay Gyula országgyűlési képviselő fiát az arany vitézségi éremmel tüntette ki. A vitéz zászlós, aki a váci főgimnáziumnak volt jeles tanulója, az északi harctéren érdemelte ki a ritka kitüntetést.”⁵³¹ A kitüntetést Károly Ferenc József személyesen tűzte a mellére.⁵³²

„Aransarkantyús vitézek. Azok közül a magyar nemesi származású katonatisztek közül, akik a különböző harctereken katonai szolgálatot teljesítenek s kitűnő magatartásukkal kiváltak és ezért megfelelő legfelsőbb elismerésben és kitüntetésben részesültek, mintegy ötvenet IV. Károly király a koronázás napján aransarkantyús lovaggá fog fölavatni. A Kiváló névsorban két váci ismerősünk nevét is megtaláljuk. Muslay Sándor m. kir. 8. honv. huszárezredben zászlós az egyik, kinek arany- és 2. osztályú vitézségi érme van. A felavatandó

⁵²⁹ Pécsi Napló, 1916. február (25. évf.) 1916-02-27 / 47. szám

⁵³⁰ Sallay Gergely Pál–Szentváry-Lukács János: IV. Károly aransarkantyús vitézei, 1916, Budapest, 2019, 88.

⁵³¹ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-11-19 / 47. szám

⁵³² 1. honvéd huszárezred története. 358. Maruzs 2018. 218.

aransarkantyús vitéz pár évvel ezelőtt végezte a váci piaristáknál középiskolai tanulmányait és fia Muslay Gyula vádi nagybirtokosnak, a nógrádi kerület országgyűlési képviselőjének. A másik dr. Förster Lajos honv. huszár népfelkelő hadnagy, tb. főszolgabíró, aki pár évvel ezelőtt a váci járásnak volt szolgabírája.”⁵³³

Muslay Sándor a harctéren szerzett spanyolnátha áldozata lett.⁵³⁴ Teme-tése október 23-án volt Rádon.⁵³⁵

Borosjenői Muslay Gyula cs. és kir. kamarás, orsz. gyűlési képviselő és neje lipótszent-
iváni Szent-Ivány Antónia saját, valamint gyermekeik: MÁRIA férjezett baráthi Huszár Tiborné
őrnével és gyermeikkel Károly és Ilonkával, — ANNA és ISTVÁN, valamint özv. borosjenői Muslay
Sándorné született bocsári Mocsáry Etelka és az összes rokonság nevében is fájdalomtól megtör-
szívvvel tudatják felejtethetetlen, forrón szeretett jó gyermekük, illetve testvérük, sógora, nagybátyjuk
anokája és rokonuknak

borosjenői ifj. MUSLAY SÁNDOR

a m. kir. pécsi 8. honvédhuszárezred tart. hadnagy, aransarkantyus vitéz,
az arany és a II. oszt. ezüst vitézségi érem és a Károly-csapatkereszt tulajdonosának

Folyó hó 21-én éjjel egy órakor, ifjú, reményteljes hősi életének 23-ik évében, Budapesten, rövid
szemeredés után történt gyászos elhunytát.

A drága halott földi maradványai folyó hó 22-én délután 1/4 órakor a gyászházban: **IV
Hajó-utca 8. szám alatt** a róm. kath. egyház szertartása szerint beszenteltetvén, folyó hó 23-án
fogtak **Rádon** a családi sírboltban örök nyugalomra helyezni.

Az engesztelő szent miseáldozatok pedig Rádon és folyó hó 23-án délelőtt 9 órakor Buda-
pesten a Szervita atyák templomában fogtak a Mindenhatónak bemutatni.

Budapest, 1918. október hó 21-en.

Az örök vilárosság fénveskediék neki!

⁵³³ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-12-24 / 52. szám

⁵³⁴ Sallay Gergely Pál–Szentiváry–Lukács János: *IV. Károly aransarkantyús vitézei*, 1916, Budapest, 2019, 88.

⁵³⁵ Váci Hírlap 1918 (32. évf.) 1918-10-27 / 44. szám

A Muslay család a rádi kastélyban

NAGY ISTVÁN

1876–1921

Nagy István név nagyon általános. Sok ember viseli. Nehéz feladat elé állít bennünket, ha az ő nyomdokain kívánunk járni. Sok a bizonytalanság a konkrét személlyel kapcsolatban. Az iskolai Törzskönyv négy Nagy Istvánt tár elénk, míg Tragor Ignác hármát és a katonai nyilvántartás ezer fölött, igaz sem idő, sem a hely alapján nincs jó találat, ami pedig akad, abban nincs megadva az egysége. Ezért táblázatba szerkesztve bemutatom a négy ifjút, aki a diákunk volt és közülük a legvalószínűbb személyt részletezem.

SZEMPONTOK	Nagy István I.	Nagy István II.	Nagy István III.	Nagy István IV.
SZÜL. IDŐ	1869.12.24	1876.01.09	1879.02.23	1883.08.06
SZÜL. HELY	Kecskemét	Vámosmikola	Vác	Kecskemét
APA, GONDDVISELŐ	Nagy Gida lelkész	Nagy Antal járásbíró	Nagy Jánosné iparos	özv. Nagy Gásárné
GIMNÁZIUMI ÉVEK	1879–1883; I-IV. osztály	1892–94; VII.-VIII. oszt.	1888–1892; I-IV. osztály	

A legvalószínűbb személy az a Nagy István, aki 1876. január 9-én született Vámosmikolán, Nagy Antal járásbíró és Bary Katalin római katolikus szülők gyermekeként. Neje Gombola Teréz.⁵³⁶ Őt 1909. október 30-án vette feleségül a Hét Kápolnánál. Minisztériumi számtisztként dolgozott, a kultuszminiszter nevezte ki.⁵³⁷

Utolsó ismert lakcíme Budapest III. kerület Pusztaszeri út 13. szám. Felesége 1926-ban kezdeményezte a holtta nyilvánítási eljárást. Ebből kiderült még, hogy mint népfelkelő hadnagy, hadifogoly volt Oroszországban Novo-Nikolajovska-ban, ahol 1921. június 30-án, kórházban meghalt. A holtta nyilvánítási végzést a felesége váci címre kapta, Budapesti Főút 40. szám alá. A végzésből a Budapesti Árvaszék is kapott, ami arra utal, hogy volt gyermekük. Így ehhez társítani lehet a Váci Hírlap következő cikkeit:

„Itt vagyok Galíciában, az Isten tudja, hogy hol, messze-messze Kuli-kovnál a tűzkeresztségen átestem, azóta folyton harc harc után. Egy pár egészséges történetet közlök veled, ha jónak találsz, közöld.

Jön a kozák! Hallik a vészriadó. Sorakozik a fáradt zászlóalj, az izgatottság óriási! Mit féltek attól a kozáktól – mondja egy cigány bakagyerek – mi az a kozák? Egy ló meg egy paraszt.

⁵³⁶ Gombola Teréz: Gombola János iparos és Schvehla Teréz leánya, aki 1884.04.22-én született Püspökatvanban.

⁵³⁷ Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-07-01 / 51. szám

Egy másik eset. Szintén kozák csapat támad. Szerencsére kevés. Általános tüzelés. A kozák csapat tönkretéve. Tüzet szüntess vezényszó. Tüzet szüntess, ordítja a raja vonalban az én bakám is, egy jóképű magyar gyerek, aki azonban csak benyom a manlicerbe egy tölténytárt és ész nélkül tüzel tovább azzal a kijelentéssel, hogy ettől fél a muszka!

Nagy István t. hadnagy⁵³⁸

„Nagy István népfelkelő hadnagy Przemyslben volt és Vácott lakó kis családja október óta nem tudott róla. Most érkezett tőle az első írás, mely május 8-án kelt. Azt írja, hogy Perm városba érkezett, de viszik tovább Irkuszkba. Egészséges s csupán az aggasztja, hogy feleségéről és kisleányáról október 28-ika óta semmi hírt sem hallott.”⁵³⁹

Erre a Nagy Istvánra illik Tragor Ignác leírása:

„Nagy István kultuszminiszteri számtanácsos, népfelkelő-hadnagy Premyslnél került hadifogságba. Előbb Perm, majd Irkuck fogolytáborában volt és az utóbbi helyen halt meg. 45 éves róm. kat. vallású volt.”⁵⁴⁰

⁵³⁸ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-04 / 75. szám

⁵³⁹ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-06-16 / 46. szám

⁵⁴⁰ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 67.

Másolat.

A budapesti III. ker. kir. járás íróasztól.

Pk. III. 25.910/4.-1926.sz.

V É G Z É S .

Nagy István volt budapesti lakos holtak nyilvánítási iránt Nagy Istvánné kérelmére megindított ügyben a budapesti I-III. ker. kir. járásbíróság r.k. vall. nős vagyontalan, aki szül.: Vámosmikolán, 1876. jan.9-én legutóbb Budapesten III. ker. Pusztaszeri-ut 13.sz. alatt lakos s kinek neje Gombola Teréz, szülei néhai Nagy Antal és néhai Bary Katalin 2 2600/1919.I.M.rendelet alapján holtak nyilvánítja.

I N D O K O L Á S .

A hirdetményben kitűzött határidő alatt oly bejelentés nem érkezett, amely az eltűnt életbenlétére nézve bármilyen támpontot nyújthatna s minthogy valószínű hogy Nagy István volt népfelkelő hadnagy Oroszországban fogságba került s Novo-Nikolajovskban 1921.évi június hó 30-án a kórházban meghalt a hivatkozott rendelet értelmében holtak kellett nyilvánítani.

Erről értesülnek:

1. Nagy Istvánné Vác, Budapesti főút 40. kérelmező
3. Budapest székesfőváros árvaszéke,
4. M. kir. felszámolóhivatal a háboruban elesetteket, eltűnteket és hadifoglyokat nyilvántartó osztálya I. Budaörsi-u.51.
5. M.kir. Vallás- és közoktatási minisztérium.

Jogerő után:

1. a budapesti I-III. ker. kir. járásbíróság hagyatéki osztálya
2. III. ker. állami anyakönyvezetőhivatal Budapesten

Budapest, 1926. évi augusztus hó 18. napján.

Ács s.k. kir. járásbírósi alelnök.

A kiadmány hitelül:

Szilágyiné s.k.
shiv. tisztviselő.

P.H.

A másolat hitelül:
Vác, 1949.szept.9.

irodafőtiszt.

VÁCVÁROS LEVÉLTÁRA

U. 93-m

NASINSZKY BÉLA ADALBERT

1893–1918

1893. szeptember 9-én született Soroksáron, Nasinszky Ödön és Kellner Teréz házasságából.⁵⁴¹ Ő volt a harmadik gyermekük a hatból. Testvérei Ödön, József, Jenő, Géza és Irma.⁵⁴² Édesapja Soroksáron az ottani Haraszt Taksonyi Takarékpénztárban dolgozott, segédkönyvelőből főkönyvelőig emelkedett.⁵⁴³ 1887-től fűszerkereskedő cége is volt,⁵⁴⁴ erdőtulajdonos,⁵⁴⁵ önkéntes tűzoltó.⁵⁴⁶ 1905. július 31-én 44 éves korában elhunyt. Halála után a család váltóperbe keveredett,⁵⁴⁷ ami anyagi nehézségekre utal.

Béla 1904/05-ös tanévtől az 1911/12-es tanévig iskolánk tanulója. Tanulmányi eredménye szerint a jeles és a kitűnő tanulók táborához tartozott. Az értesítők szerint alapítványi támogatást kapott a Szikora- és Midlarcsek-féle alapból, a Lapsinszky János-féle alapból és az Ujhelyi István-féle alapból. Atletizált, erre utal, hogy súlydobásban volt eredménye, illetve a futóverseny bronzérmese.⁵⁴⁸ Futballozik is a Váci Hírlap tudósítása szerint.⁵⁴⁹ 1912 májusában jól érettségizik, mint egyházmegyei papnövendék. De nem papi pályára megy, mert az 1912/13-as és az 1913/14-es tanévekben joghallgatóként van számontartva.⁵⁵⁰ Majd a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a vezetése alatt álló minisztérium számvevőségéhez, gyakornoknak nevezte ki.⁵⁵¹

⁵⁴¹ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-YS8T-6GK>

⁵⁴² Nasinszky Ödön Gyászjelentése: <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/438597>

⁵⁴³ Magyar Compass 11-14(1883–1886). Pénzügyi Compass 1905–1906, szerk. Kormos Alfréd, Budapest, 1916.

⁵⁴⁴ Központi Értesítő 1887 (12. évf.) 1887-03-31 / 28. szám

⁵⁴⁵ Budapesti Hírlap 1899. március (19. évf.) 1899-03-05 / 64. szám

⁵⁴⁶ Nemzet, 1884. augusztus (3. évf.) 1884-08-06 / 694. szám

⁵⁴⁷ Budapesti Közlöny 1906. január (40. évf.) 1906-01-03 / 1. szám

⁵⁴⁸ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1904–1912

⁵⁴⁹ Váci Hírlap 1911-06-25 / 48. szám

⁵⁵⁰ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja 1912-14

⁵⁵¹ Budapesti Közlöny 1913. december (47. évf.) 1913-12-17 / 289. szám

A hadseregben a cs. és kir. 23. gyalogezredben szolgál. 1916-ban tartalékos zászlósból tartalékos hadnaggyá nevezték ki,⁵⁵² majd főhadnaggyá 1918 áprilisában.⁵⁵³ Sajnos katonai életéről nem sok információ áll rendelkezésünkre. A gyászjelentéséből az derült ki, hogy a harctéren szerzett betegségben halt meg 1918. október 10-én⁵⁵⁴ a cs. és kir. 16. helyőrségi kórházban Budapesten.⁵⁵⁵ Soroksáron a középvárosi sírkertben temették el.

23. gyalogezred hadi jelvénye

⁵⁵² Budapesti Közlöny 1916. nov. 9. (50. évf.), 257. szám, 2.

⁵⁵³ Budapesti Közlöny 1918. ápr. 19., (52. évf.), 91. szám, 3.

⁵⁵⁴ <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/438594>

⁵⁵⁵ <https://ivh-katonahoseink.militaria.hu/search>

NOVOTNY KÁROLY

1880–1917

1880. március 26-án született Fajszon.⁵⁵⁶ A fajszi plébánia keresztelési anyakönyvében törvénytelen gyermekként szerepel, mivel a szülei még nem voltak házasok a születésekor. Az 1881. január 29-én történő házasságuk után utólag legitimálták. Anyja Dávid Katalin, 81 évesen halt meg 1930 tavaszán,⁵⁵⁷ apja Novotny Károly, aki gazdatisztként dolgozott.⁵⁵⁸ Testvérei: Margit (Egyedy Istvánné), Gizella, Katalin (Bielik Vilmosné, gyermekei Bielik Dezső és Ida).⁵⁵⁹ A család Vácott lakott a Laktanya utca 2. szám alatt. Édesapja területi képviselője volt a filozófia járvány idején a Dr. Aschenbrandt-féle Bordói-pornak,⁵⁶⁰ népszámláló és esküdt volt a város életében.⁵⁶¹

1896-ban VI. osztályos volt Budapesten a VII. kerületi magy. kir. állami gimnáziumban, ahol szabadkézi rajzolásra is járt. A piarista gimnázium 1897/98-as értesítőjében szerepel, közepes tanuló volt, de műénekből, és 98-ban szabadkézi rajzból is jeles. 1899-ben végzett, latinból pótvizsgát kellett tennie.⁵⁶²

Foglalkozása erdész volt,⁵⁶³ „1903-ban kezdte működését a Földművelésügyi Minisztériumban, mint díjnok, ahol 14 évig teljesített szolgálatot”.⁵⁶⁴

1907. június 11-én kötött házasságot Köves Emiliával,⁵⁶⁵ aki Köves Károly kertész és Hofreiter Anna 1882. december 18-án született leánya volt.

A Váci Hírlap szerint 1901-ben bevonult a budapesti magyar királyi 1. honvéd gyalogezredbe,⁵⁶⁶ 1914-ben elhunyt holtá nyilvánítási

⁵⁵⁶ Fajszi plébánia, Keresztelési anyakönyve.

⁵⁵⁷ Váci Hírlap 1930-04-13 / 28. szám

⁵⁵⁸ Fajszi plébánia, Házasultak anyakönyve, 1907

⁵⁵⁹ Egyedy Istvánné hagyatéki ügye: Vác Város Levéltára, V.94: Vác Város Árvaszékének iratai, b: Iratok, 55/1920.

⁵⁶⁰ Váci Hírlap 1901 (15. évf.) 1901-06-02 / 22. szám

⁵⁶¹ Váci Hírlap 1899 (13. évf.) 1899-12-17 / 51. szám

⁵⁶² Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1898/99.

⁵⁶³ Budapesti Közlöny 1923-06-13 / 132. szám (holtak nyilvánítások). Váci Hírlap 1911-02-08 / 11. szám: „A m. kir. földművelésügyi miniszter Novotny Károly erdőszám-tisztet erdőszámellenőrré léptette elő”.

⁵⁶⁴ Pest-Pilis-Solt-Kiskun-Vármegye általános ismertetője és címtára, 3. körzet, Budapest, 1931.

⁵⁶⁵ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 241. lap, 25. sorszám, 1907. –Köves Emmaként szerepel: Váci Hírlap 1907-06-12 / 47. szám; Köves Annaként: Váci Hírlap 1933-06-11 / 44. szám.

⁵⁶⁶ „Kik rukkolnak be? Az elmúlt héten a következők kaptak behívókat: Novotny Károly és Klein Béla e. é. ö. a budapesti m. kir. 1. honv. gy. ezredhez”: Váci Hírlap 1901-09-15 / 37. szám

dokumentuma szerint,⁵⁶⁷ 1 évig önkéntesként szolgált a szerb és román frontokon.⁵⁶⁸ Rendfokozata önkéntes szakaszvezető⁵⁶⁹ volt. 1917-ben „2. osztályú ezüst vitézségi éremben részesítették Novotny Károly népfelkelő egyévi önkéntes tizedest”.⁵⁷⁰ 1916. október 24-én Petrozsény mellett román hadifogságba esett,⁵⁷¹ majd 1917. március 21-én ott halt meg.

„1754/1923. sz. Novotny Károly vácsi erdész, aki 1880-ban Fajszon született, N. Károly és Dávid Katalin fia, Köves Emilia férje, az 1. népf. ezred önk. szakasz-vezetője 1917. márc. 21-én román fogságban hősi halált halt. Váczi kir. járásbíróság.”⁵⁷²

⁵⁶⁷ Vác Város Levéltára, V.94: Vác Város Árvaszékének iratai, b: Iratok, 1016/1923.

⁵⁶⁸ K. u. k. Kriegsministerium, Veszteség lajstrom, 1917-05-10 / 570. szám, 5.

⁵⁶⁹ Vác Város Levéltára, V.94: Vác Város Árvaszékének iratai, b: Iratok, 1016/1923.

⁵⁷⁰ Budapesti Közlöny 1917-12-13 / 287. szám

⁵⁷¹ Váci Hírlap 1916-12-24 / 52. szám, 6. Váci Hírlap 1917-07-29 / 30. szám, 3.

⁵⁷² Budapesti Közlöny 1923. június (57. évf.)

OBERMAYER BÉLA

1898–1918

Obermayer Béla István 1898. december 19-én született Vácott, Obermayer Lajos asztalos, és Szabó Mária házasságából. A család a Mátyás király utca 5. szám alatt lakott.⁵⁷³ Édesapja Dunaföldváron született 1873-ban (Obermayer Ferenc lakatos és Terka Anna fiaként). 1896. július 14-én vette feleségül Schrött Máriát, aki Szentendrén született 1875-ben (Schrött András molnár és Leber Zsófia lányaként). Mindkét család Vácott élt.⁵⁷⁴ (Édesanyja neve a Házasultak anyakönyvében Schrött míg a Kereszteltek anyakönyvében Szabó.)

Béla gimnáziumi éveit az 1911/12-es tanévben kezdte a III. osztályban. Négy éven keresztül a jó tanulókhoz tartozott, mígnem az 1915/16-os tanévben VII. osztályos korában kizárták az iskolából. Az értesítő erről így ír:

„Az ifjúság fegyelme, törvénytisztelete, engedelmessége ellen általában kifogás nem volt, mégis hét [fő] VII. oszt. tanulót nagyobb fokú erkölcsi kihágás miatt az intézetből ki kellett zárni, mely eljárással az iskola nyugalma ismét helyreállott és remélhetőleg azt ilyen sajnálatos eset többé megzavarni nem fogja.” Kizártak: Bihercz István, Billik Ferenc, Kovács László, Matkovich János, ev., Obermayer Béla, Sáry Károly, ism., Sinkovits Miklós.⁵⁷⁵

A Törzskönyv pedig a következő bejegyzést tartalmazza Bélánál:

„Tiltott hely látogatásával elkövetett erkölcsi kihágás miatt 1916. január 22-én 6639. számú vallási és közoktatási miniszteri jóváhagyással az intézetből kizárattott.” Bordélyházban jártak.

A VII. osztályt magántanulóként a Wágner Manó magángimnáziumban, Rákospalotán végezte.⁵⁷⁶ Ide a kizárt tanulók közül követte Billik Ferenc is. A VIII. osztályt a VII. kerületi magy. kir. állami gimnáziumban töltötte, de a VK. Miniszt. 2257. evi 1917. sz. rendelete alapján szervezett s 1917. márc. 1-től április 16-ig megtartott két párhuzamos (A. és B.) hadi tanfolyam tanulói között találjuk. Itt érettségizett is.⁵⁷⁷

Katonai életéről kevés információnk van. A mellékelt képeslapon ő szerepel. A hátoldalán a saját kézírásával a következőket írta:

⁵⁷³ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 194. lap, 205. bejegyzés.

⁵⁷⁴ Vác-Felsővárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 67. lap, 25. bejegyzés.

⁵⁷⁵ Magyar Kegystanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1915-16 4, 46.

⁵⁷⁶ Wagner Manó Rákospalotai Főgimnáziumának értesítője 1915-16.

⁵⁷⁷ Budapesti VII. Kerületi Barcsay Utcai Magyar Királyi Állami Főgimnázium értesítője 1916-17.

„Obermayer Béla holj. őrm. M. kir. 6/III népf. gyalogezred 7. század Tp. 523. – Cserny Istvánné úrhölgynek Vác. – Emlékül az olasz frontról sokszor csókolja: Béla 1918. V/23 A kis Józsit csókolom.”

Tehát a 6. népfelkelő gyalogezred van megadva, de a veszteséglista a következőket írja: „Obermayer Béla, Fähnr., HIR. Nr. 19, zugeteilt dem k. u. LstlR. Nr. 12, 1. Komp., Ungarn, Pest, Vác, 1898; gefallen (12./6. 1918).”

Tehát a 19. gyalogezred. Légrády Elek A Volt M. Kir. 19. Honvéd Gyalogezred és alakulatainak története (Pécs 1938) című műve nem tesz említést róla. Pedig a katonai nyilvántartás szerint 1918. június 12-én már zászlós. A 6-os szabadkai honvédekről ilyen átfogó munka nem létezik. Vitéz Deseő Lajos A M. Kir. Szatmári 12. Honvéd Gyalogezred valamint menet- és népfelkelő ezredeinek története (Budapest 1931) munkája sem említi. Tragor Ignác így ír hősíüknkről:

„Obermajer Béla tanuló, Obermajer Gyula és Schrött Mária fia, született Vácott 1899-ben. Az iskolai padjaiból vonult hadba. Zászlós volt, amikor 1918. június 9-én fejlődés következtében az olasz harctéren hősi halált halt. 19 éves róm. kat. vallású volt.”⁵⁷⁸

A 12-esek és a 19-esek a halál időpontjában az olasz fronton voltak. A tények: 1918. június 12-én az olasz fronton hősi halált halt, mint zászlós.

Emlékét az iskolában elhelyezett emléktábla őrzi, de a az állami gimnázium emlékművén is szerepel a neve.

⁵⁷⁸ Tragor Ignác: Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban, Vác, 1933.

OLAJ GYULA

1894–1917

1894. április 5-én született Vácott,⁵⁷⁹ ifj. Olaj Ferenc (hentes) és Bárány Róza (Esztergom) házasságából, második gyermekként. Vác egyik meghatározó alakja id. Olaj Ferenc, a nagyapa, aki városi képviselő, szenvedélyes szőlész⁵⁸⁰ és vállalkozó. 1901-es halálával fia, ifj. Olaj Ferenc átveszi a városban betöltött szerepét. Pótesküti tett a törvényszéken,⁵⁸¹ iparhatósági megbízott,⁵⁸² sikeres vállalkozó. A család a Kossuth utca 9. szám alatt lakott.⁵⁸³

Bátyja, Ferenc 1886. december 13-án született. (Temető utca 182.). Mint katona, megszökött az orosz fogságból.⁵⁸⁴

Gyula elemi iskolai tanulmányait a Polgári Leányiskolában végezte 1899–1903 között, közepes, jó, jeles eredménnyel.⁵⁸⁵ A Piarista gimnáziumot az 1903/04-es tanévben kezdte. Művészeti beállítottságú. Erre utal, hogy kisgimnazista korában műének, szabadkézi rajz tantárgyakból kiemelték nevét az értesítőben. IV. osztályos korában alt szólamban énekelt az énekarban. Tanulmányi eredménye gyenge. 1908/09-es tanévben kimaradt. Itt tehát V. évfolyamot zárt.

Tanulmányait Budapesten a III. kerületi magy. kir. állami Árpád főgimnáziumban folytatta a következő két tanévben, mint magántanuló.⁵⁸⁶ Az 1910/11-es tanévben a Kecskeméti Református Gimnáziumban találjuk. Az itteni értesítő VII. osztályos tanulóként mutatja (megismétli az évfolyamot), de nem fejezi be, mert kimaradt.⁵⁸⁷ Iskolai pályafutását innen nem tudjuk követni. Azt azonban tudjuk, hogy gyógyszerész⁵⁸⁸ lett. Tehát leérettségizett és felsőoktatásban is részt vett.

1906 augusztusában részt vett a VSE sportegyesület Rókus délutánján rendezett úszóversenyén. Gyermekverseny 50 méter kategóriában indult. A Váci Hírlap így közli az eredményt:

„Az első előfutamban első Hochmayer Béla 37 mp alatt fél hosszal, második Juhi Tibor és Jáger Gyula holtversenyben. Azután Jánosdeák Jenő, Kemény Tibor, Kemény Endre. A második előfutamban első Krakker Béla

⁵⁷⁹ Vác–Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 63. lap, 53 sorszám

⁵⁸⁰ Váci Hírlap 1895 (9. évf.) 1895-11-24 / 47. szám

⁵⁸¹ Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-08-10 / 32. szám

⁵⁸² Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-12-07 / 49. szám

⁵⁸³ Vác–Felsővárosi plébánia, Halottak anyakönyve, 217. lap, 22. bejegyzés

⁵⁸⁴ Váci Hírlap 1918 (32. évf.) 1918-02-24 / 9. szám

⁵⁸⁵ Váczi Római Katolikus Polgári és Elemi Népiskolákról

⁵⁸⁶ Budapest III. kerületi magy. kir. állami Árpád Főgimnázium értesítője 1908–1910.

⁵⁸⁷ Kecskeméti Református Gimnázium értesítője 1910–11.

⁵⁸⁸ Pesti Hírlap 1917. (39. évf.) 1917-03-21 / 78. szám

egy hossal, második Koch Endre, harmadik Scheffer Sándor. Azután Natonek Béla, Natonek Dezső, Németh Géza és *Olaj Gyula*.⁵⁸⁹

„A hősi halált halt ifjú, mint gyógyszerész vonult be a háború alatt az egészségügyi csapathoz, majd áthelyezték a 32. gy. e.-hez, ahol gyakorlatozás alatt a szt. Gellért hegyen egy szikláról lezuhant, vesebajt kapott, majd mindkét szemére világtalan lett, míg végre most megváltotta szenvedéseitől a halál. Nagy betegen csak pár nappal ezelőtt hozták haza szülei lakására, hogy itthon haljon meg. Temetése nagy részvétellelletteden ment végbe, melyen a helybeli kórházak üdülő katonái is testületileg jelentek meg.”⁵⁹⁰

Halála 1917. március 17-én következett be Kossuth utcai házukban, és az Alsóvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra. Erről az alsóvárosi plébánia halotti anyakönyve tanúskodik.

⁵⁸⁹ Váci Hírlap 1906 (20. évf.) 1906-08-19 / 64. szám

⁵⁹⁰ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-03-25 / 12. szám

PIACSEK FERENC

1894–1915

1894. február 15-én született Szentendrén.⁵⁹¹ Apja Piacsek Kamilló, aki nemesi család sarja. 1694-ben kapta a család a nemesi címet I. Lipót királytól. Édesanyja Schaffer Leopoldina,⁵⁹² testvére Piacsek Rezső, aki 1887-ben született, szintén iskolánk öregdiákja, majd tanfelügyelő.

Piacsek Kamilló Szentendrén városi tanácsos,⁵⁹³ önkéntes tűzoltó testület elnöke,⁵⁹⁴ anyakönyvvezető és birtokos. 1897. augusztus 7-én öngyilkos lett. Erről a Budapesti Hírlap így írt:

„Öngyilkos anyakönyvvezető. Piacsek Kamilló szentendrei anyakönyvvezető és birtokos (43 éves) szíven lőtte magát ma délután három órakor barátjának, Reichl Károlynak a Zsigmond utca 7. számú házában lévő lakásán. Az öngyilkosság okát nem tudják.”⁵⁹⁵

Ferenc iskolánkban az 1904/05-ös tanévben kezdte tanulmányait ahol Szamek László, Nasinszky Béla, Grosschmid László és Blau Sándor osztálytársa. Itt jeles tanuló. A következő tanévekben a névsorban találjuk, változó tanulmányi eredménnyel. Szinte eltűnt a többiek között. Az 1911/12-es tanévet megkezdte mint végzős, de az év elején kimaradt⁵⁹⁶ és a Zentai Állami Főgimnázium tanulója lett. Az Önképzőkör pénztárosa; szavalásban kiemelkedett, és ünnepi beszédet mondott az 1848 áprilisi törvények elfogadásának 64. évfordulóján. Kitűnő tanuló volt, jól érettségizett és jogi pályát választott.⁵⁹⁷ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1912–1913-as tanévben a hallgatók között feltüntetve (182). Közéleti aktivitását itt is megtartja.

„A budapesti bírói és ügyészi főiskolai kollégium ifjúsága november 29-én, szombaton este 8 órakor az intézet nagytermében (I., Ráth György u. 20.) tánccal egybekötött dalestet rendez, melyen Szörényi József dr., Ujjady Árpád, lakatos István, Kun István, Fóris László, Péntek Béla, Fischer Pál, Mihalovitz Lajos, *Piacsek Ferenc*, Friedner Béla, Molnár Miklós, Fürst Iván, Kun István és az intézet énekkara szerepelnek.”⁵⁹⁸

⁵⁹¹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek. Állami Zentai Főgimnázium értesítője 1911/12, 117.

⁵⁹² Az első világháború veszteségi adatbázisa, <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/az-első-vilaghaboru-vesztesegi-adatbazisa/adatlap/4B4CC1E25E4B7F98A7EB61C85CDD3B94>

⁵⁹³ Budapesti Hírlap 1897. augusztus (17. évf.) 1897-08-07 / 218. szám

⁵⁹⁴ Pesti Hírlap 1894. február (16. évf.) 1894-02-06 / 37. szám

⁵⁹⁵ Budapesti Hírlap 1897. augusztus (17. évf.) 1897-08-07 / 218. szám

⁵⁹⁶ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1905–1912

⁵⁹⁷ Állami Zentai Főgimnázium értesítője 1911/12, 117.

⁵⁹⁸ Budapesti Hírlap 1913. november (33. évf.) 1913-11-25 / 278. szám

„A Birói Internátus ifjúsága 21-én este 8 órakor rendezi nagytermében (L. Ráth György u. 20.) második műsoros táncestjét. Szerepelnek: Piacsek Ferenc, a kollégium zenekara, Szörényi Mancika, Piacsek és Mihailovitz, Pollakovics Miksa, Demel Zoltán.”⁵⁹⁹

A háború alatt a m. kir. 29. gyalogezredben, mint hadapród szolgált. Adataink katonai életéről alig vannak. Alakulattörténetben nem található. A korabeli újságcikkek adnak eligazodást a haláláról:

„Hevési és oláhsági Pincsek Ferenc, a 29. honvéd gyalogezredbeli hadapróddjelölt, az északi harctéren a Magura-magaslat ellen vívott szuronytámadásban hősi halált halt. Huszonegy éves volt. Bajtársai Jamarowban temették el.”⁶⁰⁰

A veszteségi adatbázis szerint 1915. április 24-én volt a végzetes roham, melyben életét vesztette.⁶⁰¹ A Magura vagy Magiora magaslat közelében, mely az ezeréves határ mentén fekszik, 1915. január 30-a és augusztus 30-a között a 29. gyalogezred súlyos harcokat folytatott.

„A Przemyślnél felszabadult orosz hadtestekkel időközben megerősödött orosz 3. és 8. hadsereg, április 2. és 5. közt újból megkezdte a támadást, de a német hadvezetőség részéről Marwitz tábornok parancsnoksága alatt ideirányított, három német hadosztályból álló, „Beszkid”-hadtest támogatásával, sikerült megtörni az orosz tömegrohamokat. Erre az oroszok „délnyugati” arcvonalat még két hadtesttel megerősítve, harmadszor is támadásra rendelték. Minthogy pedig ez a támadás sem sikerült, április 21. és 26. között minden figyelmüket az Uzsoki szoros elfoglalására fordították. Szurmay hős honvédei azonban a Magura-magaslaton és Jaworowtól keletre a Magyar Haza határán minden támadást visszavertek.”⁶⁰²

A Zentai Állami Gimnázium 1914/1915. évi értesítője megemlékezik róla az elesettek között, kik az iskola tanulói voltak: „Piacsek Ferenc joghallgató, hadapród 21 éves korában az északi harctéren.”

⁵⁹⁹ Pesti Napló, 1914. február (65. évf.) 1914-02-15 / 40. szám

⁶⁰⁰ Pesti Hírlap 1915. július (37. évf.) 1915-07-01 / 181. szám; Az Est, 1915. július (6. évf.) 1915-07-02 / 184. szám

⁶⁰¹ <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/a-magyar-katona-aldozatval-lalasa-a-nagy-haboruban/adatlap/5F58B8C7B213C47DDC62FC6D7BA83F78>

⁶⁰² De Sgardelli Caesar: *A magyar királyi budapesti 29. honvéd gyalogezred és a magyar királyi 29. népfőlkelő gyalogezred hadtörténeti emlékkönyve*, Budapest, 1936, 123.

DR. PINTÉR ZOLTÁN

1886–1914

Pintér Zoltán 1886. július 8-án született Ipolypásztón, Pintér György járásbírói telekkönyvvezető⁶⁰³ és Dely Etelka református szülők gyermekeként. Három testvére volt: Elemér, György és Etelka.⁶⁰⁴

Szülei házasságkötése társadalmi esemény volt, melyről a Budapesti Hírlap 1885. augusztus 5-i száma így számolt be:

„Pintér György az ipolysági törvényszéki elnök unokatestvére a múlt kedden vezette oltárhoz Dely Etelka kisasszonyt, Dely János földbirtokos leányát Ipoly-Pásztón. Az ősi magyar szokás szerint nagy fénnel megült lakodalmon nagyszámú násznép gyűlt össze. Az eskető szertartáson násznagyok voltak: Szabadhegyi Géza és Kádár Kálmán, koszorú-asszony Kádár Kálmánné, koszorú-leányok Nagy Ilona, Pávay Erzsike, Turcsányi Etelka, Deryl Rózsika, Pintér Katica és Stefkovics Ilona. Vendégek voltak: Ivánka Zsigmond, Cappel Pál, Jakabffy István, a kerület országos képviselője, Haydn Károly, Steiger Imre, Sággy Benő, Kovács József, Nagy Antal stb. Az örömszülők a falu népe számára is rendeztek mulatságot, melyen a falu nagy része részt vett.”⁶⁰⁵

A család édesapja kinevezésével költözik, először 1886-ban Szécsénybe,⁶⁰⁶ majd 1889-ben Vácra.⁶⁰⁷ Itt fut be karriert és a város egyik meghatározó alakja lett.⁶⁰⁸

Nagymamája özvegy Pintér Pálné született Rinkóczy Rozália úrnő, 71 éves korában meghalt 1903-ban.⁶⁰⁹

Zoltán tanulmányait gimnáziumunkban az 1896/97-es tanévben kezdte meg. Osztályfőnöke Hatala József piarista paptanár. IV. és V. osztályát a selmecbányai Evangélikus Líceumban teljesítette, majd 1901 szeptemberétől ismét iskolánk tanulója. Itt közepes és jó tanulmányi átlagokkal teljesíti kötelezségeit. 1904-ben érettségizik, valamint ebben a tanévben az önképző-kör un. Gyakorló Iskola fő könyvtárosa.⁶¹⁰ Osztályfőnöke Martin Péter piarista paptanár.

⁶⁰³ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁶⁰⁴ Az Ujság, 1914. december (12. évf.) 1914-12-15 / 317. szám

⁶⁰⁵ Budapesti Hírlap 1885. augusztus (5. évf.) 1885-08-22 / 229. szám 4.

⁶⁰⁶ Budapesti Hírlap 1886. október (6. évf.) 1886-10-08 / 279. szám 7.

⁶⁰⁷ Budapesti Közlöny 1889. június (23. évf.) 1889-06-13 / 137. szám

⁶⁰⁸ Váci Hírlap 1930 (44. évf.) 1930-04-06 / 26. szám 1930-ban 70 éves édesapja halála

⁶⁰⁹ Váci Hírlap 1903 (17. évf.) 1903-04-12 / 15. szám

⁶¹⁰ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1896–1903

1904 szeptemberétől joghallgató.⁶¹¹ 1906-ban Önkéntes őrmester lett a cs. és kir. 14. gyalogezredben.⁶¹² 1910 júniusában a szegedi regattaverse nyen négyezes kategóriában 3. helyezett lett a következő tagokkal: Horváth Kálmán, Pintér Zoltán, Bárdos Ernő, Hufnágel Sándor, i. e. Tóth Sándor (kormányos). Nyolcevezős kategóriában a váci hajó nyert.⁶¹³ 1911 januárjában tartalékos hadnagyi kinevezést kapott, melyet a 76. gyalogezredben teljesített.⁶¹⁴ 1912-ben számtiszt kinevezést nyert a m. kir. igazságügyi minisztérium számvevőségéhez.⁶¹⁵ 1914 államtudományi doktori címet szerzett.⁶¹⁶

A háború kirobbanásakor a nyitrai 14. gyalogezredben kezdi meg „rövid” szolgálatát.

„Pintér György váci kir. telekkönyvvezetőnek mind a három fia a harctéren van. Legidősebb fiáról, dr. Pintér Zoltán miniszteri számellenőrrel most szomorú hírt hozott a hadiposta: tiszt szolgája jelenti, hogy Oroszországban csatában elesett. Pintér Zoltán a nyitrai 14. honvédgyalogezred hadnagya volt. Aggódó szüleinek még a napokban is írt és közölte, hogy nagy csatákban vettek részt. Már három ezredük esett el, s a tisztek közül négyen maradtak. Most életét áldozta hazájáért a fiatal hadnagy is, kinek nemes, jó emlékét egész városunk őrizni fogja.”⁶¹⁷

Az Újságban megjelenik a gyászjelentése a következő szöveggel:

„PRO PATRIA: Ürményi Pintér György kir. telekkönyvvezető és neje szül. Dely Etelka szülők, Elemér, György és Etelka testvérek mélységes nagy fájdalomtól megtört szívvel, de Istenbe vetett hittel tudatják, hogy nagy gonddal nevelt, hálás szívű, jó gyermekük, szerető lelkű testvérük dr. Ürményi Pintér Zoltán igazságügyminiszteri hivatalnok, a nyitrai m. kir. honvéd gyalogezred tart. hadnagya, századparancsnok, f. hó 2-án orosz földön, ifjú élete 28-ik évében, a harczok tüzeiben dicsőséges halált halt. A vérzivataros csaták huszonhat ütközetének gyilkos tüzeiben került ki a halál, a huszonhetedikben ellenség golyója kioltotta nemes életét, s ki-lehelte hősi lelkét. December 2-án esett el, 3-án temették orosz földön katonai pompával, koporsóban külön sírba helyezve. Idegen hant nem nyomja soká pihenő testét, hazahozzuk azt a haza szent földjébe, s Ipoly-pásztón a családi sírboltban fogjuk örök nyugalomra helyezni. Ama

⁶¹¹ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1904–1905

⁶¹² Váci Hírlap 1906 (20. évf.) 1906-09-30 / 75. szám

⁶¹³ Délmagyarország, 1910. június (1. évf.) 1910-06-30 / 33. szám

⁶¹⁴ Budapesti Közlöny 1911. január (45. évf.) 1911-01-05 / 4. szám 3.

⁶¹⁵ Igazságügyi Közlöny, 1912 (21. évf.) 1912-02-27 / 2. szám

⁶¹⁶ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1913–1914

⁶¹⁷ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-12-09 / 94. szám

nemes harczot megharczolta, futását elvégezte, hitét megtartotta. Vác, 1914. december hó 12. Legyen áldott emlékezete.”⁶¹⁸

Temetése körülményeiről a Váci Hírlapból értesülünk:

„Egy hős katona sírja a hazai földben. Pintér György kir. telekkönyvvezető fia, Pintér Zoltán dr. m. kir. 14. honvéd gyalogezredbeli tartalékos hadnagy az orosz harctéren Chrzastovic mellett hősieles harcban elesett. Édesatyja a Nyitrán állomásozó ezredparancsnokságnál kieszközölte, hogy a külön sírban nyugvó hős holttestét hazaszállíthassa. A parancsnokság nyílt rendelettel egy szakaszvezetőt küldött a csatamezőre, aki tegnap táviratban jelezte, hogy a holttesttel Oderbergbe érkezett. A bánatos szülők és több jóbarát ma, szerdán Ipolypásztóra utazik, ahol a családi sírboltban helyezik örök nyugalomra Pintér Zoltán hült tetemét. Az utolsó szertartást Sáfár Béla váci ref. lelkész végzi.”⁶¹⁹

„Lélekemelő gyászpompával kísérte Ipolypásztó közönsége utolsó útjára csütörtök délután dr. Pintér Zoltán tart. honvédhadnagyot, Pintér György telekkönyvvezetőnknek Orosz-Lengyelországban hősi halált halt legidősebb fiát. A bajtársak meleg szeretete s előrelátása külön sírba helyezte az ifjú virágában elhunyt hőst, onnan hozatta haza a fájdalomtól megtört szívű család Ipolypásztóra, hogy ottani családi sírboltba elhelyezve az édes jó anyai és jóságos testvéri szív legszentebb fájdalma némi enyhülést találhasson a könyök árjával öntözött napi zarándoklásban. Sáfár Béla váci ref. lelkész, a gyászoló család jó barátja végezte a temetési szertartást s hazafiúi lelkesedéstől ihletett magas szárnyalású beszédben búcsúztatta el az ifjú kedves halottat, a temetőben pedig az elhunyt egykori iskolatársa s jó barátja, Kovách Sebestyén József balasagyarmati ref. lelkész mondott megható gyászbeszédet, majd Bartha László vámosmikolai főszolgabíró, az elhunyt jó barátja búcsúztatta el az édes magyar haza hős katonáját, a család büszkeségét, a község és az egész járás közönsége által dédelgetett jó barátot. Végül a nagy számban megjelent gyászoló közönség egy szívvel és lélekkel énekelte végbúcsúzóul a Himnuszt, mely után az ifjú hős sírjára tűztük azt a gyalultatlan muszka keresztet, melyet katonái faragtak hős hadnagyuknak s melyre a világszatában küzdő számos jó barát, köztük váciak is, kiknek útja a sír felé vezetett, saját kezűleg írták fel megható búcsú szavait! Oda helyeztük azon boróka gallyat is, melyet a mi Krayzer Bélánk tűzött karácsonyestéjén karácsonyfául a mi felejthetetlen Zoltán barátunknak. Mi, kik tanúi voltunk a határtalan szeretet és mélységes gyász ily impozáns megnyilatkozásának, azzal a szent meggyőződéssel búcsúztunk a dicsőséget hirdető muszkakeresztől s távoztunk a béke honából, hogy a magyar nemzet dicsőséges élet-halál harcában meghozott mérhetetlen

⁶¹⁸ Az Ujság, 1914. december (12. évf.) 1914-12-15 / 317. szám

⁶¹⁹ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-01-27 / 8. szám

áldozatok kell, hogy igazságos ügyünk diadalához vezessenek. Ezen szent hitben búcsúzunk az ifjú hőstől „Isten veled kedves halott!” A csaták dúló vihara után nyugodjál csendes sírodban s álmodj az édes magyar haza dicsőségéről, sírod felett örökké virraszt minden igaz magyar mélységes kegyelele!”⁶²⁰

Temetésére 1915. január 28-án került sor, és a szertartást Csányi Károly református lelkész végezte az Ipolypásztói Református lelkészség Halottak Anyakönyvi bejegyzése szerint.

⁶²⁰ Váci Hírlap 1915-01-31 / 9. szám

POCHMÁJER ANDRÁS

1888–1919

Pochmájér András 1886. október 8-án⁶²¹ született valószínűleg Rádon, Pochmájér Sándor és Szlonka Zsuzsanna házasságából, melyet 1885. augusztus 10-én⁶²² kötöttek, valószínűleg Rádon. Rád Kosd filiája, az anyakönyveket Kosdon vezették. A család Rádon a 14-es szám alatt lakott. A család „alcsony származású”, hiszen az anyakönyvek bejegyzései szerint, gazdálkodó, földműves, zsellér emberek voltak. Éppen ezért források kevésbé állnak róluk rendelkezésre. Három lánytestvért vagy unokatestvért találunk: Anna és Terézia feltételezhetően ikrek,⁶²³ Erzsébet.⁶²⁴

Diákéveit iskolánkban 1898/99-es tanévben kezdte meg a II. osztályban. Az értesítők közepes vagy jó tanulóként említik. Jól énekelt, mert a műének tantárgyból mindig jeles volt. 1905 tavaszán érettségizett.⁶²⁵

1906/07-es tanévben a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen volt joghallgató.⁶²⁶

1907 őszén Bárdos Ernő közigazgatási fogalmazónak tanácsossá történt megválasztása után a városi tanács pályázatot hirdetett a fogalmazói állásra, melyre hárman pályáztak: *Pochmayer András váci főszolgabírói írnok*, dr. Hochrein József és Tauber Ferenc.⁶²⁷ Végül nem őt választották, de ebből a hírből kiderül, hogy városi tisztviselő főszolgabírói írnok volt. A Váci Hírlap a polgárőrök között is említi.⁶²⁸

1914 decemberében sorozták be és január ötödikén vonult be a császári és királyi Frigyes főherceg nevét viselő 52. gyalogezredbe.⁶²⁹ Katonai életéről keveset tudunk. Nyilvántartás szerint volt hadifogoly.⁶³⁰ Valószínűleg itt lett tüdőbeteg. Besztercebányán kezelték 1917-ben, ahonnan levelet írt a Váci Hírlapnak:

„Nyolc krajcár napi zsoldomat összerakosgattam s abból küldöm a csekély két koronát, amit vegyetek úgy, mint amilyen jó szívvel adom a házáért hősi halált halt szegény Api (Bárdos Ernő beceneve) hamvainak hazahozatalára,” írja így egy beteg katona, Pochmayer András cs. és kir. 52. gyalogezredbeli *önkéntes-káplár* a besztercebányai rokkantak

⁶²¹ Kosd, Kereszteltek anyakönyve, 120. lap, 117-es bejegyzés

⁶²² Kosd, Házassultak anyakönyve, 16. lap, 15-ös sorsszám

⁶²³ Katolikus polgári leányiskola, Vác, 1898

⁶²⁴ Katolikus polgári leányiskola, Vác, 1899

⁶²⁵ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1899–1904

⁶²⁶ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja 1906

⁶²⁷ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-10-27 / 85. szám

⁶²⁸ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-11 / 77. szám

⁶²⁹ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-12-09 / 94. szám

⁶³⁰ <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/a-magyar-katona-aldozatval-lalasa-a-nagy-haboruban/adatlap/D204BF023DC02658AF3F2DE68D076A32>

gyógyintézetéből. Nehezen kell nélkülöznie a csekély két koronát a beteg fekvő bajtársnak, de többet ér ez nekünk, mint talán egyeseknek a nagy bankói!”⁶³¹

Több adományozásban is részt vett. Borbély István síremlékére adományozott 2 K-t,⁶³² majd Az *Élet* című folyóiratban olvashatjuk, hogy az alkohol-ellenes szövetségnek az iszákosok szanatóriuma javára 10 f-t adományozott. Itt járási díjnak is volt.⁶³³

„Pochmajer Andris városi tisztviselő a 33-ik évében, hosszú szenvedés után elhunyt. Az egész háborút végigküzdötte. Ott szerezte betegségét: a tüdőbajt, mely kioltotta életét. A legszebb tehetségek egyike száll vele sírba. A modern költészet nem mutat fel egyetlen képviselőt sem, aki oly csodás termékenységgel, mélységes tartalommal produkálta a magyarság ízig-vérig szántó költeményeit. A Váci Hírlap sok ily tökéletes versét közölte, melyek szintiszta magyarok voltak s amelyekre büszkék vagyunk. Utolsó szava is az ő kiolthatatlan; hazaszeretetéről szólna... Lázálmaiban, tusakodásaiban e szavakkal hunyta le szemeit: Szegény hazám, mi lesz veled?! Ma délután temetik, aki ott lesz a temetésén, az ifjú forradalmi irodalom egy roppant szerény, de nagy tehetségét fogja örök nyugvó helyére kísérni.”⁶³⁴

⁶³¹ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-12-08 / 49. szám

⁶³² Váci Hírlap 1918. jún. 9. (32. évf.) 24. szám

⁶³³ Az *Élet* 1908. nov. 20. (3. évf.) 11. szám

⁶³⁴ Váci Hírlap 1919 (33. évf.) 1919-02-16 / 14. szám

RAJCSICH (RAJCSICS) LÁSZLÓ

1894–1918

1894. november 9-én született Ercsiben (Fehér vármegye), édesapja Rajcsich László gőzhajózási ügynök,⁶³⁵ aki Ercsinek volt a dunai állomásfőnöke. Édesanyja Wojta Lujza, testvére Emma, aki 1898. október 18-án született Ercsiben.⁶³⁶

A nagyszombati Szent Benedek-rendi katolikus gimnáziumban végezte a gimnázium első négy osztályát 1905–09 között⁶³⁷ majd Vácra jött tanulni a Piarista Gimnáziumba.⁶³⁸ A középátlagnál jobb tanuló volt. Itt az önképzőkör tagja, majd 1913-ban, nyolcadikosként annak tisztviselője, háznagya.⁶³⁹ Ebben a tanévben jelesen érettségizett.⁶⁴⁰ Többek között Ascher Rezső osztálytársa.

Lászlót a katonai adatbázis⁶⁴¹ alapján az 52. repülőszázadhoz osztották be, azaz a Flik 52-höz.

„A századot az ausztriai Straßhofban állították fel, majd kiképzése után 1917. július 16-án a román frontra küldték, ahol Kézdivásárhelyen volt a bázisa. Röviddel később, 1917. július 25-én az egész légierőt átszervezték; ennek során a század hadosztályfelderítői feladatokat kapott. 1918 februárjában átvezényelték az olasz frontra. A nyári piavei offenzívában a 6. hadsereg részeként harcolt és San Giacomo de Veglia, illetve San Fior di Sopra tábori reptereiről indult bevetésekre. 1918 őszén egy újabb átszervezésben hadtesthez rendelt alegység (Korps-Kompanie 52, Flik 52K) lett belőle. A háború után a teljes osztrák légierővel együtt felszámolták.”⁶⁴²

1918. április 17-én bevetésre indultak Hansa-Brandenburg C.I típusú, 169.35-ös felderítő repülőgépekkel. Quero és Colle Umberto környékén jártak, amikor az olasz 70. repülőszázad gépeivel keveredtek harcba. Alessandro Resch-nek sikerült egy hosszú sorozatot elérni Rajcsich gépén, amely elvesztette szárnyát, kigyulladt és a közelben a földbe csapódott.

A 32. gyalogezred tartalékos hadnagya, pilóta, a következő kitüntetéseket, elismeréseket kapta:

13 ⁶³⁵ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek, 1912-

⁶³⁶ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GT94-C2>

⁶³⁷ Nagyszombati Érseki Főgimnázium értesítője 1905–1909

⁶³⁸ Magyar Kegyeztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1910–14

⁶³⁹ Magyar Kegyeztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1913–14, 33.

⁶⁴⁰ Magyar Kegyeztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1913–14, 58.

⁶⁴¹ <https://ivh-katonahoseink.militaria.hu>

⁶⁴² https://hu.wikipedia.org/wiki/Flik_52

- Legfelső dicsérő elismerést kapott az ellenséggel szemben tanúsított vitéz magatartásáért.⁶⁴³
- A legfelső dicsérő elismerést – a kardok egyidejű adományozása mellett – kapott az ellenséggel szemben vitéz magatartásáért.⁶⁴⁴
- A vaskorona-rend 3. osztályát a hadiékítménnyel és a kardokkal, díjmentesen, az ellenséggel szemben vitéz és eredményes magatartásáért.⁶⁴⁵

*Hansa-Brandenburg (Albatros) C.I. harci repülőgép
(Österreichische Nationalbibliothek)*

⁶⁴³ Budapesti Közlöny 1916. (50. évf.) 1916-12-24 / 299. szám

⁶⁴⁴ Budapesti Közlöny 1917. (51. évf.) 1917-09-05 / 204. szám

⁶⁴⁵ Budapesti Közlöny 1918. (52. évf.) 1918-07-17 / 159. szám

DR. REMES SÁNDOR

1885–1914

1885. február 15-én született Vácott, Sándor János keresztnévvel. A család a Galamb utca 18. szám alatt lakott.⁶⁴⁶ Szülei 1881. november 19-én, Remes József csizmadia (Remes János tímár és Czipauer Magdolna fia) 23 éves korában feleségül vette Czuczor Annát (Czuczor Pál csizmadia és Murka Veronika leányát, aki néhai Stamdinger Károly özvegye), aki 36 éves.⁶⁴⁷ Ritkaság, hogy a vőlegény 13 évvel fiatalabb a menyasszonynál. Nagyapja – Remes János – 1878. dec. 4-én 71 éves korában meghalt.⁶⁴⁸ Egy nővére volt.

Sándor az 1895/96-os tanévben kezdte iskolánkban a tanulmányait, melyet 1903-ban érettségivel zárt le. Az értesítők tanúsága szerint erős közepes, néha jó tanuló volt, akit műénekből kiemelnek. VII. osztályos korában a Gyakorló iskola tagjaként, az ifjúsági nagyobb könyvtár kezelésére a felügyelő tanár mellé tisztviselővé választották. 1902 márciusában az Ipartársulat felolvasó estjén verset mondott,⁶⁴⁹ melynek sikere kihatott iskolai eredményére is. Az 1902/03-as tanévben, VIII. osztályosként a gyakorló iskola keretein belül a szabadon választott vígtárgyú szavalatok között a 10. koronás jutalmat kapta meg.

Érettségi előtt 1902 júliusában kispapnak jelentkezett.⁶⁵⁰ Ez azonban nem lett hivatása, mert 1903/04-es tanévben bölcsész hallgató a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen.⁶⁵¹ A következő tanévtől ugyanezen egyetemen már joghallgatóként láthatjuk, melyben doktorál is. Tehát jogász végzettséget szerzett.

Életútja a források tükrében

1906. március 15-én a honvéd szobornál lefolyó ünnepségen a Talpra magyart szavalta,⁶⁵² októberben besorozták majd 1907 szeptemberében egy évi önkéntes szolgálatra behívták Budapestre az 1. Honvéd gyalogezredhez.⁶⁵³ 1909 októberében egyévi tényleges szolgálatra indult osztrák 14. gyalogezredhez, Linzbe.⁶⁵⁴

⁶⁴⁶ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, Kereszteltek anyakönyve, 1883–1892, 44. lap, 36. sorszám

⁶⁴⁷ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 1873–1912 60. lap, 48-as sorszám

⁶⁴⁸ Vác-Alsóvárosi plébánia, Halottak anyakönyve, 208. lap, 246 sorszám

⁶⁴⁹ Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-03-09 / 10. szám

⁶⁵⁰ Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-07-06 / 27. szám

⁶⁵¹ Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen almanachja, 1903–1904

⁶⁵² Váci Hírlap 1906 (20. évf.) 1906-03-14 / 21. szám

⁶⁵³ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-09-08 / 71. szám

⁶⁵⁴ Váci Hírlap 1909 (23. évf.) 1909-10-03 / 77. szám

1910 márciusában ügyvédi kamarai jelölt.⁶⁵⁵ Itt október 6-án, mint ügyvédjelöltet a Kamara nyilvántartásba vette, főnökeként Dr. Morlin Zsigmond ügyvédet adva meg.⁶⁵⁶

1911-ben eladó volt a Remes-féle ház, a Kovách Pál utca 5⁶⁵⁷ szám alatti ingatlan. Október 6-i ünnepségen kvartettben énekelt Szlachányi Béláné, Dobó Kató és Szép József társaságában.⁶⁵⁸

1911 szeptemberében a budapesti kir. ítélőtábla elnöke joggyakornoknak nevezte ki.⁶⁵⁹ 1912-ben a Dalegyesület színdarabjában szerepelt.⁶⁶⁰ 1913 húsvétján a fehérek templomában nagypénteken délután fél ötkor a Váci Dalegyesület énekelte Jeremiás próféta megható siralmait. Az első Roller Gusztáv, a másodikat dr. Remes Sándor, a harmadikat pedig a dalárda négyes férfikara. Nagyszombaton az egész feltámadási szertartás énekeit a Váci Dalegyesület végezte.⁶⁶¹

1913 májusában behívót kapott a cs. és kir. 32. gyalogezredhez 13 napi fegyvergyakorlatra, melyet június 16-án kezdett meg.⁶⁶²

A források egy igen aktív ember képét festi elénk, aki a munkája mellett énekelt, színészkedett, teljesítette kötelességeit. A Kaszinó tagjaként és evezősként is számontartották. Városszerte tisztelték és szerették. Erre utal halálakor megjelenő cikkek sora.

„Csütörtökön este terjedt el a hír: újabb áldozatot kívánt a haza a mi kis társadalmunkból. Remes Sándor dr. ügyvéd igazán hazája védelmében, a Kárpátok tövében elesett. Futó villámként rohant a szomorú hír és képzelhető, hogy nyomán a részvét fakadt. Remes Sándort a 32. gyalogezredhez hívták be. Ezredével, mely a szerbek ellen vonult, nem mehetett, mert kórházba került és felépülése után Budapesten teljesített szolgálatot. Csak mikor hős harmincketteseink, akiknek soraiban majd mindegyik váci és váci vidéki katonánk küzd, visszatért Sabác alól, hogy az orosz harctérre vonuljon, csatlakozott hozzájuk Remes, akit Roller Ferenc százados a saját századába vett, hogy – saját szavai szerint – „vigyázzon rá.”

Másfél hónapja, hogy a rákosi pályaudvarból Budapest és környékének népszerű háziezrede több vonattal, a hajnali csendben északnak kirobogott. Azóta egy csomó piroskártya jelentette, hogy hány csatában verekedtek vitézül a mi fiaink. Az utolsó hetekben Felsőmagyarországra rendelték a harmincketteseket, állítólag, hogy egy kis pihenőjük legyen,

⁶⁵⁵ Ügyvédi Kamarai Közlöny, 1910 (7. évf.) 1910-03-01 / 4. szám

⁶⁵⁶ Ügyvédi Kamarai Közlöny, 1910 (7. évf.) 1910-11-01 / 10. szám

⁶⁵⁷ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-08-20 / 64. szám

⁶⁵⁸ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-09-24 / 74. szám

⁶⁵⁹ Igazságügyi Közlöny, 1911 (20. évf.) 1911-09-27 / 9. szám

⁶⁶⁰ Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-11-03 / 85. szám

⁶⁶¹ Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-03-19 / 22. szám

⁶⁶² Váci Hírlap 1913 (27. évf.) 1913-05-25 / 39. szám

de valószínű, hogy száz és száz kilométeren át verekedő hadseregünk balszárnyát képezzék több más ezreddel együtt. Így jutottak el a Kárpátok alá, hogy ellenállhatatlan rohamukkal az orosz tönkretegyék. Sokáig nem tudtuk, hogy kik verekednek a Kárpátok most már hóval borított bércein. Megjött Roller Ferenc százados levele, melyet öccséhez, Roller Gusztávhoz intézett és megtudtuk, hogy ott vannak a mi hős fiaink is, a kik közül a hon védelme Remes Sándor dr. vérért is kívánta. A kapitány írása ezeket mondja:

Október 9. Szomorú szívvel tudatom veletek, hogy kedves barátunk, Remes Sándor tegnap reggel nyolc órakor elesett. Századom előnyomulása alkalmával érte őt az ellenséges golyó. Igazán mint hős esett el, nagyon meghatott halála, hogy épp vele kellett oly kegyetlenül elbánnia a sorsnak. Ott temettük el a Kárpátok egy kis völgyében, sírjára gallyakból keresztet tettünk és meg is jelöltettem. Már ötödik nap tart a csata, se éjjelünk, se nappalunk, hozzá milyen időjárás! Legerősebb tél, csupa hó minden és még ez a nehéz terep! De győzünk biztosan! Isten velünk van, habár a nagy áldozatok árán is! Isten velünk, csókol mindnyájatokat szerető bátyád Feri.

Ez a levél hozta meg a hírt Remes dr. haláláról. Híre terjedt, hogy az orosz golyó szíven találta, de ezt csak kitalálás, Roller százados leveléből nem derül ki.

Remes Sándor bevonulása előtt végrendeletet készített. Szülei nem élnek, egyetlen nővére Jávorszky Alajos felesége.⁶⁶³ Itt hagyta levélben végrendeletét, melyre ráírta: „háború után 14 napra felbontandó.” Minthogy így intézkedett, az írás még csak jó idő múlva lesz nyilvánossá és tudják meg, hogy kis vagyonáról mint rendelkezett.”⁶⁶⁴

„Hogyan esett el Remes? Remes Sándor dr. ügyvéd, mint megírtuk, a Kárpátok tövében halt hősi halált hazájáért. Most újabb levél jött ezredétől, mely így írja le a küzdelmet: Egy nagy tisztáson kellett átvonulnunk, pedig két oldalról is repültek a golyók és a srappellek. A muszkák keményen tartották magukat, csak másnap lehetett kiűzni őket s menekültek fejvesztetten. A golyó Remest éppen a szíven találta. Mikor bajtársai hozzásiettek, Remes így szólt: Csak a lábamon sebesültem meg! Ezek voltak utolsó szavai és kilehelte lelkét. Az ütközet még folyt, mikor eltemettük. Fenyőgallyakból egyik baka koszorút font és a fejfára rátették. A hó erősen esett, még az ezred ott volt, de már Remes Sándor sírját vastag hóréteg borította Ezen a napon a századból még egy ember esett el, tizen pedig megsérültek. Megírjuk, hogy a csatatéren hősi halált

⁶⁶³ Jávorszky Ödön mostohaanyja. Hősünk tehát „nagybátyja” a később híres orvosnak.

⁶⁶⁴ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-18 / 79. szám

halt Remes Sándor lelki üdvéért csütörtökön délelőtt tíz órakor gyász-mise lesz a barátok templomában.”⁶⁶⁵

Rekviem dr. Remes Sándorért. A Kárpátoknál hősi halált halt dr. Remes Sándor lelki üdvéért csütörtökön mondott megható gyászmisét katefaiakkal Skultéty Pál szentferencrendi áldozat a barátok templomában. A gyászmisén, hol a szemek nem maradtak könnyök nélkül, képviseltette magát Vác város tanácsa, a Kai. Kör, a Kaszinó, az Ipartársulat, a Dalegyesület, a Tűzoltótestület s a hazájáért vitézül elhunyt ifjú hősnek rokonsága és tisztelőinek nagy serege voltak ott jelen s mondtak ott imát a boldogultunk lelki üdvéért. A magyarok Istene adjon a hősnek örök nyugalmat!”⁶⁶⁶

Halálát megerősíti a 75. számú veszteségi kimutatás» (Ebben a rovatban csak a halottakat mutatjuk ki.) Remes Sándor őrv. 32. gye. 9. sz 1886 vác.⁶⁶⁷

Emlékét őrzi az Ipartársulat emlékműve,⁶⁶⁸ az evezősök emlékműve és iskolánk emléktáblája.

⁶⁶⁵ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-21 / 80. szám

⁶⁶⁶ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-10-25 / 81. szám

⁶⁶⁷ Friss Ujság 1914. december (19. évf.) 1914-12-17 / 323. szám

⁶⁶⁸ Váci Hírlap 1935 (49. évf.) 1935-07-17 / 55. szám

Leutent
 Václav 1916-én május 20-án
 Schindler Árpádotól M!

A Kezdemények k. Szociális
 87/2 számú megnevezése iránti j-
 leutent, hogy Dr. János Kádár volt
 joggyakornok az 1916-án Január 1-én
 Kárpát-vidékben közi halálát halt,
 és temetőben a 32. gyalog zászló
 orvosi Osztály fennmaradó jelen
 volt.

V. 98
 VÁCLAVOS LEUTENT
 22.4.1916.

[Signature]

SEIDL MIKLÓS

1892-?

Seidl Miklós 1892. július 13-án született a Szilágy megyei Kegye településen. Édesapja Seidl Miklós uradalmi erdész volt Csomádon, Pest megyében.⁶⁶⁹ Édesanyja Klier Józsa, nagyszülei apai ágon Seidl Mihály és Nágelmeier Mária, testvére Ilonka.⁶⁷⁰

Iskolai névkönyvekben Szeidl és Seidl névváltozatban fordul elő. Ezek alapján az 1901/02-es tanévben a Katolikus Polgári Leányiskola Fitanoda részében IV. osztályos jeles tanuló.⁶⁷¹ Valószínűleg 1901-ben került a család Csomádra Arad környékéről. (Édesapja szerepel még egy beszámolóban 1900-ból Aradról.)⁶⁷²

1902–1910 között a váci piarista gimnázium tanulója, aki az értesítők szerint jól rajzolt, kiemelésre érdemes volt gyorsírás rendkívüli tantárgyból. IV. osztály végén sport tevékenységéért könyvjutalmat kapott. 1910-ben leérettségizett.⁶⁷³

A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetemen joghallgató a következő években.⁶⁷⁴

1912-ben a fővárosban, az V. kerületben fogalmazói állást kapott,⁶⁷⁵ majd áthelyezték a X. kerületbe az adószámviteli osztályra.⁶⁷⁶

Miközben joghallgató volt az egyetemen, a közigazgatásban dolgozott. De innentől kezdve sok információnk nincs, ami van, az is ellentmondásos. A következő forrás, amit róla találtam az 1918 májusából származik. Ekkor adószámügyi állásra pályázott, amire meg is választották.⁶⁷⁷ Ugyanakkor a Főváros hivatalos lapja közli a megválasztás hírét, de zárójelben a hadbavonult kifejezést használja.⁶⁷⁸

A katonai nyilvántartásban szerepel egy Szeidl Miklóst a m. kir. budapesti 30. honvéd gyalogezredben, mint sebesült,⁶⁷⁹ de más pontos adat nem.

A Fővárosi Közlöny 1919. okt. 03-i számában a VIII. kerület adószámviteli osztályán Seidl Miklós számtisztként dolgozik. Sőt folyamatosan

⁶⁶⁹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁶⁷⁰ Nagymama gyászjelentése – OSZK; <https://dspace.oszk.hu/handle/20.500.12346/538692>

⁶⁷¹ Katolikus polgári leányiskola, Vác, 1901

⁶⁷² Hírlap, 1937. (21. évf.) 1937-01-27 / 5550. szám

⁶⁷³ Magyar Kegyesztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1902–1909

⁶⁷⁴ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachjai 1910–14

⁶⁷⁵ Fővárosi Közlöny, 1912 (23. évf.) 1912-05-28 / 42. szám

⁶⁷⁶ Fővárosi Közlöny, 1912 (23. évf.), mutató

⁶⁷⁷ Pesti Napló, 1918 (69. évf.) 1918-05-29 / 126. szám

⁶⁷⁸ Fővárosi Közlöny, 1918 (29. évf.) 1918-05-31 / 26. szám

⁶⁷⁹ <https://ivh-katonahoseink.militaria.hu/search;> <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/a-magyar-katona-aldozatvallalasa-a-nagy-haboruban/adatlap/3A41F302A0FE65502E354D66ACF6A842>

nyomon követhető az előmenetele a Fővárosi Közlönyben: adóhivatali II. osztályú tiszt,⁶⁸⁰ adóhivatali főtiszt.⁶⁸¹ *Tehát a háborút túlélte*, és a fővárosban a közigazgatásban dolgozott.

Az iskolai hősi halottak névsorát 1925-ben állították össze. Kezdetben az ő neve nem szerepelt rajta. *A neve a betűrenden kívül, utolsóként van feltüntetve*, amiből arra következtettek, hogy kapkodva, az utolsó pillanatban kerülhetett fel, vagy bemondásra valaki feltette életének konkrét ismerete nélkül. Ami erről meggyőződött, az a 1926-os Fővárosi Évkönyv. Itt ugyanis adóhivatali II. osztályú főtisztként szerepel. De hogy kétségünk ne legyen, közlik a születési idejét (1892. július 13.), hogy mikortól áll a főváros szolgálatában (1912. július 15.), és hogy mikortól tölti be jelenlegi állást (1921. május 25.)⁶⁸² Sőt az értesítőben pár oldallal később a lakhelyét is megadja: Csomád.⁶⁸³

Életének további eseményei nem ismertek előttünk.

Az emlékműről a Váci Hírlap 1925. február 15-i számában számolt be, akkor a felsorolásban Seidl Miklós nem volt a 35 név között. 1925. március 29-én már 44 név szerepel a felsorolásban, de Seidl Miklósé még mindig nem volt közte.⁶⁸⁴ Az emlékmű felszenteléséről szóló szám már közli a nevét, az 54 név végén, betűsorrenden kívül, legutolsóként. Így van jelenleg is a táblán a neve. Tehát az sem fordulhatott elő, hogy a tábla felszentelése után behalt háborús sérüléseibe és utólag felvésették, mert már a szenteléskor rajta van.

Nem vésetjük le róla, mert benne látjuk „megtestesülni” azokat a diákokat, akik megjárták a háború poklát, de túléltek, vagy nem éltek túl, de nem kerültek fel az emlékműre. Ők is elmondhatják:

*Szent Hazánk: / Megfizettük mind, mivel csak / Tartozánk.*⁶⁸⁵

⁶⁸⁰ Fővárosi Közlöny, 1921 (32. évf.) 1921-05-27 / 21. szám

⁶⁸¹ Fővárosi Közlöny, 1921 (32. évf.), mutató

⁶⁸² Fővárosi Évkönyv az 1926-os évre, Budapest 1926, 172.

⁶⁸³ Fővárosi Évkönyv az 1926-os évre, Budapest 1926, 362.

⁶⁸⁴ Váci Hírlap 1925 (39. évf.) 1925-03-29 / 24. szám

⁶⁸⁵ Vörösmarty Mihály: Fóti dal (1842)

SIMÁK JÓZSEF

1880–1916

1880. febr. 8-án született Vácott, Simák József csizmadia és Rozmanik Borbála fiaként, akik a Főutca 269. sz. alatt laktak.⁶⁸⁶ Szülei 1871. február 6-én kötötték házasságukat, ahol Simák József 27, míg Rozmanik Borbála 21 éves volt, mindketten katolikusok. Nagyszülők: Simák János és neje Pasternák Margit, illetve Rozmanik János és neje Munka Anna.⁶⁸⁷ Testvére Simák Anna, aki 1872. március 4-én született.⁶⁸⁸

1877 áprilisában végrehajtási eljárás keretében nagyapja és édesapja árverés keretében elvesztették szőlőjüket.⁶⁸⁹

Iskolánkban 1892–1896 között volt tanuló, változó eredménnyel, de tornából kiemeléssel.⁶⁹⁰

A Váci Hírlap számaiból arról értesülünk, hogy a cs. és kir. 32. gyalogezredhez 1901 szeptemberében, mint két hónapos póttartalékoszt behívták szolgálatra.⁶⁹¹ 1902 áprilisában a városi közgyűlés második számtiszt állásra Simák József pénztári díjnokot állította.⁶⁹² 1907-ben a szabadságon lévő Krenedits Ferenc pénztárost helyettesítette négy hétig.⁶⁹³ 1908 áprilisában két hétre behívták katonai szolgálatra, amit a cs. és kir. 32-ik gyalogezredben töltött.⁶⁹⁴

Egy kellemetlen ügy is kiderült:

„Simák József városi adóellenőrt azzal vádolták meg a rendőrök, hogy egy mulatás alkalmával ellenszegült felhívásuknak, s hatóság elleni erőszakot követett el. A törvényszék tárgyalta az ügyet, amely előtt a beidézett tanúk igazolták, hogy Simák nem követte el a terhére röt cselekményt, mire a törvényszék felmentette őt. A királyi ügyész azonban fellebbezett, és ezután következett volna a felsőbíróság tárgyalása. Az ügyész azonban még a tárgyalás előtt visszavonta a fellebbezést, s így az ügy véglegesen befejezést nyert Simák József felmentésével.”⁶⁹⁵

További részletek:

⁶⁸⁶ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve 1873–1882.

⁶⁸⁷ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házassultak anyakönyve.

⁶⁸⁸ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve.

⁶⁸⁹ 1877 áprilisában végrehajtási eljárás keretében apa és fia árverés keretében elvesztették szőlőjüket.

⁶⁹⁰ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1893–1896.

⁶⁹¹ Váci Hírlap 1901 (15. évf.) 1901-09-22 / 39. szám

⁶⁹² Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-04-20 / 16. szám

⁶⁹³ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-06-05 / 45. szám

⁶⁹⁴ Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-03-11 / 21. szám

⁶⁹⁵ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-02-22 / 15. szám

„Simák József városi ellenőrnek egy éjszakai szórakozás alkalmával összeütközése volt a rendőrökkel. Emiatt fegyelmi vizsgálatot is indítottak ellene és hosszan húzódott az ügye, mely végre is a törvényszék elé került. Itt azután kiderült, hogy a rendőrök bosszúból tettek ellene feljelentést, és Simák, amit tanúk igazoltak, nem követett el hatóság elleni erőszakot. A törvényszék kimentette a megvádolt tisztviselőt, a felső fórumokon szintén felmentő volt az ítélet, mely után visszahelyezték őt állásába. A fegyelminek most lett vége, s az alispán a legenyhébb büntetésre, dorgálásra ítélte Simákot. Ezzel a hosszan húzódó ügy aktái végleg lezárultak.”⁶⁹⁶

Városi hivatalnoki pályáján szépen emelkedett, Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye Hivatalos Lapja 1910-ben jegyzőként említi.⁶⁹⁷ 1911-ben ellenőr.⁶⁹⁸ A Dalkörön keresztül a város polgári életének is aktív tagja.⁶⁹⁹ A választójog elnyeréséhez szükséges írásvizsgákban, mint bizottsági tag vett részt.⁷⁰⁰

1914 októberéből arról értesülünk, hogy mint városi tisztviselő hadba vonult.⁷⁰¹ Mint zászlóst előléptették tartalékos hadnaggyá.⁷⁰² Tragor Ignác úgy értesült, hogy „adóellenőr a mozgósításkor vonult a déli harctérre. A szerbiai visszavonuláskor, 1914 decemberében hadifogságba került és fogóságában meghalt. 36 éves román. kat. vallású volt.”⁷⁰³

Fogságáról azonban egy-két érdekes hírünk van:

„Itt említjük meg, hogy Simák József városi adóellenőr, kiről egy levelezőlap nyomán megállapítottuk, hogy hadifogoly, Szerbiából most írt haza és közli, hogy a szerbek jól bánnak vele.”⁷⁰⁴

„Simák József pályázik. Normális időkben semmi különöset nem találنا abban még a kákán csomót kereső sem, hogyha egy tisztviselő betölti hivatását, újra várja egyhangú megválasztását a tisztújításkor. Most azonban mégis érdekes lesz felemlíteni, hogy a kedden tartandó városi tisztújításon lesz egy olyan választás is, melyről az illető tisztviselő aligha tud valamit. Simák József városi adóellenőr tudvalevőleg a háború kitörésekor bevonult katonának, és a szerbiai visszavonuláskor

⁶⁹⁶ Váci Hírlap 1911 (25. évf.) 1911-08-06 / 60. szám

⁶⁹⁷ Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye Hivatalos Lapja, 1910 (8. évf.) 1910-05-19 / 20. szám

⁶⁹⁸ Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 2. kötet (Magyarország vármegyéi és városai, 1911)

⁶⁹⁹ Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-06-05 / 43. szám

⁷⁰⁰ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-05-17 / 37. szám

⁷⁰¹ Városok Lapja, 1914 (9. évf.) 1914-10-24 / 43. szám

⁷⁰² Pesti Hírlap 1914. november (36. évf.) 1914-11-09 / 281. szám

⁷⁰³ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914-1918-ban*, Vác, 1933, 84.

⁷⁰⁴ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-01-13 / 4. szám

decemberben hadifogságba került. Azóta szerb fogságban él, nagyon keveset tudnak róla, úgy látszik, a szerb annalfabéták nem szeretik, hogyha a hadifoglyaik leveleznek. Mégis most, hogy az alispán a X. fizetési osztályba sorozott és még 540 korona lakbérrel dotált adóellenőri állásra meghirdette a pályázatot, Simák József pályázati kérvénye annak rendje, módja szerint beérkezett a polgármesterhez. Senki sem fogja kérdezni, hogy a szerb hadifogolyhoz ki juttatta el az alispán pályázati felhívását, hogyan került át a határon a pályázati kérvény – Simák József egyhangúlag meg lesz választva. Ez a legkevesebb, amivel tartozunk egy katonánknak, aki békés időkben mellékesen még jó tisztviselő is. Az álmélkodást csak nála fogjuk tapasztalni, mikor hazakerül a hadifogságból és meg fogja hallani, hogy tudtán kívül ismét hat évre tisztviselője lett Vác városának.”⁷⁰⁵

„Simák József él. A múlt napokban híre terjedt, hogy Simák József városi adóellenőr szerb fogságban meghalt. Már akkor kifejezést adtunk annak a véleményünknek, hogy ez a híresztelést a szenzációéhesek találták ki, így is van. Most megjött a hiteles értesítés, hogy Simák a tél folyamán ugyan súlyos beteg volt, de most már teljesen egészséges.”⁷⁰⁶

Az 1915 júniusi hírnek ellentmond a júliusi:

„Simák József nagybeteg. Simák József városi adóellenőr szerb fogságból, Paracsinból levelet írt haza egyik ismerősének, hogy oly súlyos beteg, hogy a tollat is alig tudja megfogni.”⁷⁰⁷

„Simák városi ellenőr hősi halált halt (?) Jenei József városi adóvégrehajtó Olaszország egyik szigetén lévő hadifogságából levelet írt feleségének, melyben a többek között azt írja, hogy amióta szerbiai fogságából az olaszországi fogolytáborba került, sokkal jobb dolga van. Ebben a levélben tesz említést Jenes Simák József városi pénztári ellenőrrel, aki vele együtt a Potiorek-féle szomorú offenzíva során esett szerb fogságba több váci bajtársával. Jenes már az előbbi levelében is ír Simákról, akiről még szerbiai fogságában hallotta, hogy mindkét lábát amputálták s kérdezi, hogy azóta otthon van-e Simák, mint kicserélt hadifogoly. Most ismét megemlíti, hogy Simák mindkét lábára nyomorék lett, a legnagyobb valószínűség szerint még Szerbiában meghalt. Hivatalos értesítés vagy határozott állítás ugyan még nem jött Simák haláláról, de minden jel arra mutat, hogy a város pénztári ellenőre tényleg meghalt szerbiai fogságában. Legutoljára 1915. év tavaszán írt Simák Paracsinból egy vele szerb fogságban volt katona feleségének ennek férjéről s már ebben a levélben azt írja, hogy ő nagy beteg. Az egyébként szép írású ellenőr

⁷⁰⁵ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-05-09 / 36. szám; Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-05-12 / 37. szám Pályázatról hosszabban

⁷⁰⁶ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-06-16 / 46. szám

⁷⁰⁷ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-07-28 / 57. szám

levelére alig lehetett ráismerni, vonásai reszketőek, kószáltak. Ez volt az utolsó levele. Azóta két Szerbiából megszökött váci fiú is hozott hírt Simákról, de ők is csak hallották Szerbiában, a mikor itt-ott mint hadifoglyok munkán voltak, hogy Simáknak mindkét lábát levágták s meghalt. Más hadifoglyoktól tudják ezt, akik vele voltak egy városban. Némelyek úgy mondták, hogy Valjevóban, mások hogy még Paracinban halt volna meg kórházban. Nincs tehát hitelt érdemlően bebizonyítva, hogy Simák József valóban elhunyt volna, azonban mégis valószínű, mert mint intelligens ember bizonyára életjelt adott volna már magáról oly hosszú idő óta.”⁷⁰⁸

⁷⁰⁸ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-07-16 / 29. szám

SNAPP LAJOS

1881–1915

Snapp Lajos az Arad melletti Kisszentmiklóson született, 1881. szept. 20-án. Édesapja Snapp (Schnapp, Snap) Lajos Mátyás (Hatvan, Heves vm., 1852. márc. 31.–Sződ, 1938. ápr. 10.) sződi főjegyző, felsőgödi körjegyző, édesanyja Guranyi (Gurányi) Julianna (Püspökszilágy, P-est-Pilis-solt-Kiskun vármegye, 1858. jún. 14.–Sződ, 1913. ápr. 20.)⁷⁰⁹

Apja váci majd a pesti piaristákhoz járt, de máshol érettségizett. Kisszentmiklóson lett jegyző, majd 1888 júniusában Sződön jegyzővé választották.⁷¹⁰

Testvérei

- Melánia („Meli”) Gabriella Margit (Szirmák Lászlóné, Kisszentmiklós, 1878. szept. 16. – Sződliget, 1948. febr. 16.),
- Vanda („Vandika”) Amália Berta (Benson Vilmosné, Kisszentmiklós, 1877. júl. 30. – Bp., 1958. dec. 17.),
- Ilona Júlia (Kisszentmiklós, 1880. febr. 12. – csecsemőként elhunyt),
- Zoltán András (Kisszentmiklós, 1883. ápr. 27. – Kisszentmiklós, 1883. júl. 2.),
- Miklós (Kisszentmiklós, 1883. ápr. 27. – Kisszentmiklós, 1883. aug. 24.).⁷¹¹

Öt testvére közül három nem élte meg a felnőtt kort. Így két nővérével valójában hárman testvérek.

Iskolánkba a Soproni Evangélikus Egyházkerületi Líceumból érkezett, ahol a gimnázium első két osztályát végezte 1891–1893 között.⁷¹² Tanulmányi ideje alatt változó és jó eredményekkel zárta a tanéveket 1893–1900 között. Rendkívüli tantárgyakban jól teljesített. Ilyen volt a műének és a szabadkézi rajz, de tornából jutalmat is kapott. Az 1899/1900-as tanévben a „Gyakorló Iskola egyik tisztviselőjévé választották, vagyis az önképzőkörben az ifjúsági nagyobb könyvtár kezelésére, a felügyelő tanár mellé, könyvtári tisztviselővé választották.”⁷¹³

Sikeres érettségi után a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen tanult.⁷¹⁴

⁷⁰⁹ VOLENTICS Gyula (ÚJSZŐDI): Sződi hősök könyve 1914–1918 (Sződi Helytörténeti Füzetek 10., Sződ, 2016) p. 82.

⁷¹⁰ Váczi Közlöny, 1888 (10. évf.) 1888-07-01 / 27. szám

⁷¹¹ VOLENTICS Gyula (ÚJSZŐDI): Sződi hősök könyve 1914–1918 (Sződi Helytörténeti Füzetek 10., Sződ, 2016) p. 82.

⁷¹² Soproni Evangélikus egyházkerületi líceum értesítője 1891/1892.

⁷¹³ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1893-1899

⁷¹⁴ A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja, 1900–1901

Életeseményeinek nagy része rejtve marad előttünk, kivéve katonai előmenetelét. Tiszti előmenetele a hivatalos lapokból jól nyomon követhető. 1903-ban „Ő császári és apostoli királyi Felsége, folyó évi december hó 20-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával a m. kir. honvédség tartalékában 1904. évi január hó 1-ei ranggal hadnagy kezelőtisztekké legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott és pedig: ... Snapp Lajos (171.-es rangszámmal) budapesti 1.”⁷¹⁵ 1907-ben még hadnagyként, a Bp.-i 1. Honvéd Gyalogezredtől, a Magyar Királyi Szatmári 12. Honvéd Gyalogezred, 1. zászlóaljához vezényelték.⁷¹⁶ 1910. május 1-től főhadnagy.⁷¹⁷

A háború elején, mint hivatásos katona a m. kir. szatmári 12. honvéd gyalogezredben az I. zászlóaljban a géppuskás osztag parancsnoka. Így a háború a frontra vitte. Az alakulattörténet szerint 1914. szeptember 7-11-ig nehéz küzdelem folyt az oroszokkal:

„Szeptember 7-e reggelre kelve megkezdődött az az ötnapos küzdelem, amelyet az ezrednek, kitartó hősiessége dacára balsorssal adatott meg bevégeznie. De amely küzdelem a balsiker dacára is az ezred babérkoszorújának egyik legnehezebben kiküzdött és kiérdemelt levele marad.

A legénység teljesen ki volt merülve. Igen nagy volt a tiszthiány. Már csak alig néhány századnak volt tényleges tisztje. Szakaszparancsnokok pedig majdnem kivétel nélkül altisztek, tizedesek voltak. [...]

Az erdőben nem volt ellenség. A faluban azonban hatalmas ellentámadás indult a támadók ellen. A faluszélen előnyomuló I. és II. zászlóaljat, amikor első vonalai a második fasornál voltak, az oroszok a falu házaiból, padlásokról, pincékből, kerítések mögül, részben hátulról is rajtaütésszerű hatalmas tűzzel lepték meg. A falu DK. részeiből nagy orosz erők támadtak az I. és II. zászlóalj oldalába, valamint az erdőparcella felé s a dombra is. Az erdő s a falu között meglepett első vonalbeli osztagok a rejtekből jövő tűz ellen hirtelen fődözni sem tudván magukat, rövid idő alatt igen nagy veszteséget szenvedtek, ami közöttük zavart okozott.

A II. zászlóalj és több század egyszerre elvesztette parancsnokát. Egyes kötelékeknél ugyan még kézben maradt a vezetés. Hedry százados egy ellentámadással s rohammal kiszabadította a már fogságba esett I. géppuskás osztagot. De a csapat megrendült, elkezdtek futni az erdő felé. ... A faluból kimenekült I. és II. zászlóaljak amazok mögött gyülekeztek. A támadás az ezredben kb. 300 fő veszteséget okozott, ezek egy része fogságba került. ...

⁷¹⁵ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1903 (30. évf.)

⁷¹⁶ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1907 (34. évf.)

⁷¹⁷ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1910 (37. évf.)

E nap okozta az ezred addigi legnagyobb veszteségeit. Zaborzenél reggel – a távollevő $\frac{1}{5}$ századon kívül – kb. 1900 fő lépett harcba. Estére az állomány rendezésekor 1200 fő volt jelen. Tehát hiányzott 700 ... El-
estek Dráveczky százados és Snapp főhadnagy.”⁷¹⁸

Az alakulattörténet szerint itt elesett Snapp Lajos főhadnagy, Galíciában, a Rawa Ruska-i csatában, Zaborze mellett (ma Lengyelo.) 1914. szeptember 7-én. Lajost utólag előléptették:

„A király 1915. év január elsejével később meghatározandó ranggal Snapp Lajos m. kir. honvédfőhadnagyot, Snapp Lajos sződi főjegyző fiát, századosná léptette elő.”⁷¹⁹

Ezt cáfolja meg a Váci Hírlapban megjelent hír:

„Snapp Lajos honvédszázadosról, Snapp Lajos sződi főjegyző fiáról, mintegy hat hónap óta semmiféle hír nem érkezett. Tegnap a váci főszolgabírói hivatal hivatalos értesítést kapott, hogy Snapp százados orosz fogságba esett, él és egészséges.”⁷²⁰

Innét azonban nem jött haza. Így a halála 1915 július után történhetett. Neve szerepel a sződi I. világháborús emlékművön is.

⁷¹⁸ Deseő Lajos: *A M. Kir. Szatmári 12. Honvéd Gyalogezred valamint menet- és népfelkelő ezredeinek története*, Budapest 1931, 36, 40-42.

⁷¹⁹ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-12-23/ 98. szám

⁷²⁰ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-07-11 / 52. szám

SZAMEK LÁSZLÓ

1894 –1918

Szamek László 1894. augusztus 2-án született⁷²¹ Vácott, Szamek Manó és Strausz Etel izraelita szülők házasságából.

Szamek Manó (1856–1935) hitközségi elöljáró Vácott.⁷²² Strausz Etel Nagyorosziból származik.⁷²³ Bátyja, Szamek Gyula 1890-ben született; 1908-ban érettségizett a Gimnáziumban, jogi pályára ment; cs. és kir. 38. gyalogezredben szolgált; orosz hadifogságban volt; 1922-ben tért haza.⁷²⁴ Huga Lily, aki 32 éves korában, mint Dr. Révész Sándorné halt meg 1927-ben.⁷²⁵

1904/05-ös tanévben volt első kisközművész és 1911/12-es tanévig iskolánk jeles tanulója. Az értesítő tanúsága szerint zongorázik az iskolai ünnepségeken, Önképzőkör alkönyvtárosa VII. osztályos korában és a német pályatételének dicséretét kapta, majd jelesen érettségizett.⁷²⁶

„A kitüntetéssel tett érettségi után Halléban tanult a gazdasági egyetemen. 1914. október 21-én kapta ugyancsak kitüntetéses oklevelét és hazajött. Noha nem kapott még behívót, ifjú lelkesedéssel azonnal jelentkezett katonai szolgálatra. Tüzérönkéntes lett és rövid kiképzés után többet magával, mint közlegényt, a harctérre küldték. Elöljárói azonban csakhamar felismerték benne a művelt és megbízható embert, nemcsak fontos megbízatásokban részesítették, hanem rövid időközökben előléptették. 43 hónapon át megszakítás nélkül teljesített harctéri szolgálatot. Galíciában kezdte, a lengyel és orosz csatamezőkön folytatta,

⁷²¹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁷²² Kormos Szilvia: A váci zsidó temetők Budapest 2010, 111.

⁷²³ Váci Közlöny, 1886 (8. évf.) 1886-05-23 / 21. szám

⁷²⁴ Tragor Ignác: Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban, Vác, 1933.

⁷²⁵ Magyar Hírlap, 1927. december (37. évf.) 1927-12-01 / 273. szám

⁷²⁶ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1904–1911

azután lekerült Olaszországba a Piavéhez. Mint főhadnagy fejezi be a háborút. Egyik önálló kezdeményezése és egy orosz repülő lelövése után a vaskoronarend jelvényére is felterjesztik. Az összeomlás után hazafelé spanyolnáthával egy villachi hadikórházba szállították, két napi szenvedés után elhunyt. Családja egy év múlva (1925) hazahozatta hamvait és a középvárosi zsidó

temetőben nyugszik. Sírján ez áll: „Hazai földben álmodjon Nagymagyarországról, melyért lelkesedve halt meg.”⁷²⁷

Alakulata tehát a cs. és kir. 31. tábori ágyúszerezd, főhadnagyi rangig emelkedik közkatonából. A Váci Hírlap így ad hírt haláláról:

„Az egész város őszinte részvéttel fordul a Szamek-család felé, melyet a sors oly kegyetlenül sújtott Szamek László főhadnagy halálával. Az ifjú hős tiszt, akit negyvenhárom hónapi kegyetlen frontszolgálat meg nem tört, Villachban, ellenséges földön, midőn már útban volt, hogy szerettei körében pihenhessen, spanyol betegség következtében kiszenvedett. Még ő adta fel e hó 12-én a sürgönyt Villachban szüleinek, hogy három beteg tiszt részére autót küldjenek, de mint a hazaérkezett tisztiszolgája beszéli, még aznap kiszenvedett. A rettenetesen sújtott szülők mindent elkövettek, hogy a szlovének városába eljussanak, de teljes lehetetlenség volt. Most megkísérlik, hogy a rajongásig szeretett fiú hült tetemeit hazaszállíthassák és hazai földben helyezhessék örök nyugalomra.”⁷²⁸

⁷²⁷ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933.

⁷²⁸ Váci Hírlap 1918 (32. évf.) 1918-11-24 / 49. szám

Kitüntetései:
bronz- és kis ezüst
vitézségi érem,
bronz- és ezüst kato-
nai érdemérem, fel-
terjesztik vaskorona-
rend jelvényre, Ká-
roly-csapatkereszt,
nagy arany Signum
laudis.⁷²⁹

Emlékét 1926.
szept. 26-tól a zsina-
góga falán 32 zsidó
hősi halott neve mel-
lett emléktábla
őrizte,⁷³⁰ amely azóta
elpusztult.

⁷²⁹ Az Újság, 1918. november (16. évf.) 1918-11-21 / 273. szám

⁷³⁰ Újság, 1926. szeptember (2. évf.) 1926-09-08 / 203. szám

SZÉKELY (SZOTTFRIED) GYULA

1883–1914

1883. december 15-én született Pencen Szottfried Károly (kádár) és Varga Zsuzsanna házasságában, második gyermekként.⁷³¹ Testvére Károly (Penc 1881. október 13-án született, megnősült 1909. febr. 18-án Ruszka-bányán, Homeck Gizellával).⁷³²

„Kiskorú Szottfried Károly és Gyula penczi illetőségű váczi lakosok családi nevének »Székely«-re kért átváltoztatása a f. évi 46.049. számú belügyministeri rendelettel megengedett.”⁷³³

Azaz a család Vácra költözött és nevüket 1905-ben megváltoztatták. Ez nekünk nagy fejtörést okozott. Ugyanis Székely Gyula nem szerepelt a gimnáziumi értesítőkből. Sokáig nem volt kiindulópontunk vele kapcsolatban. Aztán rájöttünk, hogy névváltoztatás lehet az iskola befolyezése és a hősi halál között. Így találtunk rá Szottfried névre.⁷³⁴ Ezzel minden a helyére került és egyre több információ lett róla. A névváltoztatási BM rendelet száma/évszáma: 46049/1905. Ezt a lereszteltek Anyakönyvébe is bevezették.⁷³⁵

Az 1894/95-ös tanévben kimaradt az I.B osztályból. A következő tanévben évisméltó az I.A osztályban. Gyenge közepes tanuló volt, aki a III. osztályt szintén megismételte, majd az 1899/1900-as tanévben befejezte a IV. osztályt, utána elhagyta az iskolát.

További életéről azt találtuk, hogy 1902-ben szerepelt a váci zeneiskola vizsgájában.⁷³⁶ 1904-ben az Esztergomi Érseki Tanítóképző Intézetben tanítói végzettséget szerzett.⁷³⁷ Segítő Egyesület tagja 1904–14 között.⁷³⁸

Kutatás közben ráakadtunk egy holtta nyilvánítási eljárásra. Ezt szó szerint közöljük:

„Holtnak nyilvánítás. 1024/1920. sz. A hajdúszoboszlói kir. járásbíróság közhírré teszi, hogy Székely Gyuláné Sülé Veronka hajdúszoboszlói lakos részéről előterjesztett azon kérelem folytán, hogy Székely Gyula r. kath. elemi iskolai tanító, hajdúszoboszlói volt lakos holtnak nyilváníttassék, a 28000/1919.1. M. sz. rendelet 7. §-a alapján az eljárást megindította és

⁷³¹ Kosd, Római katolikus plébánia, Kereszteltek anyakönyve.

⁷³² Kosd, Római katolikus plébánia, Kereszteltek anyakönyve.

⁷³³ Budapesti Közlöny 1905. május (39. évf.) 1905-05-25 / 120. szám

⁷³⁴ MNL OL 30806. mikrofilm 649. kép 3. karton Névváltoztatási kimutatások 1905. év 45. 31. sor

⁷³⁵ Kosd, Római katolikus plébánia, Kereszteltek anyakönyve.

⁷³⁶ Váci Hírlap 1902 (16. évf.) 1902-07-06 / 27. szám

⁷³⁷ Esztergomi Érseki Tanítóképző Intézet értesítője 1904.

⁷³⁸ Esztergomi Érseki Tanítóképző Intézet értesítője 1914.

az eltűnt Székely Gyula részére dr. Dajka Ambrus hajdúszoboszlói lakos ügyvédet ügygondnokká kinevezte.

Az eltűnt Székely Gyula r. kath. elemi iskolai tanító volt Hajdúszoboszlón, született Pencz községben Nógrád megyében, 1883. dec. 15-én, szüleinek neve Szotfried Károly és Varga Zsuzsanna, akik Váczon laknak, feleségének neve Sülé Veronka, akivel együtt Hajdúszoboszlón lakott, házasságából Tibor nevű kiskorú gyermeke származott, aki édesanyjánál Hajdúszoboszlón lakik, az eltűnt után semmi vagyon nem maradt. Székely Gyula bevonult 1914. évi július 28-án a beszercebányai 16. honvéd gyalogezred 2-ik századához mint közvitész, harctéri katonai szolgálatot teljesített, utolsó tábori postaszáma 70., eltűnt Jaruslauban, Lemberg alatt 1914. évi szeptember 8-án egy szuronyroham alkalmával.

A bíróság föl hív mindenkit, hogy az esetben, ha az eltűnt életben létéről, tartózkodási helyéről, halálának vagy eltűnésének körülményeiről, vagy a holtnak nyilvánítás szempontjából fontos egyéb körülményekről, így különösen arról volna tudomása, hogy az eltűnt a hirdetményben jelzett időn túl még életben volt, ezt a hajdúszoboszlói kir. járásbíróságnál e hirdetménynek a bíróságnál történt kifüggesztésétől számított 60 nap alatt jelentse be. Ha az előbb megjelölt időpontig bejelentés nem érkezik, a bíróság az egyébként kiderített tények alapján fog a holtnak nyilvánítás kérdésében határozni. Hajdúszoboszló, 1920. évi július hó 21. napján. A hajdúszoboszlói kir. járásbíróság. 7619 1-1.⁷³⁹

Vácott eltűntként tartották számon a korszakban. Erről írt a Váci Hírlap (1917. júl. 29.), és Tragor Ignác is az 1933-as művében.

⁷³⁹ Budapesti Közlöny 1920. augusztus (54. évf.) 1920-08-12 / 184. szám

SZTELMACH JÓZSEF

1893–1920

Sztelmach József Vácott született, 1893. febr. 21-én.⁷⁴⁰ Szülei 1888. január 31-én házasodtak össze Vácott. Sztelmach József (Sztelmach Kázmér szőlőműves és Peiferszki Anna 23 éves fia) aki üzletvezető volt, feleségül vette Rollik Anna (Rollik András földműves és Hendrich Anna 22 éves) leányát.⁷⁴¹ Szt. István tér 15. sz. alatt lakott a család.⁷⁴²

József iskolai életét kutatva arra lettem figyelmes, hogy Sztelma név-alakban is találkozunk a névvel. Mind iskolai, mind a Váci Hírlap, de a Tragor Ignác-féle könyv is említi Sztelma névvel. Próbáltam kettéválasztani, mintha két különböző emberről lenne szó, de csak folytonosságot, egy-két esetben párhuzamot találtam a két név között, így úgy tűnik, hogy egy és ugyanazon személyről van szó.

Sztelma Józsefként 1898/99-es tanévtől az 1902/03-as tanévig a Felsővárosi Fitanoda tanulója, aki így az I-V. osztályában jeles tanuló és a vizsgákon jutalmat kapott. Az utolsó itt töltött éve kitűnőre sikeredett,⁷⁴³ így kerülhetett a Piarista Gimnáziumba. Itt 1903-12 között volt tanuló, 1906/07-es tanévben már Sztelmach Józsefként. Sztelma név az értesítőkből eltűnik, a Sztelmach név pedig korábban nem szerepel. A kezdeti jó tanulás elmáradzik és gyengévé válik annyira, hogy a VI. osztályt megismétli.

1910-ben versennyel egybekötött tornavizsgán súlydobásban ezüstérmes lett. (A V. S. E. ifjúsági I. csapata folyó hó 25-én d. u. öt órakor a Pokol csárda melletti futballpályán a Belvárosi Atlétikai Club I. csapatával mérkőzést tartott, ahol csatár posztján focizott. Csapatátársa volt Nasinszky Béla és Hochmayer Béla.⁷⁴⁴ 1912 májusában leérettségizett. A hősök közül osztálytársai voltak Szamek László, Grosschmid László, Nasinszky Béla, Graser József.⁷⁴⁵

A sportéletének újabb sikere volt, 1913. június 22-én az esztergomi regattán a vidéki négyesek kategóriájában második lett.⁷⁴⁶

Az 1914. március 15-i városi ünnepségen a *Nemzeti dal* szavalta, mint joghallgató.⁷⁴⁷

⁷⁴⁰ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve 1892–1904, 32 lapszám 32. sor-szám.

⁷⁴¹ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve 1873–1912, 105. lap, 5. sorszám.

⁷⁴² Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁷⁴³ Váczi Róm. Kath. Elemi és Polgári Népiskolákról értesítő 1899–1902.

⁷⁴⁴ Váci Hírlap (25. évf.) 1911-06-25 / 48. szám.

⁷⁴⁵ Magyar Kegyeztanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1903–1911.

⁷⁴⁶ Budapesti Hírlap 1913. június (33. évf.) 1913-06-11 / 137. szám; Pesti Hírlap 1913. június (35. évf.) 1913-06-13 / 139. szám

⁷⁴⁷ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-03-08 / 18. szám

„A hadvezetőség hirdetményben közölte, hogy azok a 18-42 év közötti férfiak, kik katonai szolgálatot nem tettek, most önként beléphetnek a hadseregbe. Vácról eddig tizenöten jelentkeztek katonának, van köztük két önkéntes is: ifj. Forgó Kálmán és *Sztelma József* joghallgatók.”⁷⁴⁸

1916-ban Sztelmach József cs. és kir. gyalogos tartalékos zászlóst tartalékos hadnaggyá léptették elő.⁷⁴⁹

1917-ben megsebesült.⁷⁵⁰ Itt csapattestként IR. Nr. 5 van megadva.

A háborút túlélve, de még a háború vége előtt, valószínűsíthetően rokkantan a váci fegyintézetben kapott munkát, kezdetben, mint díjnok, majd büntető intézeti tiszt.⁷⁵¹ 1919 elején még itt dolgozik, mert februárban fizetési osztályt lép.⁷⁵² A proletárdiktatúra alatt politikai átvizsgáláson esett át, melyről igazolást állítottak ki.⁷⁵³

„Sztelmach József, 2. boszniai-hercegovinai volt közös gyalogezredbeli tartalékos főhadnagy, a megejtett felülvizsgálat eredménye alapján, mint a rokkant, mindennemű népfölkelési szolgálatra alkalmatlan. Választott lakhelye: Vác (179890/31. sz. 1919. november 4).”⁷⁵⁴

Állapota gyorsan romolhatott, mert 1920. február 18-án meghalt, tüdőgümőkórban, ami a TBC akkori elnevezése. A középvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra. A Halottak Könyve még azt közli róla, hogy nőtlén.⁷⁵⁵

1931-ben a Váci Hírlapban a Vác Hős Halottai közt feltüntetve, de úgy írták: eltűnt az orosz harctéren a 27 éves joghallgató.⁷⁵⁶

Valószínűleg innen vette át Tragor Ignác, amikor 1933-as művében azt írta:

„Sztelma József hivatalnok eltűnt az orosz harctéren. 27 éves róm. kat. vallású volt.”⁷⁵⁷

Sztelmach Józsefről, mint váci fegyintézeti hivatalnokról pedig nem ír, ez valószínűtlennek tűnik, innen is gondolom, hogy Sztelma és Sztelmach azonos személyek.

⁷⁴⁸ Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-08-19 / 62. szám

⁷⁴⁹ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-02-20 / 8. szám

⁷⁵⁰ <https://ivh-katonahoseink.militaria.hu/search>

⁷⁵¹ Budapesti Közlöny 1918. február (52. évf.) 1918-02-12 / 35. szám

⁷⁵² Váci Hírlap 1919 (33. évf.) 1919-02-23 / 16. szám

⁷⁵³ Vác Város Levéltára, V.93: Vác város polgármesterének iratai, c: Közigazgatási iratok, 1919/4176. iktatószám

⁷⁵⁴ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1919 (46. évf.) 1919-11-08 / 86. szám

⁷⁵⁵ Vác-Felsővárosi plébánia, „Halottak anyakönyve, 1914-33, 113. lap, 55. sorszám

⁷⁵⁶ Váci Hírlap 1931 (45. évf.) 1931-03-22 / 23. szám

⁷⁵⁷ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914-1918-ban*, Vác, 1933, 92.

SZUCHOVSKY ISTVÁN

1895–1915

Szuchovszky István 1895. április 26-án született Bánkon, evangélikus családban.⁷⁵⁸ Édesapja Szuchovszky Zsigmond Felsőpetényben 1867-ben született, a tanítóképzőt Losoncon 1890-ben végezte. Bánkon kezdte meg pedagógiai működését, majd 1900-tól 1930-ig Vácott tanított, evangélikus iskola igazgatója volt. A Petőfi asztaltársaságnak volt pénztárnoka. Neje – egyben hősünk édesanyja – Szalay Matild.⁷⁵⁹ A család Vácott a Felsődunasor 2. szám alatt lakott.⁷⁶⁰

István a Piarista Gimnázium tanulója volt 1905-13 között. Jó, jeles és kitűnő eredményekkel zárta az éveket. 1912/13-as tanévben Bánk-bán darabban szerepelt. A tanév végén jelesen érettségizett.⁷⁶¹

Muslay Sándor és Drexler Ferenc osztálytársa.

Érettségi után gépészmérnök hallgató és az Egyetemi Természeti Szövetség tagja. A Váci Hírlap így ír:

„Ma vasárnap d. u. öt órakor a Siketnéma Intézet dísztermében Czeller Tibor tanárjelölt, az Egyetemi Természettudományi Szövetség adója a hasznos madarokról és azok elődelméről előadást tart bemutatásokkal és vetített képekkel. A vetítést Ivánka Pál és Szuchovszky István gépészmérnök-hallgatók, egyesületi tagok és Amayer András sikernémaintézeti tanár végzik”.⁷⁶²

„Mint a cs. és kir. 32. gyalogezred hadapród őrmestere 1914 őszén önként vonult hadba. Kiképzetése után az északi harctérre küldték. 1915.

⁷⁵⁸ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁷⁵⁹ Rexa Dezső, Dunamenti nyaralóhelyek, Budapest, 1934 (Magyar városok monográfiája 15), Személyi adattár (Nógrádverőce) 317.

⁷⁶⁰ Váci Hírlap 1907 (21. évf.) 1907-06-12 / 47. szám

⁷⁶¹ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1905-12.

⁷⁶² Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-03-08 / 18. szám

július 20-án kis csapata élén Galíciában elesett. Matyaseb községben temették el. 19 éves, evangélikus vallású volt.”⁷⁶³

A Váci Hírlap így adott hírt haláláról:

„Szuhovszky kadét hősi halála. A múlt napokban az északi harctérről a rendőrségnek egy levelezőlap jelentette, hogy Szuhovszky István 32. gyalogezredbeli kadetőrmestert nyakszirten ellenséges golyó találta és azonnal meghalt. Az oroszok temették el. Ezt a szomorú hírt erősíti meg ez a levél, melyet dr. Margetsch Jenő postai segédtitkár kapott dr. Forster Károly hadnagytól és amelyet lapunknak küldött el.

Dr. Forster századparancsnok, az ő századában szolgált Szučovszky István. A levél szerint Szučovszky hősi halála július 20-án történt. „A legkedvesebb kadétom volt, igen-igen szerettem őt. Úgy megsirattam, mintha a testvérem lett volna!” Ezt írja róla századparancsnoka s itthon is úgy ismerték őt, mint a legkedvesebb, legelőzékenyebb fiuk egyikét. Szučovszky Zsigmond váci ev. tanító fia volt. Két év előtt tette le az érettségét a váci főgimnáziumban, az osztályának díszjele volt. A műegyetemre iratkozott be és az ősszel szakította meg tanulmányait, mikor több volt iskolatársával önként jelentkezett katonának. Egy gyönyörűen indult karriert ölt meg az orosz golyó, nagy fájdalmára szüleinek, tanárainak és barátainak, kiknek mindegyike büszke volt a kiváló tehetségre”.⁷⁶⁴

Az alakulattörténet így mutatja be azokat a harcokat melyben hősünk eleshetett:

„Ezredünk július 19-én a 31. hadosztálynak jobb szárnyán minden akadály nélkül jutott előre a Podrudge–Chimki vonalig, a további előnyomulás azonban már kisebb-nagyobb harcokkal járt. Estig az ezred elérte Bogaié–Dolina–Rokiety-vonalat. Másnap már 1 órakor kellett volna

⁷⁶³ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933.

⁷⁶⁴ Váci Hírlap 1915 (29. évf.) 1915-08-01 / 58. szám

folytatni az előnyomulást, hogy a Bug még a szürkületben, meglepetés-szerűen elérhető legyen, de a dandár másik ezredének késedelme folytán a mozgás csak 3 órakor kezdődhetett. A balszárnyon a III. zászlóalj Dobrotvurra nyomult elő, tőle délre a fél II. és IV. zászlóalj tört előre, a másik fél II. zászlóalj tartalék volt. Az oroszok csak a nyomásnak engedve vonultak vissza és a Bugig még ismételten visszafordultak. Közben III. zászlóaljunk, hogy Dobrotvárt lehetőleg fedetten közelíthesse meg, egy terephullám mögött erősen északra húzódott, minek folytán az összeköttetése megszakadt a II. és IV. zászlóaljjal, másik szárnya pedig szintén védtelen lett, mert északi szomszédja messze visszamaradt. A zászlóalj mindamellett folytatta az előnyomulást és nemsokára Dobrotvár délkeleti szegélyén volt. Elszigeteltségét az oroszok hamarosan észrevették és a Bug keleti partjáról előrevont erőikkel kétoldatról igyekeztek közrefogni. A zászlóalj, miután négy orosz támadást hősieen visszavert, veszteségei következtében kénytelen volt kissé visszahúzódní. Utóbbi állásában két órán át szakadatlan harcolt, ekkor, nem az ellenség, hanem a lőszerhiány, további visszavonulásra a reggel elhagyott állásba kényszerítette. Az utolsó orosz támadást a zászlóalj ellentámadással védte ki, amellyel a harc közben orosz fogságba jutott saját embereit is kiszabadította.”⁷⁶⁵

⁷⁶⁵ Budapest volt házi ezredének a cs. és kir. 32. gyalogezrednek története, szerk. Tinódi Varga Sándor, Budapest, 1930, 227-228.

TAKÁCH ISTVÁN

1897–1916

Takách István 1897. december 17-én született Gáta községben (Lajtakáta, Moson vármegye). Édesapja Takách Zoltán, akivel Vácott a Kert utca 8. szám alatt laktak. Evangélikus vallásúak.⁷⁶⁶

Néhol dukai Takách családról olvasni. Így említi őket a Váci Hírlap is, amikor István (bár az újság Zoltánként említi az elesett hőst) halálhírét adják közre.⁷⁶⁷ Itt elbizonytalanodtam, mert a dukai család leszármazási tábláján Zoltán neve alatt nem szerepel István nevű fiú.⁷⁶⁸

A Váci Hírlap számait vettem kiindulópontnak a családdal kapcsolatban. Így azt ismerhetjük meg, hogy édesanyja az Andreánszky villában működő Vöröskeresztes Hadikórházban dolgozott és csak az asszony nevével említik.⁷⁶⁹

Édesapja Legénden földet birtokolt,⁷⁷⁰ földművelésügyi miniszter megbízásából a nógrádi járás gazdasági tudósító tisztje volt.⁷⁷¹

Testvérekre a környékbeli forrásokban nincs utalás.

A család nyugat-magyarországi származására mégis van utaló jel. Ez pedig István tanulmányi előmenetelének állomáshelyei. Ami biztos, hogy gimnáziumunk tanulója volt 1912-15 között. Ekkor végezte a VI-VIII. osztályt. Itt jeles tanuló, Kalazancius önképzőkör alkönyvtárosa. Történelmi tanulmányi eredményéért Preszly Elemér országgyűlési képviselő úr 20 Korona adományát kapta. Jelesen érettségizett.⁷⁷² Hozzánk a mosonmagyaróvári Piarista Gimnáziumból érkezett,⁷⁷³ tehát az 1911/12-es tanévet, azaz az V.

⁷⁶⁶ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁷⁶⁷ Váci Hírlap 1916.11.05 / 45. szám

⁷⁶⁸ Balogh Gyula: *Vasvármegye nemes családjai*, Szombathely, 1901.

⁷⁶⁹ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-12-08 / 49. szám

⁷⁷⁰ Magyar Mész, 1905 (26. évf.) 1905. február / 2. szám

⁷⁷¹ Budapesti Közlöny 1904. november (38. évf.) 1904-11-20 / 267. szám

⁷⁷² Magyar Kegyes-tanítórarend Váci Gimnáziumának értesítője 1912-14.

⁷⁷³ Kegyes-Tanítórendiek Mosonmagyaróvári Főgimnáziumának értesítője 1912

osztályt ott végezte. Ide pedig a szombathelyi főgimnáziumból jött. Ott 1907-11 között az első négy gimnáziumi osztályt végezte.⁷⁷⁴

Az érettségi után „azonnal jelentkezni akart katonának, de nem kapta meg a szülei beleegyezését, miért is a budapesti egyetemen orvostanhallgátónak iratkozott be. 1916-ban mint önkéntes vonult be az 1. honvéd-gyalogezredhez. Kiképzetése után, mint szakaszvezetőt a 4. honvéd-gyalogezredhez tették át, és az olasz harctérre vitték. 1916. október 10-én Nova Vas község mellett egy 28-as gránát lövése kioltotta ifjú életét.”⁷⁷⁵ „A mélyen sújtott apának fia önkéntestársai írták meg az ifjú hős halálát.”⁷⁷⁶

Az alakulattörténet így számol be a Nova Vas körüli harcokról:

„1916 október elején az olaszok megkezdték a nyolcadik Isonzó-csatát. A Nova-Vas előtti állások már hat napja hatalmas bombavető és tüzérségi tűz alatt állottak, amikor október 9-én a 4. ezred parancsot kapott az állásban levő 17. honvéd gyalogezred felváltására. A felváltás csodálatosképpen kevés veszteséggel volt végrehajtható. ... Hogy a felváltás pontosan milyen körülmények között történt, arról nem lehetett világos képet kapni, mert az állások annyira szét voltak löve, hogy néhol 100–150 méternyire meg sem lehetett találni, összeköttetés előre és hátra telefon segítségével csak nagyon ritkán volt eszközölhető. Végül reggel teljesen megszakadt.

Kb. délután 3 óra 30-kor az ellenség általános támadásba kezdett s a tőlük balra levő 2. közös gyalogezrednél sikerül az állásba behatolnia, majd nagyobb erővel a 208 magaslattól elindulva, az ezredtartalék irányában előnyomulnia. 4 óra tájban az előnyomuló olaszok elérik az ezredtartalékot és a dolinát hátulról megtámadva, a tartalékot teljes egészében elfogják. Ekkor még az ezred állásai teljes egészükben birtokunkban voltak. ...

A III. zászlóalj délután 5 óráig tartotta állását. Ekkor azonban már tőlünk jobbra a 3. honvéd gyalogezred vonala teljesen át volt törve és az olaszok már jól hátul jártak Hudilog irányában. 5 óra tájban a még életben levők a vonalból a zászlóaljparancsnokság dolinájába vonultak és annak peremét szállták meg s védték mindaddig, amíg lőszerük teljesen el nem fogyott. Végül is visszavonulni nem tudván, kénytelenek voltak megadni magukat. Az egyetlen mozgatható erő az egész széles arcvonalon az utászszázad 140-150 embere volt, ... Az utászszázad a kissé bokros terepen tapogatózva indult előre. Az olasz tüzérség úgy látszik ezt észrevette és zárótűzet adott le, de a zárótűz 20-25 lépésre a támadó csapat mögé került s aránylag kevés veszteséget okozott. Alig 100-150 lépést

⁷⁷⁴ Szombathelyi Római Kath. Főgimnázium értesítője 1907–1911

⁷⁷⁵ Tragor Ignác: *Váci hősök, halottak, hadifoglyok és harctéri sebesültek 1914–1918-ban*, Vác, 1933, 93.

⁷⁷⁶ Váci Hírlap 1916.11.05 / 45. szám

nyomultak előre, amikor máris megpillantották az olaszok első embereit. Utászaink állva azonnal heves tüzelésbe fogtak, azonban hamarosan oldalozó géppuskatüzet kaptak, amely súlyos veszteségeket okozott, s az állva tüzelőket lefekvésre kényszerítette. Fazekas szakaszvezető a géppuskát bravúrosan elfogta öt olasszal együtt. A puskaharc ezután már csak rövid ideig tartott és a válogatott emberekből álló század, mint egy ember fölpattant és rettentő „rajta” ordítással rohant az olaszokra. Ez a roham egyike volt a legszebbeknek, amely olasz földön lefolyt. Az eredménye teljesen váratlan volt. Az olaszok azt hívták, hogy igen nagy erők jönnek ellentámadásra, hanyatt-homlok menekültek.”⁷⁷⁷
„Dukai Takách István elsőéves orvostanhallgató, önkéntes szakaszvezető október 10-én tizenkilenc éves korában az olasz harctéren hősi halált halt.”⁷⁷⁸

⁷⁷⁷ Deseő Lajos: *Erdélyi ezredek a világháborúban*, Budapest, 1941, 36-38.

⁷⁷⁸ Egyetemi Lapok 1917 (30. évf.) 1917-01-15 / 1. szám

TARNAI SÁNDOR

1891–1918

Tarnai Sándor 1891. március 14-én született Mezőberényben (Békés), édesapja Tarnai János MÁV hivatalnok⁷⁷⁹ római katolikus, édesanyja Piltz Zsuzsanna evangélikus.⁷⁸⁰ Testvére Gáspár, aki már Vácott született 1903. jan. 5-én.⁷⁸¹ Tehát a család Vácott telepedett meg – Rádi út 5. szám⁷⁸² alatt-, valószínűleg miután édesapját ide helyezték. Gáspár egyébként megnősült 1927. aug. 7-én,⁷⁸³ Zsófia lánya 1931 októberében született⁷⁸⁴ és a Kodak gyárban fut be karriert. Édesanyja 1930 tavaszán halt meg, a középvárosi temetőben temették el.⁷⁸⁵

Tarnay vagy Tarnai Sándor 1901-ben kezdte a Piarista Gimnáziumot, és 1909-ben tett érettségi vizsgát. Az értesítők jó és jeles tanulóként állítják elének, aki tenor hangjával szépen énekelt. A hősök közül osztálytársa volt Billik József, Lexa Károly, Csernus Miklós és korábban Tárnoky Mihály.⁷⁸⁶

Életútjáról annyit sikerült megtudnunk, hogy az érettségi után állatorvos lett, majd 1915 novemberétől egyévi önkéntes állatorvos a szabadkai 4. honvéd huszárezrednél.⁷⁸⁷ A m. kir. honvédelmi miniszter kinevezte az egyéves önkéntes állatorvost tartalékos állatorvos-hadapróddá.⁷⁸⁸ Majd „a m. kir. honvédelmi miniszter Tarnai Sándor m. kir. 4. honvédhuszár ezredbeli állatorvos hadapródot a váci honvéd lókorházhoz szolgálatátételre beosztotta”.⁷⁸⁹

„A király 1916. nov. elsejével Tarnay Sándor m. kir. honvéd huszár állatorvos-hadapródot zászlóssá léptette elő.”⁷⁹⁰

A következő hír már a halála, amiből kiderül, hogy járt a fronton, ahol megrokkant,

⁷⁷⁹ Vác Város Levéltára, VIII.51: Váci piarista gimnázium iratai, D: Névkönyvek

⁷⁸⁰ Váci Hírlap 1930 (44. évf.) 1930-03-02 / 17. szám

⁷⁸¹ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 105 lapszám 33. sorszám

⁷⁸² Vác-Alsóvárosi plébánia, Halottak anyakönyve, 1911–1918. 183. lap, 160. szám

⁷⁸³ Tarnai Gáspár házassága: Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 105/33.

⁷⁸⁴ Váci Hírlap 1931 (45. évf.) 1931-10-25 / 80. szám

⁷⁸⁵ Váci Hírlap 1930 (44. évf.) 1930-03-02 / 17. szám

⁷⁸⁶ Magyar Kegyesitanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1901–1908

⁷⁸⁷ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára: Személyes Ügyek, 1916 (43. évf.) 1916-03-18 / 32. szám

⁷⁸⁸ Állatorvosi Lapok 1916 (39. évf.) 1916-04-08 / 15. szám

⁷⁸⁹ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-07-16 / 29. szám

⁷⁹⁰ Váci Hírlap 1916 (30. évf.) 1916-11-19 / 47. szám

hazatért, spanyolnáthás lett és belehalt 1918. nov. 15-én.⁷⁹¹ A családi sírba helyezték örök nyugalomra.

⁷⁹¹ Vác-Alsóvárosi plébánia, Halottak anyakönyve, 1911–1918. 183. lap, 160. szám

TÁRNOKY MIHÁLY ÁRPÁD

1888–1920

Tárnoky Mihály 1888. szeptember 24-én született Újpesten,⁷⁹² Tárnoky Mihály (1859–1924) és Dobó Erzsébet (1864) házasságának első gyermekeként. A szegedi származású szülők a vasút révén kerültek a főváros közelébe. Az idősebb Tárnoky Mihály a MÁV-nál dolgozott, mint rakodó és raktáros.

Testvérei:

- Anna Rozál (*Újpest, 1890. ápr. 15.)
- Julianna Mária (*1892. márc. 22.)
- Pál (Budapest, 1896. ápr. 23.–1917. febr. 22.) 21 éves, nőtlen, váci villanyszerelő, a cs. és kir. 32. gyalogezred népfelkelője Budapesten, a Mária Valéria katonai kórházban hősi halált halt.⁷⁹³
- Antal (*1898–1922. február 12., a harctéren szerzett betegség következtében tüdőgümőkórban hunyt el, 24 éves volt.)⁷⁹⁴
- Hildegárd Piroska (*Vác, 1908. április 16.)⁷⁹⁵
- Gizella Borbála (*Vác, 1910. júl. 31)⁷⁹⁶

A fiúk meghaltak a háborúban vagy a háború következtében. A család számára különösen tragikus, hogy apa és Antal fia 11 nap különbséggel haltak meg. (1922. febr. 1. és febr. 12-e.)

Az ifjabb Mihály 1901–1907 között volt iskolánk tanulója. Így az első hat gimnáziumi évfolyamot végezte el, mint közepes és jó tanuló. Az értesítők-ből kiderült, hogy az énekkarban a basszus szólamban énekelt, a rendkívüli tantárgyak közül műénekből és gyorsírásból kiemelték.⁷⁹⁷

Az esztergomi Érseki Tanítóképzőbe került, ahol 1909-ben tanítói oklevelet szerzett.⁷⁹⁸ Dunakeszin lett elemi tanító. 1910. december 4-én feleségül vette Zsarnóczay Vilmát (Nógrád, 1890. aug. 22) akitől egy leánya, Mária született.

1914. július 27-én bevonult a császári- és királyi 32. gyalogered 1. századába, mint őrzető.

1914. szeptemberében, vélhetően a lemergi csatákban megsebesült az északi harctéren az oroszok elleni harcban, a lövedék a bal vállát találta el. Előbb Bécsben az 1. sz. tartalékkórházban, majd Vácott ápolják.

⁷⁹² <https://ancestors.familysearch.org/hu/GNGV-KDY/tarnoky-mihaly-arpad-1888>

⁷⁹³ Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-03-04 / 9. szám

⁷⁹⁴ Vác-Felsővárosi plébánia, Halottak anyakönyve, 177. lap, 13-15 sorszám

⁷⁹⁵ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve; Váci Hírlap 1908 (22. évf.) 1908-05-03 / 35. szám

⁷⁹⁶ Vác-Felsővárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve

⁷⁹⁷ Magyar Kegyetanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1901–1906

⁷⁹⁸ Érseki Tanítóképző Intézet, Esztergom, 1909

Felépülése után visszatért a frontra, ahol 1915-ben az oroszok hadifogságába esett.⁷⁹⁹ 1916. augusztus 16-án írt utoljára levelet a fogságból, utána semmi hír nem érkezett róla. A hadifogságban halt meg 1920. december 31-én. A váci járásbíróság nyilvánítja holttnak a 4785/1922. sz. határozatával.⁸⁰⁰ Az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap özvegyének, született Zsarnóczay Vilmának évi 760 korona rendes özvegyi segélypénzt, egy kiskorú árvája részére évi 127 korona rendes gyámpénzt és megfelelő drágasági segélyeket biztosított.⁸⁰¹

⁷⁹⁹ Vác Város Levéltára, V.94: Vác Város Árvaszékének iratai, b: Iratok, 472/1923.

⁸⁰⁰ Budapesti Közlöny 1922. december (56. évf.) 1922-12-19 / 290. szám

⁸⁰¹ Néptanítók Lapja 1923 (56. évf.) 1923-06-01, 32.

URBÁN JÁNOS

1891–1917

Urbán János 1891. december 17-én született Vácott. Édesanyja Valter Mária, édesapja Urbán Ferenc voltak, akik a Petőfi utca 70-ben laktak. Keresztszülők: Tolerián József és Valter Teréz.⁸⁰²

A római katolikus szülők két hónappal korábban, 1891. október 6-án házasodtak össze Vácott. Urbán Ferenc a morvaországi Niklben (Mikuleč, Leitomischl közelében) született, szülei, Urbán János Hiller Katalin is földművesek voltak. 23 évesen vette feleségül Valter György váci esztergályos és Hipsch Anna 21 éves leányát, Máriát.⁸⁰³ A Diadal tér 2. szám alatt laktak.⁸⁰⁴

Testvérei

Erzsébet, 1907. január 18-án született.

Gyula, 1911. júl. 27-én született. Házasságot kötött 1935. okt. 27-én Györgyi Carolinnal.⁸⁰⁵

Iskolai tanulmányait a Katolikus Polgári Leányiskola Középvárosi Fi Tanodájában kezdte 1898-ban és 1902-ig járt oda. Kitűnő és jeles tanuló volt.⁸⁰⁶ Tanulmányait a piarista gimnáziumban folytatta 1902-1911 között. Itt a tanulmányi eredménye folyamatosan romlott, jó, közepes, ismétlő volt (IV. osztályt megismétli), de 1911 tavaszán leérettségizett. Ekkor már, mint papnövendék tanult.⁸⁰⁷

Érettségi után a Székesegyház tér túloldalán, az egyházmegyei papnevelő intézetben kezdte meg teológiai tanulmányait.⁸⁰⁸ Eközben, 1912. október 15-én a váci bizottság előtt sorozták be katonának a honvédséghez,

⁸⁰² Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 182. lap, 213. sorszám

⁸⁰³ Vác-Alsóvárosi plébánia, Házasultak anyakönyve, 124. lap, 24 sorszám.

⁸⁰⁴ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 203. lap, 26. sorszám

⁸⁰⁵ Vác-Alsóvárosi plébánia, Kereszteltek anyakönyve, 42. lap, 144 sorszám,

⁸⁰⁶ Váci Katolikus Polgári Leányiskola értesítője 1899–1901

⁸⁰⁷ Magyar Kegyestanítórend Váci Gimnáziumának értesítője 1902–1910

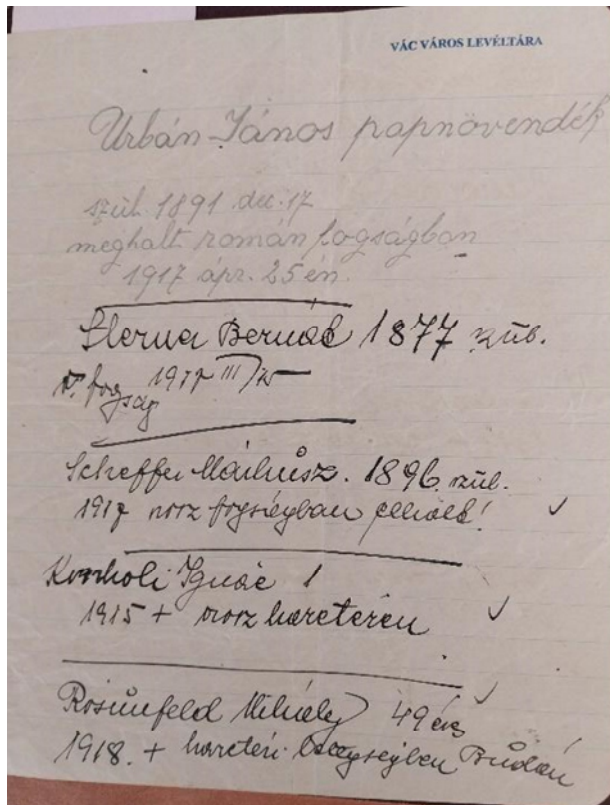
⁸⁰⁸ *Schematismus Venerabilis cleri Dioecesis Vaciensis pro anno a Christo nato 1913, Vacii*, 1913, 114 (az 1912/1913. évben 2. éves teológus volt).

mint póttartalékos papnövendéket.⁸⁰⁹ 1914/1915-ben már IV. éves teológus volt,⁸¹⁰ de úgy látszik, hogy pappá szentelésére nem került sor.

További életéről nagyon kevés információnk van. Valószínűleg hamarosan behívták katonának.⁸¹¹ A Váci Hírlap 1917. nyarán már eltűntként említette,⁸¹² majd a következő tavasszal már haláláról számolt be.

„Urbán János volt Vác egyházmegyei papnövendék, mint román fogoly 1917. év tavaszán fogságában hősi halált halt.”⁸¹³

Vác Város Levéltára őriz egy bejelentőcédulát, melyen az adatai szerepelnek. Ezen bejelentőn a halál időpontjaként 1917. április 25. szerepel.

⁸⁰⁹ Váci Hírlap 1912 (26. évf.) 1912-09-22 / 73. szám

⁸¹⁰ Chobot Ferenc: A Váci Egyházmegye történeti névtára, Vác, 1915, I, 397.

⁸¹¹ A Váci Hírlap tudósítása szerint az újpesti sorozóbizottság 1915. jan. 5-re többek között Urbán János is behívta szolgálattételre, de ez egy másik Urbán János lehetett, mert 1888-ban született. Ld. Váci Hírlap 1914 (28. évf.) 1914-12-09 / 94.

⁸¹² Váci Hírlap 1917 (31. évf.) 1917-07-29 / 30. szám –

⁸¹³ Váci Hírlap 1918 (32. évf.) 1918-03-03 / 10. szám

ZÁRSZÓ

Sok szép, lélekemelő gondolattal találkoztunk a különféle forrásokban. Ezek közül egyet szeretnék zárszóként közre adni, mely napjaink világának egy kulcs üzenet lehet. E sorokat Dr. Hajnal György tartalékos főorvos vetette papírra a cs. és kir. 23. Gyalogezred Hadi Albumában zárszóként.

„Akiket e könyvben láttok, mind bajtársak vagyunk, kik megtanultuk, hogy nem jó egyenetlenkedni, egymás ellen áskálódni, inkább egymást szeretni és hasznára lenni egymásnak! Ezt az örökséget vegyétek át tőlünk, ezt plántátok át fiaitokba és unokáitokba! Ezeknek a megismerésnek vér volt az ára, drága, piros, forró embervér!

Halálos veszedelmek között, tűzorkánban, gránátésőben, született újjá ez a nemes érzés, vér és könny nevelte nagyra! Ne engedjétek elhervadni! Ápoljátok és gondozzátok gyengéd szeretettel, mert ezek voltak a mi fenntartóink a ti megmentőitek!

Szeressétek egymást! Legyetek bátrak és becsületesek és egymás iránt türelmesek! Üdv nektek boldog unokák!”

